

THE INFLIGHT MAGAZINE

your complimentary copy

187 (03) / 2026

ON AIR
BULGARIA

All-Out War

ВОЙНА ДО ДУПКА

The Plague of Bureaucracy

ПРОКЛЯТИЕТО НА БЮРОКРАЦИЯТА

The Other Portugal

ДРУГАТА ПОРТУГАЛИЯ

FUNDAMENTALS OF KNOWLEDGE

Prof. Miglena Temelkova, Ph.D., rector of UTP
Проф. д-р Миглена Темелкова, ректор на ВУТП

OVER A
MILLION
READERS
PER YEAR!

Bulgaria Air
National Carrier www.air.bg

G

RAND HOTEL BANSKO

SPA & RELAX

www.grandhotel.bg

Between the mountains
and the mineral springs...
Where every moment
feels like *Home*

ОТКРИЙТЕ ПОРТУГАЛИЯ С „БЪЛГАРИЯ ЕЪР“

Една от най-галечните, но и най-интересните дестинации в Европа е по-гостопъпна отвсякога с новото разписание на "България Еър". Националният превозвач единствен предлага директни полети от София до Лисабон и Порто, перлите на Португалия.

ЛИСАБОН: ГРАДЪТ НА ОТКРИВАТЕЛИТЕ. Единствената европейска столица, разположена на брега на океана, пази живи спомени за времето, когато е владяла световна империя. Започнете разходката си от емблематичния квартал Белем с егнотменната кула и манастира Жеронимуш, където е гробът на Васко да Гама. Повозете се на емблематичните трамвайчета из живописни стари квартали като Байру Алту и Алфам (сърцето на прословутата музика фадо). Децата ви ще запомнят завинаги посещенията в океанариума и ботаническата градина. Лисабон е дом и на

най-старата книжарница в света – „Бертран“, отворила врати през 1732. Директните полети до Лисабон започват от 30 май и ще са три пъти седмично (в понеделник, сряда и събота). Цените започват от 139 евро.

ПОРТО: СЪРЦЕТО НА ПОРТУГАЛИЯ. Това пристанище на река Дуро е мястото, гало името на самата гържава. Живописната крайречна зона Рибейра е под закрилата на ЮНЕСКО, а на отсрещния бряг ви очакват прословутите винарни на Вила Нова гу Гаиа с гегустациите на портвайн. Богата архитектура, чудесна кухня и сърдечно гостоприемство очароват посетителите на този град. Полетите на "България Еър" до Порто се изпълняват от 9 април два пъти седмично (в четвъртък и неделя). Цените започват от 139 евро и включват кабинен багаж и безплатен кетъринг на борда. ■

DISCOVER PORTUGAL WITH BULGARIA AIR

One of the most distant, but also the most interesting destinations in Europe, is now more accessible than ever with the new schedule of Bulgaria Air. The national carrier is the only one to offer direct flights from Sofia to Lisbon and Porto, the pearls of Portugal.

LISBON: THE CITY OF DISCOVERERS. The only European capital located on the ocean coast keeps vivid memories of the time when it ruled a global empire. Start your walk from the emblematic district of Belem with the eponymous tower and the Jerónimos Monastery, where Vasco da Gama's grave is located. Take a ride on the emblematic trams through picturesque old neighbourhoods such as Bairro Alto and Alfama (the heart of the famous fado music). Your children will remember the visits to the oceanarium and the botanical garden. Lisbon is also home to the world's oldest bookstore, Bertrand's, which opened in 1732. Direct flights to Lisbon will start on May 30 and will operate three times a week (on Mondays, Wednesdays and Saturdays). Prices start at 139 euros.

PORTO: THE HEART OF PORTUGAL. This port on the Douro River is the place that gave the entire country its name. The picturesque Ribeira riverside area is under UNESCO protection, and on the opposite bank, the famous wineries of Vila Nova do Gaia await you with port wine tastings. Rich architecture, wonderful cuisine and warm hospitality charm visitors to this city. Bulgaria Air flights to Porto will operate from April 9 twice a week (on Thursdays and Sundays). Prices start at 139 euros and include cabin baggage and free catering on board. ■

НОВИ КРИЛЕ НОВА ДЕСТИНАЦИЯ ПОРТО

Открий красотата на Порто с удобен директен полет,
с включен ръчен багаж до 12 kg и кетъринг на борда!

Полетите стартират от 9 април за летния сезон!

Резервирай сега на www.air.bg

България Еър
Национален Превозвач www.air.bg

ПРИЯТЕН
ПОЛЕТ

ПРИЯТНИ
ЕМОЦИИ

**9 | BUSINESS
ECONOMY**

16 | Непосилната тежест на бюрокрацията

За 10 години населението на България се е стопило с почти 10%. Администрацията се е увеличила със 7%

20 | The Unbearable Weight of Bureaucrasy

10 | Числа и лица
Facts & Figures

12 | България вече не е последна

14 | Bulgaria is No Longer Last

24 | От Америка с любов

28 | From America With Love

**30 | Кои печели от конфликта в Иран?
Who Profits from the Iran Conflict?**

**37 | ANALYSIS
POLITICS**

40 | Образованието има нужда от по-малко регулации

Проф. д-р Миглена Темелкова, ректор на Висшето училище по телекомуникации и пощи

44 | Education Needs Less Regulation

38 | Калейдоскоп
Kaleidoscope

50 | Война до гупка

52 | A War to the Bitter End

54 | 1-ви април и българите

56 | April 1 and the Bulgarians

**59 | SCIENCE
TECHNOLOGY**

62 | Светлата страна на Луната

След над половин век затишие, пилотираните изследователски мисии в космоса отново са във възход

66 | The Bright Side of the Moon

60 | Здраве
Health

78| Онова, което не ни убива...

80 | What Doesn't Kill Us...

86| Тройна революция

90 | Triple Revolution

**93 | TRAVEL
LIFESTYLE**

100 | Португалия извън коловозите

Ако искате наистина да опознаете страната, обърнете внимание и на тези пет региона

100 | Portugal Off the Beaten Track

94 | Афиш
Poster

96| The Babyface Killer

98 | The Babyface Killer

112| Последната страст на Краля-слънце

116 | The Sun King's Last Passion

THE INFLIGHT MAGAZINE

БОРДНОТО СПИСАНИЕ НА БЪЛГАРИЯ ЕР ИМА СРЕДНА МЕСЕЧНА АУДИТОРИЯ ОТ НАД 100 000 ДУШИ, ИЛИ **НАД МИЛИОН ЧИТАТЕЛИ** ГОДИШНО

THE INFLIGHT MAGAZINE ENJOYS AN AVERAGE MONTHLY AUDIENCE OF MORE THAN 100,000 PEOPLE, OR **OVER A MILLION READERS** PER YEAR

ГЛАВЕН РЕДАКТОР
Константин Томов
ktomov@bulgariaonair.bg

ПРЕВОДАЧИ
Global Club

АВТОРИ
Бойко Василев
Димитър Къосемарлиев
Емил Иванов
Ивайло Петров
Калин Ангелов
Калин Николов
Петър Йовчев

ДИЗАЙН
BRAND NEW DESIGN
ИЗДАТЕЛ
ИНВЕСТИР МЕДИА ГРУП

ИЗПЪЛНИТЕЛЕН ДИРЕКТОР
Виктория Мумкова

РЕДАКЦИОНЕН АДРЕС
1540 София, бул. Брюксел 1
office@bulgariaonair.bg
тел.: 02 448 40 70
www.bgonair.bg

БАНКОВА СМЕТКА

IBAN: BG57 CECB 9790 1019 1023 03
BIC: CECBVBGSF
Банка „ЦКБ“ АД – клон Варна
ISSN 1314-2216

Съгласно чл.7а, ал.1 от Закона за задължителното депозитиране на печатни и други произведения и за обявяване на разпространителите и доставчиците на медийни услуги (изм. и доп.ДВ бр.94 от 13.11.2018г.) действителен собственик на дружеството издател на списание "България он еър" е "Инвестор.БГ" АД, който публично дружество по Закона за публично предлагане на ценни книжа и е под надзора на Комисията за финансов надзор.

CONTRIBUTORS АВТОРИ

ЛЮБОМИР АСЕНОВ е собственик на агенция LAP и единственият български фотограф с перманентен достъп до Formula 1. През 2019 година бе обявен за един от 15-те най-добри спортни фотографи в света от Международната асоциация на спортните журналисти (AIPS) заради отразяването си на най-престижното състезание в голфа - Ryder Cup 2018 във Франция.

LYUBOMIR ASENOV is the owner of the LAP agency and the only Bulgarian photographer with permanent access to Formula 1. In 2019, he was named one of the 15 best sports photographers in the world by the International Association of Sports Journalists (AIPS) for his coverage of the most prestigious golf competition - the Ryder Cup 2018 in France.

ИВАЙЛО НИКОЛОВ е независим икономист с професионален опит и интереси, свързани с политиките на икономическия преход, развитието на финансовата система, институционалните промени и европейската интеграция на България. Доктор по икономика, обучавал се в Bank of England, Европейската централна банка и Федералния резерв.

IVAYLO NIKOLOV is an independent economist with professional experience and interests related to economic transition policies, financial system development, institutional changes and Bulgaria's European integration. He holds a PhD in Economics and has trained at the Bank of England, the European Central Bank and the Federal Reserve.

MASERATI GRECALE

PURE PERFORMANCE. PURE ITALIAN DESIGN.

**THE EXTRAORDINARY SUV BY MASERATI —
CREATED TO TURN EVERY JOURNEY
INTO AN EXPERIENCE.**

Prices start at € 80,700 incl. VAT on selected in-stock cars.

Maserati

**Fuel consumption combined cycle: 11.2 l/100 km
CO₂ emissions combined cycle: 254 g/km**

Image for illustration purposes only. Offer valid for selected in-stock vehicles only.

Auto Italia – Official Maserati Representative
43 Christopher Columbus Blvd, Sofia, Bulgaria, 1592, Tel: +359 885 269 291

ЛЕТЕТЕ С НАС ДО ПАРИЖ - ВЕЧЕ И ОТ ВАРНА

FLY WITH US TO PARIS - NOW FROM VARNA AS WELL

"Париж е винаги добра идея", казва Огри Хепбърн в една от най-прочутите си роли. Хемингуей го наричаше "безкраен празник". Един творец няма друг дом освен Париж, пише преди това Фридрих Ницше. Френската столица е вдъхновявала много гениални творци, и малцина биха ѝ оспорили самоприсъденото звание на най-красивия град в света. От традиционните туристически сбиршища Нотр Дам, Лувъра, Монмартр и Айфеловата кула, до малко познатите бижута като музея "Мармотан-Моне" или Ботаническата градина, това място ще ви остави спомени за цял живот.

Пролетта е най-доброто време да се убедите лично в прелестите на Париж. А тази пролет можете да го направите не само с полетите на "България Еър" от София, но и с новата ни сезонна линия Варна - Париж - Варна. Летете комфортно с нас два пъти седмично, започвайки от 30 април. Нашите самолети кацат в удобни часове на летище "Шарл дьо Гол", а цените започват от 169 евро в икономична класа. За повече подробности проверете www.air.bg

"Paris is always a good idea," says Audrey Hepburn in one of her most famous roles. Hemingway called it "an endless feast". An artist has no other home than Paris, Friedrich Nietzsche wrote earlier.

The French capital has inspired many brilliant creators, and few would dispute its self-assigned title of the most beautiful city in the world. From the traditional tourist attractions of Notre Dame, the Louvre, Montmartre and the Eiffel Tower, to little-known jewels such as the Marmottan-Monet Museum or the Botanical Garden, this place will leave you with memories to last a lifetime.

Spring is the best time to see for yourself the charms of Paris. This spring, you can do it not only with Bulgaria Air flights from Sofia, but also with our new seasonal route Varna - Paris - Varna. Fly comfortably with us twice a week, starting from April 30. Our planes land at convenient times at Charles de Gaulle Airport, and prices start from 169 euros in economy class. For more details, check www.air.bg ■

ПЪТУВАЙТЕ СЪС СТИЛ В БИЗНЕС КЛАСА

TRAVEL IN STYLE IN BUSINESS CLASS

За тези, които превръщат полета в част от удоволствието, „България Еър“ предлага първокласно изживяване в своята бизнес класа.

Тя е създадена за пътешествениците, които ценят времето и комфорта си, за да се възползват от приоритетна регистрация за полет, качване на борда и достъп до бизнес салоните на летищата. Бизнес класата дава повече лично пространство на борда и специално 4-степенно меню, придружено от подбрани вина и напитки. Пътниците имат по-голям лимит за багаж - 2 броя регистриран багаж до 32 кг всеки, както и гъвкави условия за промени по полета.

For those who turn flying into part of the pleasure, Bulgaria Air offers a first-class experience in its business class.

It is designed for travellers who value their time and comfort, to benefit from priority check-in, boarding and access to business lounges at airports. Business class offers more personal space on board and a special 4-course menu accompanied by selected wines and beverages. Passengers have a larger baggage allowance - 2 pieces of checked baggage up to 32 kg each, as well as flexible conditions for flight changes. ■

E A S T E R

SPECIAL EARLY
BOOKING DISCOUNTS

SPECIAL GUEST

RAFFI

SEA GARDEN / BURGAS

+359 768 12345

WWW.HOTELPRIMORETZ.BG

info@hotelprimoretz.bg

BANG &

Beosound Theatre, Beolab 8

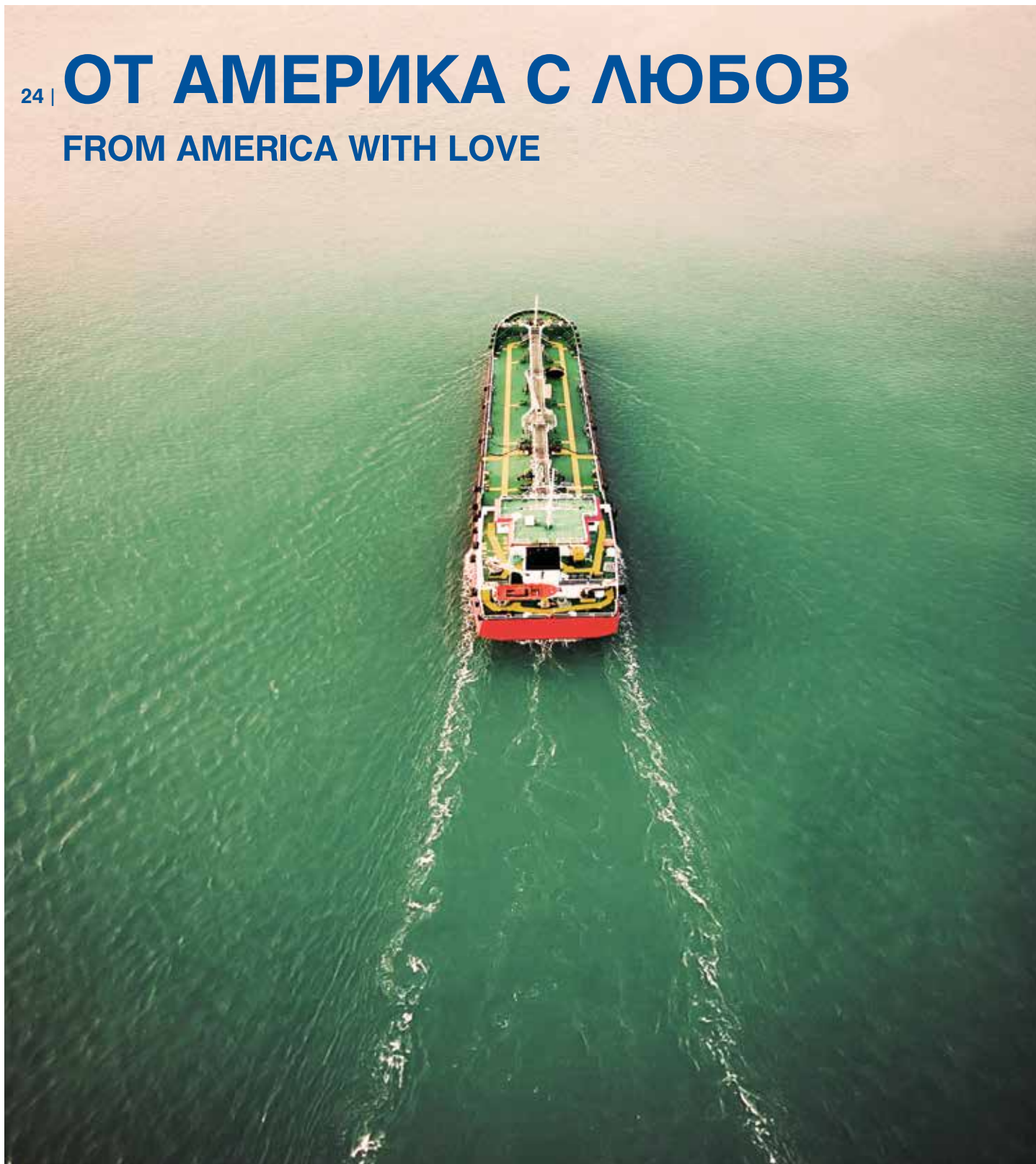

Surrounded by,
beautiful sound

SOFIA, 53, CHERNI VRAH BLV.
+359 2 8073757
SOFIA@BEOSTORES.COM
WWW.BEOSTORES.BG

OLUFSEN

24 | **ОТ АМЕРИКА С ЛЮБОВ**
FROM AMERICA WITH LOVE

16 | **БЮРОКРАЦИЯТА**
THE BUREAUCRACY

30 | **КОЙ ПЕЧЕЛИ ОТ КОНФЛИКТА В ИРАН?**
WHO PROFITS FROM THE IRAN CONFLICT?

ЧИСЛА И ЛИЦА

FIGURES & FACES

18 300 000 000

евро са натрупаните чуждестранни инвестиции в София, която е водещата българска община по този показател, показва анализ на Института за пазарна икономика. На второ място е Бургас с 1.9 милиарда евро, следват Пловдив (1.6 млрд.), Варна (0.8 млрд.) и Девня (0.72 млрд.).

Ако чуждестранните инвестиции се разпределят на глава от населението, лидер се оказва Девня - 101,000 евро на човек, пред Гълъбово - 45,000 евро, Божурище - 34,000 евро, и Елин Пелин - 30,000 евро.

EN

18,300,000,000 EUR are the accumulated foreign investments in Sofia, which is the leading Bulgarian municipality by this indicator, according to an analysis by the Institute for Market Economics. Burgas is in second place with 1.9 billion euros, followed by Plovdiv (1.6 billion), Varna (0.8 billion) and Devnya (0.72 billion).

If foreign investments are distributed per capita, Devnya is the leader - 101,000 euros per person, ahead of Galabovo - 45,000 euros, Bozhurishte - 34,000 euros, and Elin Pelin - 30,000 euros. ■

5%

е спаднало потреблението на бира в България през 2025 спрямо 2024, разкриха от браншовата организация на пивоварите пред Bloomberg TV Bulgaria. Причините са както в намаляването на населението, така и в промяната във вкусовете, смятат от организацията. За последните 4 години суровините за производство на бира са поскъпнали с около 35%, твърдят от СПБ.

EN

Beer consumption in Bulgaria fell by 5% in 2025 compared to 2024, the brewers' industry organization revealed to Bloomberg TV Bulgaria. The reasons are both in the population decline and in the change in tastes, the organization believes. Over the past 4 years, raw materials for beer production have increased in price by about 35%, according to the brewers. ■

13.4%

е растежът на средната работна заплата в България през 2025, което е най-високото темпо в Европейския съюз, съобщава Свилен Колев, заместник-директор на Националния статистически институт, пред Bloomberg TV Bulgaria. Този ръст компенсира годишната инфлация от 3-3.5 процента, смята Колев.

EN

13.4% is the growth of the average salary in Bulgaria in 2025, which is the highest pace in the European Union, Svilen Kolev, Deputy Director of the National Statistical Institute, told Bloomberg TV Bulgaria. This growth compensates for the annual inflation of 3-3.5 percent, Kolev believes. ■

437 000 000

евро може да загуби България заради неуспеха на народното събрание да гласува реформата в сектор Водоснабдяване и канализация, разкри вицепремиерът по европейските средства Мария Недина пред Bulgaria ON AIR. Тези средства са част от поисканите от служебното правителство 900 милиона евро по Плана за възстановяване и устойчивост. Липсата на реформи във ВиК сектора обаче може да доведе до спиране на средствата в тази област, предупреждава Недина.

EN

Bulgaria may lose 437 million euros due to the failure of the National Assembly to vote on the reform in the Water Supply and Sewerage sector, Deputy Prime Minister for European Funds Maria Nedina revealed to Bulgaria ON AIR. These funds are part of the 900 million euros requested by the caretaker government under the Recovery and Sustainability Plan. However, the lack of reforms in the Water Supply and Sewerage sector may lead to the suspension of funds in this area, Nedina warns. ■

30
години

Повече от 30 години С ПОГЛЕД КЪМ ТВОЕТО БЪДЕЩЕ

- ПЕНСИОННО ОСИГУРЯВАНЕ
- ЖИВОТОЗАСТРАХОВАНЕ
- ОБЩО И ЗДРАВНО ЗАСТРАХОВАНЕ

БЪЛГАРИЯ ВЕЧЕ И ОФИЦИАЛНО НЕ Е ПОСЛЕДНА В ЕС

От години възразяваме срещу определението "най-бедната страна в Европа", което редица чуждестранни медии се чувстват длъжни да използват при всяко споменаване на България - просто защото стандартът на живот в страната с един от най-високите дялове на сивия сектор е доста по-висок, отколкото показва официалната статистика. Но вече дори и официалната статистика показва друго.

СПОРЕД ДАНИТЕ НА EUROSTAT за Брутният вътрешен продукт на глава от населението, измерен според покупателната способност, България вече е наравно с Гърция - и даже с няколко десетични пункта по-напред. Двете съседки на Балканите си остават последни в ЕС по този показател, но далеч не са толкова далеч от средното за съюза, колкото беше България само преди десетилетие.

През 2025 средният БВП на човек, измерен според покупателната способност, е бил

41 600 евро, показват данните на Eurostat. България постига 68% от този показател - цели 20 процентни пункта ръст от 2014 насам, когато бе едва 48% от средния за ЕС. Това е третото най-голямо увеличение от всички измервани държави - след абсолютния рекордьор Ейре (скок от 96 процентни пункта за 11 години до БВП на глава, което е 237% от средното за ЕС) и Румъния (+23 процентни пункта).

НО ПОСТИЖЕНИЕТО НА ИРЛАНДЦИТЕ в значителна степен се дължи на статута им на данъчно убежище за транснационални корпорации като Apple, Google, Meta, Microsoft и Amazon (един икономист

наскоро го нарече "фантомен просперитет"). Ръстът на доходите в Румъния пък бе съпроводен от драстично увеличение на външния дълг, което принуди страната през миналата година да предприеме сурови мерки за ограничаване на разходите. България, въпреки скандалното раздуване на администрацията и на публичните разходи, все още не е влязла в подобен капан. За времето от 2014 насам сериозен растеж отчитат също Хърватия и Кипър (+18 процентни пункта), Малта (+16) и Полша (+13).

Само 10 от 27-те държави в ЕС са наг споменатото средно равнище. Под чертата вече са паднали не само Испания и Чехия, но и Италия и дори Франция. А и при повечето от лидерите, с изключение на Ейре, тенденцията е към спад. Люксембург си остава най-богатата страна в Европа, но тамошният БВП е спаднал с цели 41 процентни пункта за 11 години. В Швеция спадът е 15 пункта, в Германия - 13, в Австрия - 12, във Франция - 10. ■

НА ВЪРХА

Люксембург	239
Ейре	237
Нидерландия	134
Дания	127
Австрия	117

НА ДЪНОТО

Унгария	76
Словакия	75
Латвия	71
България	68
Гърция	68

rual-travel.com

БА
travel

**ЕКСКУРЗИИ
В ЧУЖБИНА**

*Пропътувай
мечтите си!*

ОФИСИ В СОФИЯ:

ул. "Г.С. Раковски" №113
0887 58 34 83

ул. „Ал. Стамболийски“ № 48
0886 25 33 19

ОФИС ПЛОВДИВ:

ул. „Авксентий Велешки“ №19
0887 57 91 18

ОФИС ВАРНА:

ул. "Стефан Стамболов" №15
0988 87 03 19

ОФИС БУРГАС:

ул. „Цар Симеон I“ № 43
0988 32 60 89

ОФИС ВЕЛИКО ТЪРНОВО:

ул. „Цар Тодор Светослав“ № 3
0885 47 60 20

IT'S OFFICIAL: BULGARIA IS NO LONGER LAST IN THE EU

For years we have objected to the definition "the poorest country in Europe", which a number of foreign media outlets feel obliged to use whenever Bulgaria is mentioned - simply because the standard of living in the country with one of the highest shares of the gray sector is much higher than official statistics show. But even official statistics now show otherwise.

ACCORDING TO EUROSTAT data on Gross Domestic Product per capita, measured according to purchasing power, Bulgaria is now on par with Greece - and even a few decimal points ahead. The two Balkan neighbors remain last in the EU by this indicator, but they are not as far from the average for the union as Bulgaria was just a decade ago.

In 2025, the average GDP per person, measured according to purchasing power, was 41,600 euros, according to Eurostat data. Bul-

garia achieved 68% of this indicator - a full 20 percentage points increase since 2014, when it was only 48% of the EU average. This is the third largest increase of all the countries measured - after the absolute record holder Ireland (a jump of 96 percentage points in 11 years to a GDP per capita, which is now 237% of the EU average) and Romania (+23 percentage points).

BUT THE ACHIEVEMENT of the Irish is largely due to their status as a tax haven for transnational corporations such as Apple, Google, Meta, Microsoft and Amazon (one economist recently called it "phantom prosperity"). The

growth of incomes in Romania, on the other hand, has been accompanied by a drastic increase in foreign debt, which forced the country to take harsh measures to limit spending last year. Bulgaria, despite the scandalous bloating of the administration and public spending, has not yet fallen into the same trap. Since 2014, Croatia and Cyprus (+18 percentage points), Malta (+16) and Poland (+13) have also reported significant growth.

ONLY 10 OF THE 27 EU COUNTRIES are above the aforementioned average. Not only Spain and the Czech Republic, but also Italy and even France have already fallen below the line. And most of the leaders, with the exception of Ireland, are on a downward trend. Luxembourg remains the richest country in Europe, but its GDP has fallen by as much as 41 percentage points in 11 years. In Sweden, the decline is 15 points, in Germany - 13, in Austria - 12, and in France - 10. ■

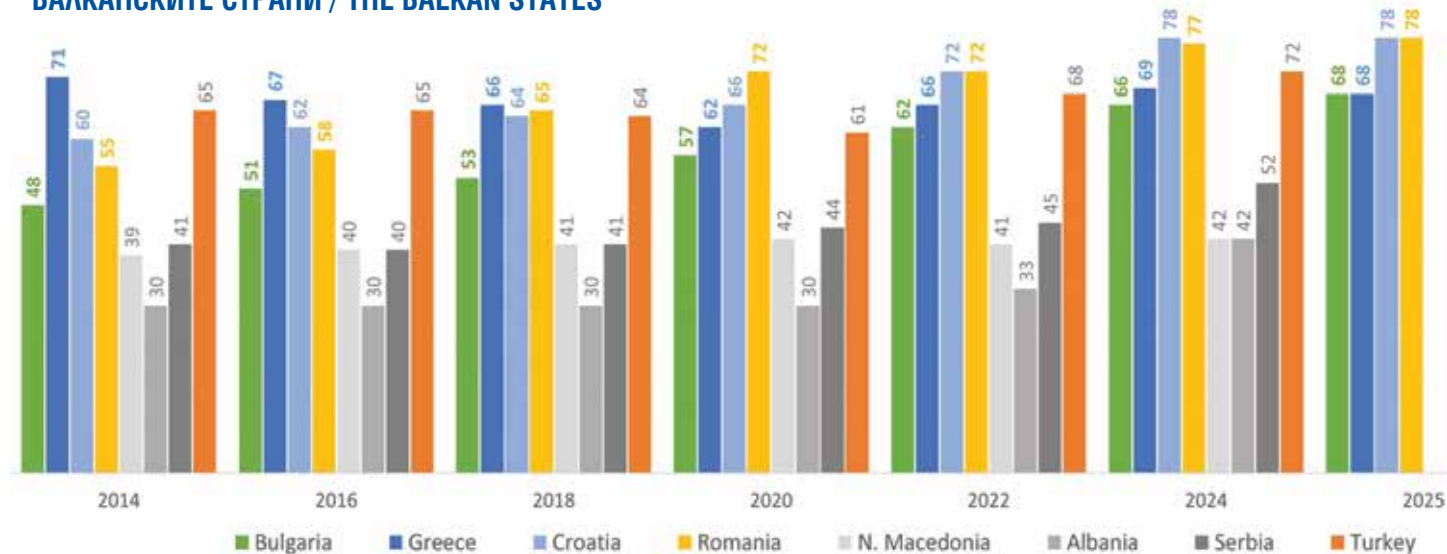
TOP 5

Luxembourg	239
Ireland	237
Netherlands	134
Denmark	127
Austria	117

BOTTOM 5

Hungary	76
Slovakia	75
Latvia	71
Bulgaria	68
Greece	68

БАЛКАНСКИТЕ СТРАНИ / THE BALKAN STATES

БВП според покупателната способност, % от средното за ЕС
GDP by purchasing power parity, % of EU average

ТВОЯТ ВИРТУАЛЕН АСИСТЕНТ

НА ЛИНИЯ **24/7**

Открий **Беа** във **Viber** и лесно получи информация относно услугите и продуктите на **ЦКБ**.

Централна
Кооперативна
Банка
Важният си ти.

Беа отговаря на въпросите ти през
Viber, **CCB Mobile** и **www.ccbank.bg**

НЕПОСИЛНАТА ТЕЖЕСТ НА БЮРОКРАЦИЯТА

За 10 години населението на България се е стопило с почти 10%. Администрацията се е увеличила със 7%. Какво е обяснението?

Текст ИВАЙЛО НИКОЛОВ / Фотография iSTOCK

Времената са неспокойни. Криза след криза тревожи света, несигурността притиска бизнеса и инвеститорите, а инфлацията стопява доходите. Един сектор в България обаче сякаш остава оазис на относителна стабилност и комфорт. Имате ли познати на държавна служба?

ДЪРЖАВНАТА АДМИНИСТРАЦИЯ НЕ РЕАЛИЗИРА печалби, нито създава продукти, които стават пазарен хит. От нея не се очаква да бъде двигател на икономическия растеж. Въпреки това в този сектор наемането на хора и възнагражденията не спират да растат,

често дори по време на криза.

Според статистиката на Националния статистически институт през последното десетилетие числеността на администрацията на изпълнителната власт в България се е увеличила с близо 7% (докато населението на страната е намаляло с над 9%, дори с 10% според някои данни). Същевременно от години средната заплата в общественния сектор, където е и администрацията, надвишава тази в частния сектор.

Въпреки че Народното събрание все още не е успяло да приеме редовен държавен бюджет за тази година, беше гласувана индексация на заплатите в ►

► Бюджетните организации от 1 януари с 5%, колкото е отчетената за миналата година инфлация. Спорно е доколко това би компенсирало растящите разходи за живот, но работещите в много други сектори могат да завидват на подобно гарантирано увеличение.

На този фон гнес чиновническата работа изглежда наистина привлекателна. Копнежът да бъдеш нает в държавната администрация обаче не е нещо ново. Той се вписва в една много стара традиция на трудовия пазар в страната.

Историческите сведения показват как държавата се превръща в твърде желан работодател още през първите години след Освобождението от османска власт.

В НАЧАЛОТО ПРОСТО НЕ Е ИМАЛО МНОГО АЛТЕРНАТИВИ.

Руско-турските военни действия на територията на България са съсипали вътрешните икономически ресурси, а установените готови търговски отношения в рамките на Османската империя са прекъснати. Новата българска държава започва да изгражда администрация и институции, които предлагат работа с отлична заплата даже на успешни дотерговци и предприемачи. Поради дефицита на грамотност сред населението, пред учителите се отварят най-много възможности за държавна служба. Който е знаел чужд език, особено малко френски, е бил канен във външното министерство. Хъшове, доскоро едва преживявали в емиграция, стават полицейски чиновници.

Век и половина по-късно икономическото развитие и технологичният напредък предлагат несравнимо повече и по-разнообразни възможности както за бизнеса, така и за наемния труд. Мнозина обаче отново избират да се посвещават на уж скучното бюрократично ежедневие.

Тук голяма роля играе естественият стремеж към сигурност на работното място и доходите. Рисковете и непредимостта в частния сектор не са по вкуса на всеки, а и правата на работещите там понякога не се спазват. Българските държавни служители обаче разполагат с ясно разписани в специален закон права за почивка, отпуск и обучение. Социалното и здравното им осигуряване са за сметка на държавния бюджет.

Също и специална наредба за държавните служители подробно регламентира правилата за основната заплата, нейното увеличаване и допълнителните възнаграждения – например за нощен

ВИД АДМИНИСТРАЦИЯ		2015	2025	% промяна
Централна администрация	Министерства и администрация на Министерския съвет*	7070	7138	+1,0
	Държавни агенции	2631	2573	-2,2
	Държавни комисии	499	477	-4,4
	Изпълнителни агенции	15763	13165	-16,5
	Административни структури, създадени с нормативен акт, които имат функции във връзка с осъществяване на изпълнителната власт	24046	25239	+5,0
Териториална администрация	Административни структури, създадени с нормативен акт, отчитащи се пред Народното събрание	1058	6881	+550,4
	Структури по чл. 60 от Закона за администрацията	271	525	+93,7
	51338	55998	+9,1	
Териториална администрация	Общински и районни администрации	33117	35015	5,7
	Областни администрации	1109	1004	-9,5
	Специализирани териториални администрации, създадени като юридически лица с нормативен акт	6616	6429	-2,8
	40842	42448	3,9	
ОБЩО ЗА ЦЯЛАТА АДМИНИСТРАЦИЯ:		92180	98446	6,8

* Данните не включват наетите лица в Министерството на вътрешните работи и Министерството на отбраната. Данни на НСИ

и извънреден труд или за работа през почивни дни и по време на официални празници. Спазването на тези правила изисква финансови ресурси, които са гарантирани чрез съответните бюджети.

Едновременно с търсенето на държавни служби има и предлагане. Държавната администрация се нуждае от кадри, защото задачите ѝ обикновено не намаляват, а даже се разширяват. Тук възниква следният ключов въпрос – дали това се дължи единствено на все по-високата сложност на административните процеси, закони и регулации, с които бюрократията се занимава, или има някаква по-дълбока логика?

ОТГОВОРЪТ МОЖЕ ДА БЪДЕ ПО-

ТЪРСЕН в една икономическа теория, предложена преди половин век от американския икономист Уилям Нисканен. Анализирайки използването на ресурсите в администрацията и корпоративния сектор, той отбелязва една съществена разлика. Чиновниците не се стремят да постигат печалба чрез пазарни продажби, нито доходите им зависят от това. Администрацията получава сред-

ства от държавата и основната ѝ цел е да увеличава своя бюджет.

Зад тази цел стоят ясни мотиви. Чиновниците могат да разчитат на по-високи заплати, когато общият бюджет на ведомството им е по-голям. Освен това повече разполагам ресурс им помага да упражняват по-силно влияние и власт. Големият бюджет също осигурява възможности за израстване в кариерата, без непременно да се налага преди това някой да освобождава гадено място. Не на последно място, работната обстановка винаги е по-приятна, когато големият бюджет позволява материални придобивки и символи на престиж – например под формата на командировки.

АДМИНИСТРАЦИЯТА ОБИКНОВЕНО

ИМА повече експертиза и информация в своята сфера в сравнение с онези, които одобряват нейните бюджети. Така чиновниците по-убедително аргументират колко важна за обществото е работата им. Нормално е даже да има случаи, когато при неизпълнение на даден проект държавният орган обяснява колко се нуждае от допълнителен бю-

джет. И практически чиновникът няма никакъв стимул да пести, защото ако бюджетираните следства не се похарчат в даден период, те най-вероятно ще бъдат изгубени.

Тази логика е диаметрално противоположна на мотивите в частния сектор. Има още причини за разрастване на числеността на държавните служители. Доколкото за оценяване на „успехите“ на една бюрократична институция липсват пазарни критерии, става по-лесно да се обосновават награди за служителите – включително повишения в длъжност, чрез които се преминава към по-висока заплата. Така кариерното израстване се превръща в основен механизъм за поощрение или санкции. Всичко това води до възникване на все по-многобройни йерархични равнища в администрацията.

Според Нисканен бюрократичните организации могат да бъдат сравнени с монополисти, които единствени предоставят съответни услуги на гражданите. Чиновническата „продукция“ обаче не се продава на пазара, поради което трудно може да се измери реалната добавена стойност за обществото.

Всъщност се оказва, че е доста сложно да бъде разбран механизмът на функциониране на държавната администрация и да бъде оценена нейната ефективност. Въпреки огромния практически и академичен интерес към темата, бюрократичната машина често се оприличава на „черна кутия“.

В ТАКАВА СРЕДА ПРОЦЪФТЯВА полуприоритетният „закон на Паркинсън“. Той гласи, че общият брой на чиновниците нараства и нарастването ще бъде едно и също независимо дали обемът на работата се увеличава, намалява или дори няма никаква работа в службата.

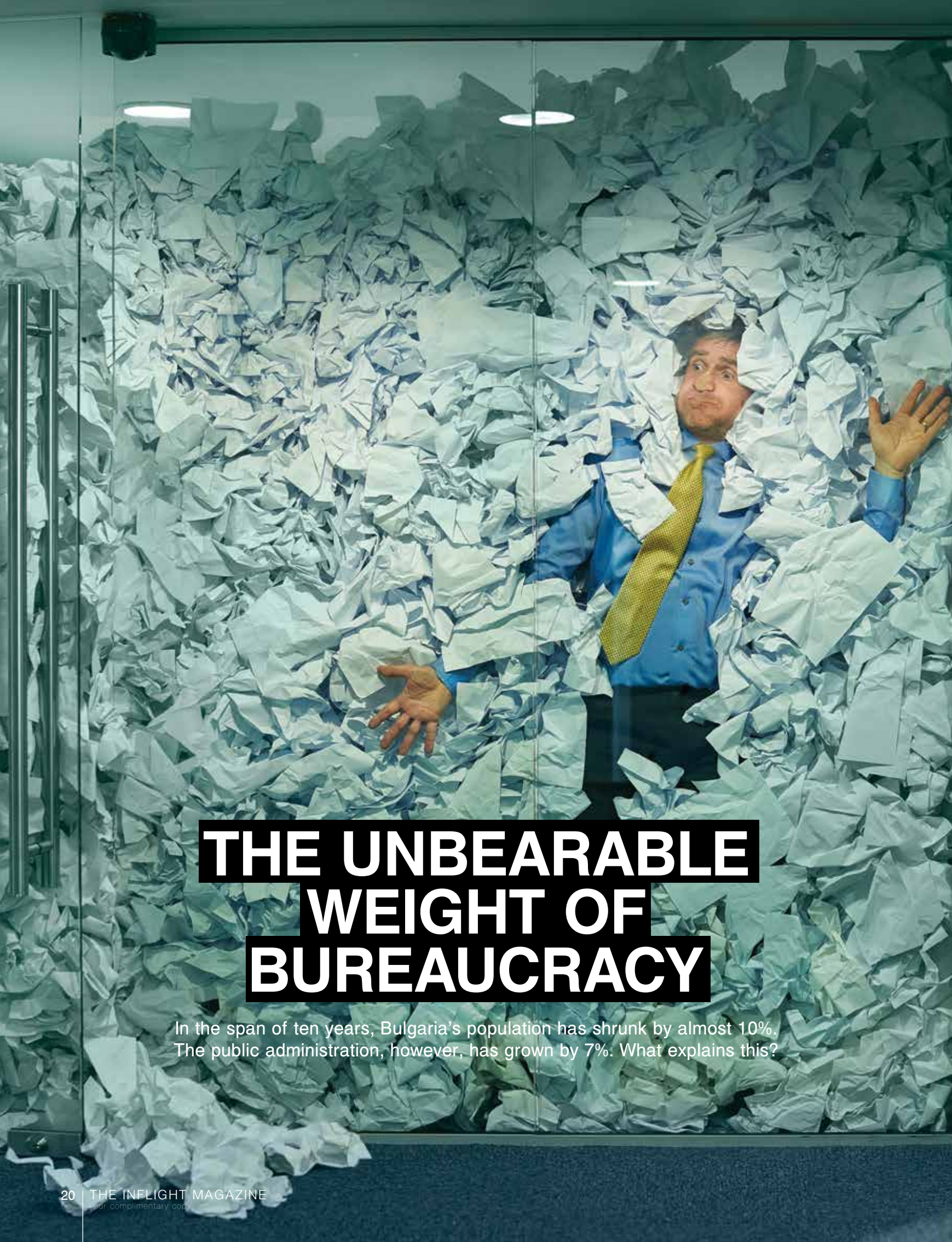
Ето защо при всеки опит за мащабно съкращаване на бюджетни разходи могат да се очакват сериозни трудности и съпротива. Това беше демонстрирано зрелищно пред очите на света миналата година в САЩ – да си припомним противоречивия опит на Илн Мъск и оглавявания от него DOGE (Department of Government Efficiency).

Няма нужда да задълбаваме в теорията на Нисканен, за да видим, че и в българския контекст съществени съкращения на бюрократичната класа биха се слу-

чили трудно. Нерядко държавната администрация се използва за назначаване на лица, близки до политически партии, в отплата за минали заслуги или срещу очакване за бъдещо съдействие – например при разпределяне на публичен ресурс или европейски фондове. Това най-често се отнася за по-висшите административни позиции. А широката чиновническа маса бива ухажвана чрез отпускните бюджетни средства. Административните служители и техните семейства са електорат, който трябва да осъзнава интереса си да не допусне сериозна политическа промяна, която би донесла кадрови сътресения.

ТАКА ИЗГЛЕЖДА, ЧЕ ИЗУЧАВАНЕТО на теорията и практиката на бюрократията не води до големи поводи за оптимизъм. Гражданите със своите данъци и такси осигуряват бюджетите на бюрократите, но като че ли са обречени да не получават оптимално количество и качество на обслужване.

Или може би всичко е въпрос и на гледна точка – дали наблюдаваш дадено ведомство отвън или стоиш в удобен кабинет вътре? ■

THE UNBEARABLE WEIGHT OF BUREAUCRACY

In the span of ten years, Bulgaria's population has shrunk by almost 10%. The public administration, however, has grown by 7%. What explains this?

By IVAYLO NIKOLOV / Photography iSTOCK

These are turbulent times. Crisis after crisis shakes the world, uncertainty weighs on businesses, and inflation erodes incomes. However, one sector in Bulgaria seems to remain an oasis of relative stability and comfort. Do you have any friends working in the public sector?

THE PUBLIC ADMINISTRATION DOES NOT GENERATE profits, nor does it create products that become market hits. It is not expected to be a driver of economic growth. And yet, in this sector, hiring and salaries continue to rise — often even during times of crisis.

According to data from the National Statistical Institute, over the past decade the size of the executive branch administration in Bulgaria has increased by nearly 7% (while the country's population has declined by more than 9%, or even 10% according to some estimates). At the same time, for years the average salary in the public sector — where the administration is included — has exceeded that in the private sector.

Although the National Assembly has still not managed to adopt a regular state budget for this year, it has approved a 5% salary indexation for employees in budget-funded organizations as of January 1 — matching last year's reported inflation. It is debatable to what extent this will compensate for rising living costs, but many workers in other sectors can only envy such a guaranteed increase. Against this backdrop, a civil service job looks genuinely attractive today.

Yet the desire to work in the public administration is nothing new. It fits into a very old tradition on the country's labour market.

Historical records show how, in the years ▶

► immediately following the Liberation from Ottoman rule, the state quickly became a highly coveted employer.

IN THE BEGINNING THERE SIMPLY WEREN'T MANY ALTERNATIVES. The Russo-Turkish military actions on the territory of Bulgaria had ruined the internal economic resources of the country, and the established trade relations within the Ottoman Empire had been disrupted. The newly formed Bulgarian state began building an administration and institutions that offered excellent salaries — even to merchants and entrepreneurs who had been successful until just the day before. Because of the widespread lack of literacy among the population, teachers had the greatest opportunities for public service. Anyone who knew a foreign language, especially a bit of French, was invited to work at the Ministry of Foreign Affairs. Former revolutionaries, who had barely survived in exile, became police clerks.

A century and a half later, economic development and technological progress offer incomparably more and far more diverse opportunities — both for businesses and for employees. Yet many people once again choose to devote themselves to the supposedly dull routine of bureaucracy.

Here, the natural desire for job and income security plays a major role. The risks and unpredictability of the private sector are not to everyone's taste, and workers' rights there are sometimes not respected. Bulgarian civil servants, however, enjoy clearly defined rights to rest, leave, and training, set out in a special law. Their social and health insurance contributions are covered by the state budget.

There is also a special regulation for civil servants that sets out in detail the rules for base salary, its increases, and additional payments — for example, for night work, overtime, or work on weekends and public holidays. Complying with these rules requires financial resources that are guaranteed through the respective budgets.

Alongside the demand for public-sector jobs, there is also supply. The state administration needs personnel because its tasks generally do not diminish — they often expand. This raises a key question: is this solely due to the increasing complexity of administrative processes, laws, and regulations that the bureaucracy deals with, or is there a deeper logic at play?

THE ANSWER CAN BE SOUGHT in an economic theory proposed half a century ago by the American economist William Niskanen. Analysing the use of resources in the administration and in the corporate sector, he noted a fundamental difference. Bureaucrats do not

According to Niskanen, bureaucratic organizations can be compared to monopolists that are the sole providers of certain services to citizens. However, the “output” of bureaucrats is not sold on the market, which makes it difficult to measure the real added value for society

strive to generate profit through market sales, nor do their incomes depend on it. The administration receives its funding from the state, and its primary goal is to increase its budget. Clear motives stand behind this goal. Civil servants can expect higher salaries when the overall budget of their institution is larger. Moreover, having more resources at their disposal allows them to exercise greater influence and power. A large budget also creates opportunities for career advancement without necessarily requiring someone to vacate a position first. And not least, the working environment is always more pleasant when a generous budget allows for material benefits and symbols of prestige — for example, in the form of business trips.

THE ADMINISTRATION USUALLY possesses more expertise and information in its field than those who approve its budgets. This allows bureaucrats to argue more convincingly about how important their work is for society. It is even normal to see cases where, after failing to complete a project, a government body explains how much it needs additional funding. And in practice, a civil servant has no incentive to save money, because if the allocated funds are not spent within a given period, they will most likely be lost. This logic is the complete opposite of the incentives in the private sector.

There are additional reasons for the growth in the number of public-sector employees. Since there are no market criteria for evaluating the

“success” of a bureaucratic institution, it becomes easier to justify rewards for employees — including promotions that lead to higher pay. Thus, career advancement becomes the main mechanism for incentives or sanctions. All of this results in the emergence of increasingly numerous hierarchical levels within the administration.

According to Niskanen, bureaucratic organizations can be compared to monopolists that are the sole providers of certain services to citizens. However, the “output” of bureaucrats is not sold on the market, which makes it difficult to measure the real added value for society.

In fact, it turns out to be quite complicated to understand how the state administration functions and to assess its effectiveness. Despite the enormous practical and academic interest in the topic, the bureaucratic machine is often likened to a “black box.”

IN SUCH AN ENVIRONMENT, the semi-ironic “Parkinson’s Law” thrives. It states that the total number of bureaucrats increases — and will increase at the same rate — regardless of whether the volume of work grows, shrinks, or even if there is no work at all in the office. This is why any attempt at large-scale cuts in budgetary spending can be expected to face serious difficulties and resistance. This was demonstrated spectacularly before the eyes of the world last year in the United States — let us recall the controversial attempt by Elon Musk and the DOGE (Department of Government Efficiency) he headed.

There is no need to delve deeply into Niskanen’s theory to see that, in the Bulgarian context as well, significant reductions in the bureaucratic class would be difficult to achieve. The state administration is often used to appoint individuals close to political parties — as a reward for past services or in expectation of future cooperation, for example in the distribution of public resources or EU funds. This most often concerns higher administrative positions. Meanwhile, the broader mass of bureaucrats is courted through the budgetary funds allocated to them. Administrative employees and their families form an electorate that must recognize its interest in preventing any major political change that could bring personnel upheavals.

THUS, STUDYING THE theory and practice of bureaucracy does not offer much reason for optimism. Citizens, through their taxes and fees, provide the budgets for bureaucrats, yet they seem doomed not to receive an optimal quantity or quality of public service.

Or perhaps it all depends on perspective — whether you observe a given institution from the outside, or sit comfortably inside an office within it. ■

ЯПОНСКОТО МАЙСТОРСТВО СРЕЩА ЕЛЕКТРИЧЕСКОТО БЪДЕЩЕ

НОВАТА, ИЗЦЯЛО ЕЛЕКТРИЧЕСКА MAZDA 6e

Вдъхновена от изчистената японска естетика, новата Mazda 6e впечатлява с изваяни линии и просторен, внимателно изпипан интериор. Качество, което се усеща с всяко докосване и във всяка детайлно преценена повърхност. Изберете между компактна батерия с ултрабързо зареждане – до 235 км само за 15 минути – или по-голяма батерия с пробег до 552 км. И двата варианта предлагат плавно, тихо и уверено пътуване, независимо накъде сте тръгнали.

6 YEAR MAZDA WARRANTY

DRIVE TOGETHER

ОТ АМЕРИКА С ЛЮБОВ

Европа замени енергийната си зависимост от Русия...
с енергийна зависимост от САЩ

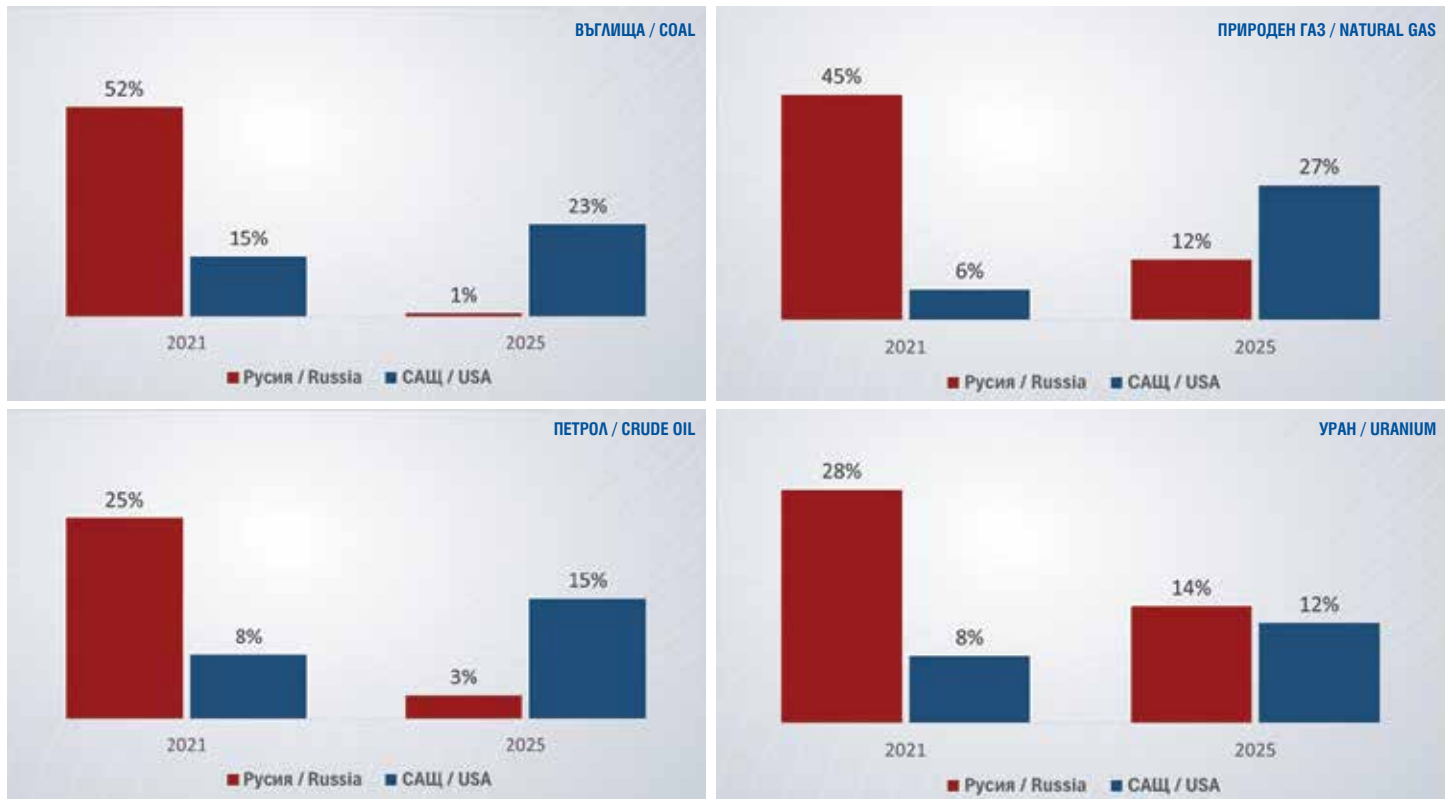

Текст ПЕТЪР ЙОВЧЕВ / Фотография iSTOCK

Това е зората на една нова ера - ерата на пълната енергийна независимост на Европа от Русия", заяви в характерния си мелодраматичен стил председателят на Европейската комисия Урсула фон дер Лайен, когато през декември съюзът предприе стъпки окончателно да се откаже от руските изкопаеми горива. Както обаче твърде ясно личи от данните за вноса на енергоносители през 2025, "пълната енергийна независимост от Русия" далеч не е същото като "пълната енергийна независимост". Просто в ролята на главен доставчик на енергия за европейските домове и фабрики влиза друга държава, също недотам приятелски настроена към ЕС напоследък: САЩ.

Всичките усилия на европейците в последните три години да намалят зависимостта си от вносна енергия и да развият възобновяеми източници все пак дават известен ефект. Вносът на енергийни продукти за 2025 е 723 милиона тона - с 14.9% по-малко, отколкото през 2022. Стойността на този внос е паднала на практика наполовина - от 693 милиарда евро през 2022 до 338 милиарда през 2025 (ефектите от войната с Иран ще променят това през 2026, разбира се). Но въпреки това понижението Европейският съюз все още зависи от вноса за близо две трети (57%) от енергийните си нужди. Делът на Русия в този внос е спаднал грабично, разбира се. Но за сметка на това е пораснал делът на Съединените щати. ▶

ВНОСЪТ НА ЕС / EU IMPORTS

► **АМЕРИКА Е НАЙ-ГОЛЕМИЯТ ДОСТАВЧИК НА СУРОВ ПЕТРОЛ** за Европа с дял от 15.1%, показват данните на Eurostat (следват Норвегия с 14.4% и Казахстан с 12.7%). Още по-красноречиви са числата при втечнения природен газ: 58% от купените от ЕС количества идват от САЩ. Доставките на презокеански втечнен природен газ са се увеличили 6 пъти спрямо 2019 година. Това е и единственият енергоносител, чийто внос в Европа се увеличава (+24.4% през 2025 спрямо 2024), вместо да намалява. Някои прогнози сочат, че американският дял в доставките за ЕС ще достигне 80% през 2030. Успоредно с това расте и вносът от САЩ на въглища и на ураново гориво за ядрените централи. На фона на все по-охлаждащите се отношения между Вашингтон и Брюксел в последните години, това звучи притеснително.

ВСЕ ПАК ЗАВИСИМОСТТА ОТ АМЕРИКА НЕ Е СЪЩАТА като някогашната зависимост от Русия, отбелязват някои експерти. Първо, има количествени разлики - през 2021 Русия доставяше почти половината от нужния на ЕС газ (газообразен и втечнен), докато сега общият принос на Америка е доста под една трета (най-големите източници на газообразен природен газ в момента са Норвегия и Алжир). Второ, самата структура на вноса се промени. Вместо да зависи изцяло от четири големи газопровода - и да трепери нещо да се не случи с тях - Европа изгради ударно пристанища и терминали

за втечнен природен газ. Така вече може да получава газ отвсякъде, като смяната на доставчиците е съвсем лесна и бърза процедура, вместо да изисква строителството на нова, скъпа и политически деликатна инфраструктура. Самото потребление на газ в съюза намаля в сравнение с 2021, а капацитетът за съхранение бе увеличен значително и сега се равнява на почти една трета от годишното потребление, вместо на пог една четвърт, както бе през 2021.

И накрая, както отбелязват анализатори на института "Брьогел", за Вашингтон е по-сложно да използва износа на газ като инструмент за политически натиск, отколкото бе за Москва. "Американската аг-

министрация по принцип не определя къде частните енергийни компании да продават продуктите си. Това контрастира с руската държава, която директно контролира износа", пише в анализа на "Брьогел". А и за американците ще е трудно да намерят друг толкова добър клиент за своя газ. Китайските мита на практика затварят за тях най-големия пазар в света. А преориентирането към по-малки пазари като Япония или Южна Корея значително ще усложни и оскъпи логистиката.

ВСИЧКО ТОВА ОБАЧЕ НЕ БИ ТРЯБВАЛО ДА ЗВУЧИ ПРЕКАЛЕНО УСПОКОИТЕЛНО. Зависимостта си е зависимост - независимо дали е към египетска презокеанска суперсила, или към приятелска и близка Норвегия. А и тези стотици милиарди евро, плащани ежегодно петрол и газ, биха могли да свършат по-добра работа за благоденствието на 450-те милиона граждани на ЕС. Но за целта първо имаме нужда от една несравнимо по-добре обмислена, по-честна и по-прагматична Зелена сделка. Един проект, който да търси много и различни отговори за енергийната независимост на Европа: не само слънце и вятър, но и възраждане на атомната енергетика, засилване на ролята на водорода, ускоряване на научно-изследователската дейност в области като ядрения синтез... Едва когато имаме такъв балансиран подход и такъв по-широк мироглед, ще можем да говорим наистина за "зората на една нова ера". ■

КОЛКО ЗАВИСИМА Е БЪЛГАРИЯ?

Ако перифразираме един стар вц, всички европейски страни са енергийно зависими - но някои са доста по-зависими от другите. Логично начело по този показател са малките държави с ограничени ресурси - Малта (зависима от вноса за 98.4% от енергията си), Люксембург (91%), Кипър (87.7%). Все още силно разчитат на вноса на енергоносители още Гърция (77.7%), Италия (73.9%), Испания (68.9%), Германия (66.8%). На този фон България стои доста добре - само 41.9% от енергията ни идва от внос извън ЕС, което е доста под средния показател за общността. Най-слабо зависимите от вносна енергия държави в съюза са Латвия (29.3%), Швеция (26.5%) и Естония (едва 4.6%).

БИЗНЕС СТАРТ

с Роселина Петкова и Христо Николов

Всеки
делник

07:30

Bloomberg
TV Bulgaria

www.bloombergtv.bg

FROM AMERICA WITH LOVE

Europe Replaces Its Energy Dependence on Russia... with Energy Dependence on the US

By PETAR YOVCHEV / Photography iSTOCK

This is the dawn of a new era - the era of Europe's complete energy independence from Russia," said European Commission President Ursula von der Leyen in her characteristically melodramatic style when in December the union took steps to finally abandon Russian fossil fuels. However, as the data on energy imports in 2025 makes abundantly clear, "complete energy independence from Russia" is not the same as "complete energy independence". It's just that another country, also not so friendly to the EU lately, is taking on the role of the main energy supplier for European homes and factories: the US.

ALL THE EFFORTS OF EUROPEANS in the last three years to reduce their dependence on imported energy and develop renewable sources are still having some effect. Energy imports for 2025 are 723 million tonnes - 14.9% less than in 2022. The value of these imports

has practically halved - from 693 billion euros in 2022 to 338 billion in 2025 (the effects of the war with Iran will change this in 2026, of course). But despite this decrease, the European Union still depends on imports for nearly two-thirds (57%) of its energy needs. Russia's share of these imports has fallen dramatically, of course. But on the other hand, the share of the United States has grown.

America is the largest supplier of crude oil to Europe with a share of 15.1%, according to Eurostat data (followed by Norway with 14.4% and Kazakhstan with 12.7%). The figures for liquefied natural gas are even more telling: 58% of the quantities purchased by the EU come from the United States. Transoceanic liquefied natural gas supplies have increased 6-fold compared to 2019. This is also the only energy carrier whose imports into Europe are increasing (+24.4% in 2025 compared to 2024), rather than decreasing. Some forecasts indicate that the American share

of supplies to the EU will reach 80% in 2030. In parallel, imports from the US of coal and uranium fuel for nuclear power plants are also growing. Against the backdrop of increasingly cooling relations between Washington and Brussels in recent years, this sounds worrying.

HOWEVER, DEPENDENCE ON AMERICA is not the same as the former dependence on Russia, some experts note. First, there are quantitative differences - in 2021 Russia supplied almost half of the EU's gas needs (gaseous and liquefied), while now America's total contribution is well under a third (the largest sources of gaseous natural gas are currently Norway and Algeria). Second, the very structure of imports has changed. Instead of relying entirely on four major pipelines - and fearing that something might happen to them - Europe has built up a rapid network of ports and LNG terminals. It can now get gas from anywhere, and switching suppliers is a quick and easy

procedure, rather than requiring the construction of new, expensive and politically sensitive infrastructure.

GAS CONSUMPTION IN THE UNION itself has decreased compared to 2021, and storage capacity has been significantly increased and now amounts to almost a third of annual consumption, instead of less than a quarter, as it was in 2021.

Finally, as analysts at the Bruegel Institute note, it is more difficult for Washington to use gas exports as a tool for political pressure than it was for Moscow. "The US administration generally does not determine where private energy companies can sell their products. This contrasts with the Russian state, which directly controls exports," the Bruegel analysis says. And it will be difficult for the Americans to find another such good customer for their gas. Chinese tariffs are effectively closing the world's largest market to them. And reorienting to smaller markets such

HOW DEPENDENT IS BULGARIA?

To paraphrase an old joke, all European countries are energy dependent - but some are much more dependent than others.

Logically, the leaders in this indicator are small countries with limited resources - Malta (dependence on imports for 98.4% of its energy), Luxembourg (91%), Cyprus (87.7%). Still heavily relying on energy imports are also Greece (77.7%), Italy (73.9%), Spain (68.9%), Germany (66.8%).

Against this background, Bulgaria is doing quite well - only 41.9% of our energy comes from imports outside the EU, which is well below the average indicator for the community. The countries in the union that are least dependent on imported energy are Latvia (29.3%), Sweden (26.5%) and Estonia (only 4.6%).

as Japan or South Korea will significantly complicate and increase logistics.

HOWEVER, ALL THIS SHOULD NOT sound too reassuring. Dependence is dependence - whether it is to a selfish overseas superpower or to a friendly and close Norway. Those hundreds of billions of euros paid annually for oil and gas could do a better job for the well-being of the 450 million citizens of the EU. But for this purpose, we first need an incomparably better thought out, more honest and more pragmatic Green Deal. A project that seeks many and different answers for the energy independence of Europe: not only sun and wind, but also the revival of nuclear energy, strengthening the role of hydrogen, accelerating scientific research in areas such as nuclear fusion... Only when we have such a balanced approach and such a broader worldview will we be able to truly talk about the "dawn of a new era". ■

КОЙ ПЕЧЕЛИ ОТ КОНФЛИКТА В ИРАН?

Отговорите на този въпрос са много - и някои от тях вероятно ще Ви изненадат

Текст КАЛИН АНГЕЛОВ / Фотография iSTOCK

Войната - за какво е добра тя? За абсолютно нищо", пееше Едуин Стар в една легендарна песен, вдъхновена от войната във Виетнам. Както събитията от последвалия половин век неуморно доказват, това е безкрайно далеч от истината. Войната на САЩ и Израел срещу Иран, започната на 28 февруари, определено е добра за много хора и корпорации. Като "добра" в случая има многомилиардни измерения.

"МИРЪТ Е БЛАГОДАТЕН ЗА ГРАЖДАНИТЕ, за малкия бизнес, за глобалните мрежи за доставки и за борбата ни срещу промените в климата. Войната е от полза за доста по-концентрирана група", писа Джанана Пауан Тамвада, професор по икономика в британския Университет Кингстън. Една от най-неудобните истини за текущия конфликт е, че макар да причинява болка, страдания и загуби на огромен брой хора, той носи колосални богатства на други, смята Тамвада. Той нарича това "парадокса на стимулите": хората, от които зависи да предотвратяват или да прекратяват такива конфликти, обикновено са и хората, които имат най-голяма облага от продължаването им. Установяването кой печели от войната е ключово, за да разберем защо подобни конфликти обикновено продължават много по-дълго, отколкото диктуват логиката и здравият разум, подчертава професорът. Така че нека видим кой печели от така наречената Трета война в залива.

ВОЕННО-ПРОМИШЛЕНИЯТ КОМПЛЕКС. Най-очевидният печеливш от всяка война - нещо, за което разтревоженият американски президент Дуайт Ајзенхауер бе предупредил в обръщение към нацията още в края на управлението си, преди повече от шест десетилетия. Сам един от най-прославените военни на XX век, Ајзенхауер бе убеден защитник на мира. Нито един от наследниците му в Белия дом обаче не сподели подобна загриженост от стреме-

жа на оръжейните гиганти да разпалват нови конфликти.

Само за първите 100 часа след началото на конфликта, Съединените щати са похарчили 5.2 милиарда долара за него - или по 1.2 милиарда дневно, показват изчисления на CSIS. Както и всяка друга американска война преди това, този конфликт задвижи познатите механизми на ускоряване на оръжейното производство и на увеличаване на военните запаси. Логично акциите на Lockheed Martin, най-голямата оръжейна компания на планетата, скочиха до 676 долара в началото на март - най-високата им стойност в цялата история на гиганта. Именно Lockheed произвежда изстребителя F35, противоракетните системи THAAD и далекобойните ракети Precision Strike Missiles (PrSMs), които са в основата на военните действия срещу Иран. Подобен скок отчитат и почти всички останали американски оръжейни гиганти - RTX (производител на системите Patriot и ракетите Tomahawk), Northrop

Сам един от най-прославените военни на XX век, Ајзенхауер бе убеден защитник на мира. Нито един от наследниците му в Белия дом обаче не сподели подобна загриженост от стремежа на оръжейните гиганти да разпалват нови конфликти

Grumman (производител на бомбардироваща B-2) и така нататък. Същото се случва и с отбранителната промишленост на Израел: ценните книжа на Elbit Systems скочиха с 30% за месец и тя се превърна в най-скъпата компания, търгуваща на борсата в Тел Авив.

АМЕРИКАНСКАТА ПЕТРОЛНА ПРОМИШЛЕННОСТ. Далечен спомен са онези дни през 1973, в разгара на Арабската петролна криза, когато президентът Никсън за пръв път заговори за нуждата от "енергийна независимост" на Америка. Днес Съединените щати са най-големият износител на природен газ на планетата, и най-големият производител на петрол (в експорта отстъпват на Саудитска Арабия, просто защото сами потребяват голяма част от петрола). Американският шистов добив обаче е по-скъп от онзи в Близкия изток или в Русия. По-висока е и себестойността на изнасяния от САЩ втечен природен газ (LNG) в сравнение с онзи, доставян по тръбопроводи от държави като Русия или Катар. Затова за американската петролна и газова промишленост е ключово световните цени на горивата да се поддържат относително високи - в противен случай тя би станала неконкурентна. За американските петролни гиганти операциите на Тръмп във Венесуела и Иран потенциално могат да донесат и допълнителни облаги чрез концесии за добив и преработка. Сенатор Линдзи Греъм обяви, че въпреки огромните разходи войната в Иран е "най-добрата инвестиция в историята", защото след нея Съединените щати щели да имат "партньорско участие" в 31% от световните петролни запаси. Това очевидно включва запасите на Венесуела и Иран. Самият Тръмп напомни наскоро, че когато цените на горивата скочат (и правителства като българското се принуждават да помагат на потребителите с парите на данъкоплатците), американският петролен сектор "прави много пари". ▶

► **РУСИЯ.** Блокирането на Ормузкия проток от Иран, което ограничава драстично експортните възможности на петролни производители като Кувейт, Ирак, Катар (и в по-малка степен - на Саудитска Арабия и ОАЕ), е много благоприятно за конкурентите им на световните петролни пазари. Начело с Русия. Допреди иранската криза, руският нефтен експорт бе в състояние на свободно падане, твърдят анализатори на института Peterson. През февруари приходите от него паднаха под 10 милиарда долара - критично ниско равнище, и администрацията в Москва започна да се подготвя за драстично намаляване на разходите с до 10 на сто. Поскъпването на петрола, задействано от американо-израелската операция срещу Иран, и временното разрешение, което Тръмп даде на съюзници като Индия за покупка на руски петрол, ще имат спасителен ефект върху бюджета на Путин. В зависимост от продължителността на конфликта, Русия ще спечели от него между 45 и 151 милиарда долара, според изчисления на KSE Institute. Всеки следващ ден от войната носи на Русия около 500 милиона долара допълнителни приходи само от нефт и газ. Москва е и главният доставчик на оръжие за режима в Техеран.

КИТАЙ. На пръв поглед затварянето на Ормузкия проток изглежда тежък удар за Пекин, който получаваше по 5.4 милиона барела петрол дневно от страните от Персийския залив. Но всъщност не се оказва така. Вместо да настоява за премахване на иранската блокада върху протока, правителството в Пекин договори с Техеран специални коридори за своите кораби. Според данни на института Peterson, само в първите седмици след блокадата, китайски кораби са транспортирали над 11 милиона барела. Освен това Китай, изглежда, е очаквал офанзивата на САЩ и Израел, защото в първите два месеца на годината ускори видимо доставките и от Иран, и от Русия. В резултат сега разполага със стратегически резерви от 1.4 милиарда барела - достатъчно количество за поне четири месеца. Освен това статутът на главен търговски партньор позволява на Пекин да получи изключително изгодни цени и от Русия, и от Иран. Така китайската промишленост става още по-конкурентна на европейските, например, които страдат от все по-високите цени на енергията.

ИРАН. Най-абсурдното е, че и двете страни в този конфликт всъщност извличат сериозна печалба от него. Разбира се, това не се отнася до обикновените иранци, които обедняха драстично в резултат на

дългогодишните санкции, а сега обедняват още повече заради военните действия (да не говорим за хилядите жертви и материалните щети от ударите). Но за ръководителите на режима в Техеран войната може да се окаже много доходна, отбелязва в свое разследване The Economist. Петролните приходи на Иран днес са почти двойно по-високи, отколкото преди началото на войната на 28 февруари. Според източници на изданието, страната изнася между 2.4 и 2.8 милиона барела дневно - повече, отколкото през миналата година, и при много по-високи цени. А колкото по-силен е износът, толкова по-малка част от него минава през държавната Национална иранска петролна компания (NIOC) - и съответно обикновените граждани извличат все по-малка полза от природните богатства на страната си. Със затруднен достъп до конвертируема валута заради санкциите, режимът отдавна бе започнал да отпуска количества нефт на ключовите си служби - от външно министерство до революционната гвардия - и те да ги продават за своя сметка. Сега тази тенденция се засилва, като търговията се движи от близки и роднини на високопоставените апаратчици. Немалка част от приходите се изнасят от страната към тайни сметки в банки от Великобритания, Германия, Италия, Румъния и в Източна Азия, твърди The Economist.

БЕЛИЯТ ДОМ. Немалко анализатори виждат в операцията срещу Иран средство да се отклони вниманието от неудобни вътрешнополитически въпроси като разследването по случая "Енстийн" (по сценарий, който ни е добре познат от сатиричния филм "Да разлаеш кучетата").

Други пък погодират, че хора от близкото обкръжение на президента може да извличат финансова изгода от конфликта. Анджо Върстийн, професор по право в UCLA и експерт по търговията с вътрешна информация, разкрива как близо 600 милиона долара са били инвестирани в петролни фючърси (West Texas Intermediate May futures) буквално 15 минути преди президентът Тръмп да напише в социалните медии, че предстои петдневно прекратяване на ударите заради "продуктивни преговори". Фючърсите са инструмент, който позволява да се печели от бъдещо понижаване на петролните цени - а именно това стана в резултат на туита на президента. Самият обем на купените фючърси е необикновен - десет пъти по-голям от типичната дневна търговия. Има и доста необичайни залози в нашумелите напоследък борси за предвиждания (нещо като залозите върху спортни състезания, но за всякакви събития). Множество такива залози бяха направени точно преди операцията срещу Мадуро във Венесуела. 71 минути преди началото на ударите срещу Иран, пазено в дълбока тайна, някой е заложил 87,000 долара за такъв сценарий - и час и половина по-късно е спечелил 553,000 долара. The Financial Times пък разкри, че брокер от Morgan Stanley, обслужващ секретаря на САЩ за отбраната Пийт Хегсет, се е опитал да направи голяма инвестиция в главните оръжейни компании в дните преди иранската офанзива. Говорителят на Пентагона обяви публикацията за "фалшива и изфабрикувана", а Morgan Stanley отказа коментар. Но въпросът за "парадокса на стимулите", за който говори професор Тамвага, си остава открит. ■

ENERGY OF TOMORROW

събитие на investor.bg

21 април | 11:00

Интер Експо Център

INVESTOR
MEDIA **PRO**

investormediapro.bg

генерален партньор

WHO BENEFITS FROM THE CONFLICT IN IRAN?

There are multiple answers to this question - and some of them will probably surprise you

By KALIN ANGELOV / Photography ISTOCK

War, what is it good for? Absolutely nothing!" sang Edwin Starr in a legendary song inspired by the Vietnam War. As the events of the following half a century tirelessly prove, this is infinitely far from the truth. The US-Israeli war against Iran, which began on February 28, is definitely good for many people and corporations. "Good" in this case has multi-billion dollar dimensions.

"PEACE BENEFITS ORDINARY CITIZENS, small businesses, global supply chains and the planet's climate trajectory. The beneficiaries of war are more concentrated", wrote Jagannadha Pawan Tamvada, professor of economics at Britain's Kingston University. One of the most inconvenient truths about the current conflict is that while it causes pain, suffering, and loss to vast numbers of people, it brings colossal wealth to others, Tamvada believes. He calls this the "incentive paradox": the people who are most likely to prevent or end such conflicts are usually the ones who stand to gain

the most from their continuation. Figuring out who benefits from war is key to understanding why such conflicts tend to last much longer than logic and common sense would dictate, the professor emphasizes.

So let's see who benefits from the so-called Third Gulf War.

THE MILITARY-INDUSTRIAL COMPLEX. The most obvious winner in any war - something that a worried US President Dwight Eisenhower warned about in an address to the nation more than six decades ago. One of the most celebrated military men of the 20th century, Eisenhower was a staunch defender of peace. None of his successors in the White House, however, shared a similar concern about the arms giants' drive to ignite new conflicts.

In the first 100 hours of the conflict alone, the United States spent \$5.2 billion on it—or \$1.2 billion a day, according to CSIS calculations. Like every other American war before it, this conflict set in motion the familiar mechanisms of accelerating arms production and increasing

military stockpiles. Logically, shares of Lockheed Martin, the largest arms company on the planet, jumped to \$676 in early March—their highest price in the giant's entire history. It is Lockheed that produces the F35 fighter jet, the THAAD anti-missile systems, and the long-range Precision Strike Missiles (PrSMs), which are the basis of military operations against Iran. A similar jump is also reported by almost all other American arms giants - RTX (manufacturer of the Patriot systems and Tomahawk missiles), Northrop Grumman (manufacturer of the B-2 bomber), and so on. The same is happening with the Israeli defense industry: Elbit Systems' shares jumped by 30% in a month and it became the most expensive company traded on the Tel Aviv Stock Exchange.

THE AMERICAN OIL INDUSTRY. Those days in 1973, at the height of the Arab oil crisis, when President Nixon first spoke of the need for America's "energy independence," are a distant memory. Today, the United States is the world's largest exporter of natural gas and the ▶

ЦКБ Сила
пенсионноосигурително
акционерно дружество

С грижа за Вас!

**ИЗБЕРИ ПОАД „ЦКБ-СИЛА“:
ПЪРВОТО УЧРЕДНО В БЪЛГАРИЯ ПЕНСИОННООСИГУРИТЕЛНО ДРУЖЕСТВО ПРЕЗ
ФЕВРУАРИ 1994 Г.**

**КЪМ 31.12.2025 Г. – С НАД 403 ХИЛЯДИ КЛИЕНТИ И 1.38 МИЛИАРДА ЕВРО (2.7 МИЛИАРДА ЛЕВА)
УПРАВЛЯВАНИ НЕТНИ АКТИВИ ВЪВ ФОНДОВЕТЕ „ЦКБ-СИЛА“ (ДАННИ НА КФН: WWW.FSC.BG).**

**ИЗПЛАЩА ПЕНСИИ ОТ ДОБРОВОЛЕН ПЕНСИОНЕН ФОНД ОТ МАРТ 1996 Г.,
ОТ 2019 Г. ИЗПЛАЩА ПЕНСИИ ОТ ПРОФЕСИОНАЛЕН ПЕНСИОНЕН ФОНД,
ОТ ОКТОМВРИ 2021 Г. ИЗПЛАЩА ПОЖИЗНЕНИ ПЕНСИИ И РАЗСРОЧЕНИ ПЛАЩАНИЯ
НА ОСИГУРЕНИ ЛИЦА В УНИВЕРСАЛЕН ПЕНСИОНЕН ФОНД.**

**Посочените резултати нямат по необходимост връзка с бъдещи резултати.*

► world's largest producer of oil (second only to Saudi Arabia in exports, simply because it consumes most of its own oil). But American shale production is more expensive than that in the Middle East or Russia. The cost of U.S.-exported liquefied natural gas (LNG) is also higher than that delivered by pipeline from countries like Russia or Qatar. That's why it's crucial for the American oil and gas industry to keep global fuel prices relatively high—otherwise, it would become uncompetitive.

For American oil giants, Trump's operations in Venezuela and Iran could potentially bring additional benefits through concessions for extraction and processing. Senator Lindsey Graham declared that, despite the enormous costs, the war in Iran was "the best investment in history" because after it the United States would have a "partnership interest" in 31% of the world's oil reserves. This obviously includes the reserves of Venezuela and Iran. Trump himself recently reminded that when fuel prices soar (and governments like Bulgaria's are forced to help consumers with taxpayer money), the American oil sector "makes a lot of money".

RUSSIA. The blockade of the Strait of Hormuz by Iran, which drastically limits the export opportunities of oil producers such as Kuwait, Iraq, Qatar (and to a lesser extent - Saudi Arabia and the UAE), is very favorable for their competitors in the world oil markets. Starting with Russia. Before the Iran crisis, Russian oil exports were in free fall, say analysts at the Peterson Institute. In February, revenues from them fell below \$10 billion, a critical low, and the administration in Moscow began preparing to drastically reduce spending by up to 10 percent. The rise in oil prices triggered by the US-Israeli operation against Iran and the temporary permission that Trump gave to allies such as India to buy Russian oil will have a lifeline on Putin's budget. Depending on the duration of the conflict, Russia will gain between \$45 billion and \$151 billion from it, according to calculations by the KSE Institute. Each additional day of the war brings Russia about \$500 million in additional revenues from oil and gas alone. Moscow is also a main supplier of weapons to the regime in Tehran.

CHINA. At first glance, the closure of the Strait of Hormuz seems like a heavy blow to Beijing, which received 5.4 million barrels of oil a day from the Persian Gulf countries. But in reality, it is not. Instead of insisting on lifting the Iranian blockade of the strait, the government in Beijing negotiated with Tehran special corridors for its ships. According to the Peterson Institute, in the first weeks after the blockade, Chinese ships transported more than 11 million barrels. Moreover, China seems to have anticipated the offensive of the US and Israel, because in the first two months of the year it noticeably accel-

erated supplies from both Iran and Russia. As a result, it now has strategic reserves of 1.4 billion barrels - enough for at least four months. In addition, the status of a major trading partner allows Beijing to obtain extremely favorable prices from both Russia and Iran. This makes Chinese industry even more competitive with European ones, for example, which are suffering from ever-higher energy prices.

IRAN. The most absurd thing is that both sides in this conflict are actually making serious profits from it. Of course, this does not apply to ordinary Iranians, who have become drastically poorer as a result of long-term sanctions, and are now becoming even poorer because of military actions (not to mention the thousands of victims and material damage from the strikes). But for the regime leaders in Tehran, the war could prove very profitable, notes *The Economist* in its investigation. Iran's oil revenues are now almost twice as high as before the war began on February 28. According to sources in the publication, the country exports between 2.4 and 2.8 million barrels a day - more than last year, and at much higher prices. And the more "gray" the exports, the smaller part of them passes through the state-owned National Iranian Oil Company (NIOC) - and accordingly, ordinary citizens derive less and less benefit from their country's natural resources. With access to hard currency hampered by sanctions, the regime had long since begun to allocate oil to key agencies, from the foreign ministry to the Revolutionary Guard, to sell at their own expense. Now the trend is intensifying, with the trade being driven by relatives and friends of high-ranking apparatchiks. A significant portion of the proceeds are being taken out of the country to secret bank accounts in Britain, Ger-

many, Italy, Romania and East Asia, according to *The Economist*.

THE WHITE HOUSE. Many analysts see the operation against Iran as a way to divert attention from uncomfortable domestic political issues such as the Epstein investigation (in a scenario familiar to us from the satirical film *Wag the Dog*). Others suspect that people close to the president may be profiting financially from the conflict. Andrew Werstein, a UCLA law professor and insider trading expert, reveals how nearly \$600 million was invested in West Texas Intermediate May futures literally 15 minutes before President Trump tweeted that a five-day pause in strikes was imminent for "productive negotiations." Futures are a tool that allows you to profit from a future drop in oil prices—and that's exactly what happened as a result of the president's tweet. The sheer volume of futures being bought is extraordinary—ten times larger than a typical day's trading. There are also some pretty unusual bets on the recently popular prediction exchanges (sort of like betting on sports results, but on any event). Many of these bets were made just before the operation against Maduro in Venezuela. 71 minutes before the start of the strikes on Iran, kept in deep secrecy, someone bet \$87,000 on such a scenario - and an hour and a half later won \$553,000.

The *Financial Times* revealed that a broker at Morgan Stanley, serving US Secretary of Defense Pete Hegseth, tried to make a large investment in major arms companies in the days before the Iranian offensive. A Pentagon spokesman called the publication "false and fabricated", and Morgan Stanley declined to comment. But the question of the "incentive paradox" that Professor Tamvada spoke of remains open. ■

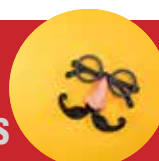

50 | **ВОЙНА ДО
ДУПКА**
A WAR TO THE BITTER END

40 | **ПРОФ. МИГЛЕНА ТЕМЕЛКОВА**
PROF. MIGLENA TEMELKOVA

54 | **1-ВИ АПРИЛ И БЪЛГАРИТЕ**
APRIL 1 AND THE BULGARIANS

КАК ГЪРЦИЯ ЗАМЕНИ ДЪРЖАВНИЯ ДЪЛГ С ЧАСТЕН

HOW GREECE REPLACED PUBLIC WITH PRIVATE DEBT

Прословутото "затягане на коланите", наложено на Гърция след дълговата криза, може и да донесе няколко потупвания по рамото в Брюксел за премиера Кириакос Мицотакис на фона на стабилизирани гържавни финанси. Но в реалността то просто е трансформирало гържавния дълг в частен - и е тласнало страната още по-дълбоко в дълговото блато. Според доклад на Фондацията за икономически и промишлени изследвания, към октомври миналата година частният дълг в Гърция - тоест дължимото от домакинствата и частния бизнес - вече надхвърля 407.6 милиарда евро (при 392 милиарда през 2024, и 234 милиарда през 2019). Преди четвърт век страната влезе в еврозоната с частен дълг, който бе под 60% от Брутният вътрешен продукт. Днес е 164% от БВП.

Най-тревожният факт според авторите на доклада не е самото нарастване на дълга, а бързото влошаване на структурата му. Делът на просрочените вземания е вече 58% от целия частен дълг, или почти 237 милиарда евро. Най-големият кредитор е гръцката гържава. Почти 70% от просрочените вземания се падат на гръцката агенция по приходите (AADE) и на националната осигурителна служба (EFKA).

За разлика от публичния дълг, който се дължи от правителството, частният дълг отразява финансовия натиск вътре в реалната икономика - върху гражданите и фирмите, припомнят авторите. Този натиск се засилва в последните години с драстичното повишаване на цената на живота и подскъпването на жилища и наеми. Наскоро минималната работна заплата бе повишена до 920 евро, но надниците в Гърция си остават ниски по европейските стандарти, а покупателната способност на населението е между най-ниските в ЕС. Това означава, че домакинствата са изправени пред все по-дълбока пропаст между доходи и разходи - фактор, който директно води до набъбване на частния дълг.

The notorious "belt tightening" imposed on Greece after the debt crisis may have brought a few pats on the back in Brussels for Prime Minister Kyriakos Mitsotakis amid the country's stabilized finances. But in reality, it has simply transformed public debt into private debt - and pushed the country even deeper into the debt swamp. According to a report by the Foundation for Economic and Industrial Research, as of October last year, private debt in Greece - that is, what is owed by households and private businesses - already exceeds 407.6 billion euros (up from 392 billion in 2024, and 234 billion in 2019). A quarter of a century ago, the country entered the eurozone with private debt that was less than 60% of gross domestic product. Today, it is 164% of GDP. The most worrying fact, according to the authors of the report, is not the increase in debt itself, but the rapid deterioration of its structure. The share of overdue receivables is already 58% of all private debt, or almost 237 billion euros. The largest creditor is the Greek state. Almost 70% of overdue receivables fall on the Greek Revenue Agency (AADE) and the national social security service (EFKA).

Unlike public debt, which is owed by the government, private debt reflects the financial pressure within the real economy - on citizens and companies, the authors recall. This pressure has intensified in recent years with the drastic increase in the cost of living and the rise in the price of housing and rents. The minimum wage was recently raised to 920 euros, but wages in Greece remain low by European standards, and the purchasing power of the population is among the lowest in the EU. This means that households are facing an ever-widening income-spending gap - a factor that directly leads to swelling private debt.. ■

МРЪСНАТА ТАЙНА НА ЕВЕРЕСТ

THE DIRTY SECRET OF EVEREST

Гидове, водещи групи алпинисти към Еверест, нарочно са тровели клиентите си, за да задействат аварийни евакуации в схема за застрахователни измами на стойност над 20 милиона щатски долара. Това е заключението от разследване на полицията в Непал. Ръководствата на няколко планински спасителни служби в страната са арестувани. Според наличната информация, от схемата са засегнати 4782 чуждестранни алпинисти между 2022 и 2025. Престъпниците организирали над 300 фалшиви аварийни евакуации и измъкнали огромни суми от застраховките на туристите.

Guides leading groups of climbers to Everest deliberately poisoned their clients to trigger emergency evacuations in an insurance fraud scheme worth more than \$20 million, a police investigation in Nepal has concluded. The heads of several mountain rescue services in the country have been arrested. According to available information, the scheme affected 4,782 foreign climbers between 2022 and 2025. The criminals organized more than 300 fake emergency evacuations and embezzled huge sums from tourists' insurance policies. ■

ЗАСТРАХОВАЙТЕ СВОЯ ДОМ НА ПРОМОЦИОНАЛНА ПРОЛЕТНА ЦЕНА!

Погрижете се за спокойствието
и сигурността на Вашия дом
и имущество със застраховка
„Защитена фамилия“

Армеец

Винаги с вас!

ЗАСТРАХОВАЙТЕ СВОЯ ДОМ НА ПРОМОЦИОНАЛНА ПРОЛЕТНА ЦЕНА. ПОГРИЖЕТЕ СЕ ЗА СПОКОЙСТВИЕТО И СИГУРНОСТТА НА ВАШИЯ ДОМ И ИМУЩЕСТВО СЪС ЗАСТРАХОВКА „ЗАЩИТЕНА ФАМИЛИЯ“.

Какви са предимствата, предлагани от ЗАД „АРМЕЕЦ“:

- 20% отстъпка от застрахователната премия;
- Застрахователно покритие, изцяло съобразено с Вашето жилище и имуществото Ви;
- Бърза процедура и експертна консултация при сключване на застраховката;
- Възможност за избор на застрахователните рискове;
- Покритие срещу кражба чрез Взлом и кражба с техническо средство до 7500 евро без опис на имуществото;
- Навременно изплащане на щетите в случай на застрахователно събитие;
- Осигурен денонощен асисанс център на телефон: **0 700 1 3939**.

Къде можете да сключите застраховка „ЗАЩИТЕНА ФАМИЛИЯ“?

- В офисите на ЗАД „Армеец“;
- При застрахователните брокери и агенти, които са партньори на компанията.

**ПРОМОЦИЯТА Е ВАЛИДНА
ОТ 01.03 ДО 31.05.2026 г.**

ОБРАЗОВАНИЕТО В БЪЛГАРИЯ ИМА НУЖДА ОТ ПО-МАЛКО РЕГУЛАЦИЯ

Проф. д-р Миглена Темелкова, ректор на Висшето училище по телекомуникации и пощи

Текст КОНСТАНТИН ТОМОВ / Фотография ИВАЙЛО ПЕТРОВ

Проф. Темелкова, преди няколко години разговаряхме с вас колко бързо се променя светът и как образованието трябва да се адаптира. Междувременно промените, движени от технологиите, още повече се ускориха. Какво е нужно, за да остане в крак с тенденциите образованието в България?

На първо място е необходима промяна в нормативната уредба. Българското висше образование е поставено под строга регулация. Една промяна, която трябва да се реализира и която пазарът на труда изисква от гледна точка на иновативни специалности, може да се случи едва след две - две и половина години. Процесът на акредитация е изключително дълъг и това де факто спъва конкурентноспособността и адекватността на българското висше образование. Ето пример: пазарът на труда има нужда от инженери по изкуствен интелект. Но ако някой университет реши да акредитира подобна специалност, то най-рано през 2027 или 2028 година ще може да започне обучението на тези инженери...

Твърде дълъг срок при темпото, с което се развиват тези технологии.

Точно така. Искаме да имаме иновативни и конкурентоспособни специалности и университети, но на практика нямаме достатъчно гъвкава и бърза система, за да може да отговори на потребностите на трудовия пазар.

Само ускоряване на административните процедури достатъчно ли ще е, за да компенсират това? Или може би ни трябва като цяло по-гъвкава регулация, по американски модел?

Регулацията в България, особено на държавните университети, е изключително строга и рестриктивна. Ако говорим за рефор-

ми във висшето образование, то трябва да започнем именно от нея. Няма как наши висши училища да попадат сред световните Топ 1000 с такива нормативи, които ограничават изхода на университетите на външния пазар чрез изключително високите акредитационни оценки, които изисква законът.

От друга страна, спънка е и регулацията на приема на студенти. Защото държавният университет не може да приема дори в платена форма на обучение студенти извън бройката, която му е отпусната от държавата.

Как стоят нещата с финансирането на висшето образование? Бяха приети законови промени, които фиксират каква част от БВП да се инвестира в образование. Тези промени достатъчни ли са?

Ако достигнем това, което законът предвижда - 0,9% от Брутният вътрешен продукт като разходи за висше образование, може би парите ще стигат. Не знам. Откакто този процент е заложен, той никога не е бил достиган на практика. Така че не мога да кажа дали би бил достатъчен. Мисля си, че би бил. По-страшното обаче е друго - създаваме закони, които самата държава не спазва!

Проблемът с финансирането не се изчерпва с неизпълнението на този процент. Самият модел на финансиране на висшето образование е вече много архаичен. Той е генериран през 2016 година, базира се на рейтинговата система, която е превърната тогава във финансов инструмент чрез постановление на Министерски съвет. Но критериите, които са заложили в този модел, вече са неадекватни на развитието на висшето образование, и на приетото правило възнагражденията на преподавателите да се актуализират спрямо средната работна заплата. Моделът на финансиране на университетите не отразява тази ▶

► промяна във възнагражденията. Мнението на почти всички академични ръководства на университетите е, че този модел вече не отговаря на нуждите им.

Тази актуализация на заплатите достатъчна ли е, за да реши проблемите на висшите училища със задържането на преподавателите?

Не, не е достатъчна. Университетите не са само заплати. Университетите са и база, иовации, и школи, и наука... През миналата година при почти половината държавни университети фонд работна заплата надхвърли 90% от общите им бюджети. Не е нормално едно висше училище да изразходва всичките си средства само за заплати. И то само за заплати на преподавателите. Защото възнагражденията в университетските администрации - в които работят хора задължително с висше образование, често и с докторски степени - остават на минимални нива и всъщност вече са близо до минималната работна заплата. Не е справедливо да има увеличение само на заплатите на академичния състав, но не и на администрацията, която е лицето на всеки университет.

Има ли някакъв друг път университетите в България да решават финансовите си проблеми? Да развиват наука например и да печелят от интелектуални продукти?

За поредна година, вече над десетилетие, не се спазва изискването на Закона за висшето образование 10% от бюджета на всеки университет да бъде за научно-изследователска дейност. Нито един университет, откакто съществува тази норма, не е получавал тези 10% за наука. И въпреки всичко факт е, че в реномираните световни издания, българските публикации нарастват. Това се дължи отчасти на ентузиазма на хората, и отчасти на по-малки университети с приложна насоченост, които изпълняват конкретни задачи, възложени от бизнеса, и това дава основата за публикации.

Могат ли университетите да са печеливши? Разбира се, но тук отново опираме до регулацията.

Как може да се случи това? От една страна, визовият режим за внос на студенти от трети държави е изключително тромав и муден. Един студент от Индия, например, ако реши да учи в български университет, трябва да обикаля около две години и половина по посолства, интервюта, консулски служби, миграционни служби, докато се сдобие с виза. Малко са онези кандидат-студенти, които проявяват това търпение, вместо да се насочат към някоя държава с по-адекватна политика. В Малта например процесът отнема само няколко месеца. Студентът получава първоначална виза и всички останали процедури ги извършва после,

докато вече учи. В България това се оказва невъзможно. От две години съм председател на Съвета на ректорите и за това време сме провели много срещи за решаване на този въпрос, но неуспешно, най-вече поради липса на желание от страна на държавата. Другата възможност за превръщането на университетите в центрове на печалба е износът на висше образование. Добре, не можем да внасяме студенти, защото сме страна от Шенген, външна граница на ЕС, със сложен визов режим... Но като не можем да внасяме, нека да изнасяме образование. И това не правим. Причината е, че сме заложили много високи оценки от акредитация, за да получат университетите правото да правят филиали в чужбина или да подписват договори за франчайз.

Има ли все пак положителна промяна, що се отнася до интереса на чуждестранни студенти към следване в България?

Да, безспорно има. През миналата година статистиката отчита рекорден брой записани чуждестранни студенти. Те са предимно в медицинските университети и академиите по изкуства. Има положителна

тенденция и при инженерните специалности. Висшето училище по телекомуникации и пощи е второ по привлечени чуждестранни студенти в специалностите, свързани с комуникационните и компютърните технологии, сред техническите университети.

Да се върнем към темата за така наречения Изкуствен интелект. Как се въвежда той, как се адаптират висшите училища към големите езикови модели?

Всички преподаватели преминаха специално обучение. И смея да кажа, че ресурсите на изкуствения интелект вече облекчават подготовката на преподавателя за час - и от гледна точка на казуси и задачи, и от гледна точка на материали, които да бъдат предложени в хода на обучението.

От друга страна, отчитаме, че в момента всички сме основно ползватели на изкуствения интелект. А в следващите години ИИ ще има нужда от инженери, които да го поддържат, надграждат, регулират, и да поставят онези морално-етични стандарти, които ще стават все по-необходими. В тази връзка, след дълго чакане, ние акредитирахме една нова специалност, Дигитално предприема-

чество и Изкуствен интелект, която подготвя тези инженери. Това ще са първите такива специалисти, произведени в България.

Едва ли някой би оспорил, че изкуственият интелект може да е много полезен инструмент. В същото време различни изследвания показват, че поколението Z е възрастното първо от над век, което има по-лоши когнитивни способности от предишните поколения. Причината, според доминиращото мнение, е, че хората все по-малко четат и пишат - ситуация, която големите езикови модели само още повече ще влошат...

Точно така. Нещо повече - при срещите си с млади хора постоянно констатираме невъзможността за адекватна, ефективна комуникация. Неумението да се общува става плашещо. Затова въведохме във всички специалности дисциплини, свързани с комуникацията, воденето на преговори, презентационните умения, интелектуалната собственост. Тоест опитваме се да произвеждаме не просто инженери, а инженери с така наречените soft skills, меки умения. Общуването само чрез екран, което се засили още повече от пандемията, изключително много ошети настоящото младо поколение.

"Могат ли университетите да са печеливши? Разбира се, но тук отново опираме до регулацията"

ВУТП е сред пионерите на интердисциплинарния подход в образованието, който цели създаването вече не на тесни специалисти, а на гъвкави кадри с широка подготовка. Как се променя този подход в контекста на последните две години?

Цикълът се затваря. Преди двайсетина години изграждахме широкопрофилни специалисти. После тенденцията се обърна и започнахме да произвеждаме тесни специалисти. Сега отново констатираме, че бъдещето ще изисква широкопрофилни кадри. Тази интердисциплинарност, за която говоря, не е нещо ново, а добре забравеното старо. Нужни са ни хора, които да съчетават знания и умения от различни научни области. Защото сега, за да управляваш каквото и да било бизнес - от малка фирма до мултинационална компания - конвенционалните мениджърски умения не са достатъчни. Нужна е компетентност и за работа с масиви от данни, за сортирането и анализиранието им... Това е този хибриден подход, който ние се опитваме да интегрираме в последните 4 години в нашите специалности. Сега гопълнително въвеж-

даме и дисциплини като лидерство. Защото установяваме, че в последните години образователната система гради много добри изпълнители, но малко са хората, които искат и могат да поемат отговорност. Имаме нужда от ново поколение лидери.

Още едно потвърждение на тезата, че влиянието на дигиталните технологии се отразява негативно най-вече на уменията за планиране...

Точно така.

Наричаме големите езикови модели "изкуствен интелект", но интелект ли са те наистина? Тези платформи са много добри в претърсването на бази данни, и много добри в откриването на схоства и модели. Но си остават безпомощни в предвиждането на резултатите от действията си...

Планирането все още остава приоритет на човека. Киберфизичната система няма човешкия опит и човешката съобразителност. И нещо още по-важно: нито една система не умее да усеща настроението, емоциите, мотивацията на екипите. А екипите дават резултатите.

ВУТП е единственият в България член

на Европейската асоциация на професионалните висши училища. Точно този сектор е изправен пред може би най-голямото предизвикателство на съвременната епоха: в миналото техническите знания, така наречената "твърда наука", се променяше най-бавно. Сега е в ситуацията, в която бяха IT специалистите преди - ситуация, в която не си струва да се печатат учебници, защото шест месеца по-късно вече са остарели...

Техническите университети се адаптират непрекъснато и точно затова ни приеа в EURASHE, Асоциацията на професионалните висши училища в Европа - защото ние работим в много тясна връзка с бизнеса. При нас теорията е балансирана с практика. Ние не даваме само чисто теоретични знания. Връзката с бизнеса ни реформира непрекъснато, защото, дори да не можем веднага да предложим нужните нови специализации заради тежката акредитация, бизнесът присъства в съществуващите специалности, преподава, менторства, осигурява стажове. Ние извеждаме студентите от залите на уни-

верситета и ги пускаме в реална работна и производствена среда, където те виждат как могат на практика да приложат теорията.

За разлика от държавата, бизнесът инвестира в университетите. Като пример ще ви дам, че за година във Вишето училище по телекомуникации и пощи, бизнесът инвестира средно около 250,000 евро - срещу едва 15,000 евро от държавата за капиталови разходи. Виждате колко несъразмерни са интересът на държавата и на бизнеса към инвестициите в материална база на университетите.

Отдавна е ясно, че България - страна с ограничени изкопаеми и човешки ресурси - трябва да бъде икономика на знанието, за да се развива добре...

Да, но някак си това не се покрива с практическите действия от страна на държавата.

Как се променя интересът към вашите специалности в последните години?

Водещият интерес при тази генерация винаги е бил към специалности, които ще осигуряват високи доходи. Кандидат-студентите са изключително прагматично ориентирани. Искат да учат онова, което ще им осигури добър жизнен стандарт и високи доходи, по-високо задоволяване на потребностите от пирамидата на Маслоу. Затова се насочват към специалностите, свързани с информационните технологии, комуникациите, компютърните технологии, изкуствения интелект. Флагмани от няколко години са киберсигурността, софтуерното проектиране, а също и интердисциплинарните ни специалности като инженери по телемедицина, по комуникационни системи за организация на въздушното движение. Дигиталното лидерство също в последните години отбелязва огромен интерес, не можем да запишем всички, които искат да се запишат да учат тази магистърска специалност. Тоест, забелязваме акцент точно върху това, което се случва реално и в обществото, и в икономиката: трансформацията от аналогово към дигитално, съчетана с мисълта за бъдещето.

От друга страна обаче, ние сме се опитали да направим тези специалности широко профилни, защото огромното предизвикателство пред образователните системи в следващите години ще бъде да изграждаме днес специалисти за професии, които дори не знаем какви ще бъдат след 10, 15, 20 години. Трябва да има този широк фундамент, за да могат специалистите на бъдещето да се адаптират към промените в света - и даже да ги насочват. ■

EDUCATION IN BULGARIA NEEDS LESS REGULATION

Prof. Miglena Temelkova, PhD, Rector of the University of Telecommunications and Post

By KONSTANTIN TOMOV / Photography IVAYLO PETROV

Prof. Temelkova, a few years ago, we talked to you about how quickly the world is changing and how education must adapt. Meanwhile, technological changes have accelerated further. What is needed for education in Bulgaria to keep up with the trends?

First of all, a change in the regulatory framework is needed. Bulgarian higher education is placed under very strict regulation. Now, a change that must be implemented and that the labour market requires from the point of view of innovative programs, can only happen after two to two and a half years.

The accreditation process is extremely long, de facto hindering the competitiveness and adequacy of Bulgarian higher education. Here is an example: the labour market needs artificial intelligence engineers. But if a university decides to accredit such a program, then the earliest it will be able to start training these engineers is in 2027 or 2028...

Too long a period given the pace at which these technologies are developing.

Exactly. We want to have innovative and competitive programs and universities, but in practice, we do not have a flexible and fast enough system to meet the needs of the labour market.

Will just speeding up administrative procedures be enough to compensate for this? Or maybe we need more flexible regulation in general, like the American model?

The regulation in Bulgaria, especially of state universities, is extremely restrictive. If we are talking about reforms in higher education, then we should start with it. There is no way our universities can be among the world's Top 1000 with such standards that limit the universities' access to the foreign market through the extremely high accreditation scores required by law.

On the other hand, the regulation of student admission is also an obstacle. Because a state university cannot accept students beyond the number allocated to it by the state, even in a paid form of education.

How is the situation with the financing of higher education developing? Legal changes were adopted that require a specific part of GDP to be invested in education. Are these changes sufficient?

If we reach what the law stipulates - 0.9% of the Gross Domestic Product as expenses for higher education, maybe the money will be enough. I don't know. Since this percentage was set, it has never been reached in practice. So I can't say whether it would be

sufficient. I think it would be. However, the scarier thing is something else - we are creating laws that the state itself does not comply with!

The problem with financing does not end with the failure to meet this percentage. The model of financing higher education itself is already very archaic. It was generated in 2016, it is based on the rating system, which was then turned into a financial instrument by a decree of the Council of Ministers. But the criteria set out in this model are already inadequate to the development of higher education, and to the accepted rule that lecturers' salaries should be updated in relation to the average salary. The university financing model does not reflect this change in salaries. The opinion of almost all academic managements of universities is that this model no longer meets their needs.

Is this update of salaries sufficient to solve the problems of higher education institutions with retaining lecturers?

No, it is not sufficient. Universities are not only salaries. Universities are also a base, innovations, schools, and science... Last year, at almost half of state universities, the salary fund exceeded 90% of their total budgets. It is not normal for a higher education institution ►

► to spend all its funds only on salaries. And only on lecturers' salaries. Because the salaries in university administrations, which employ people who necessarily have higher education, often with doctoral degrees, remain at minimal levels and are actually already close to the minimum wage. It is not fair to have an increase only in the salaries of academic staff, but not in the administration, which is the face of every university.

Is there any other way for universities in Bulgaria to solve their financial problems? To develop science, for example, and to profit from intellectual products?

For a decade now, the requirement of the Higher Education Act that 10% of each university's budget be for scientific research has not been met. Not a single university, since this norm has existed, has received these 10% for science. And despite everything, the fact is that Bulgarian citations in the renowned world scientific publications are increasing. This is partly due to the enthusiasm of the people, and partly to smaller universities with an applied focus, which carry out specific tasks assigned by business, and this provides the basis for publications.

Can universities be profitable? Of course, but here we are again touching on regulation. How can this happen? On the one hand, the visa regime for importing students from third countries is extremely cumbersome and slow. A student from India, for example, if he decides to study at a Bulgarian university, has to spend about two and a half years going through embassies, interviews, consular and migration offices, until he gets a visa. There are a few prospective students who show this patience, instead of heading to a country with a more adequate policy. In Malta, for example, the process takes only a few months. The student receives an initial visa and carries out all the other procedures later, while he is already studying. In Bulgaria, this turns out to be impossible. I have been the chairman of the Council of Rectors for two years, and during this time, we have held many meetings to resolve this issue, but unsuccessfully, mostly due to a lack of goodwill on the part of the state.

The other option for turning universities into profit centres is the export of higher education. Okay, we cannot import students because we are a Schengen country, an external border of the EU, with a complex visa regime... But since we cannot import, let's export education. We are not doing that, either. The reason is that we have set very high accreditation scores so that universities can obtain the right to establish branches abroad or sign franchise agreements.

On the other hand, the regulation of student

admission is also an obstacle. Because a state university cannot accept students, even in a paid form of education, beyond the number allocated to it by the state.

Is there a positive change, however, when it comes to the interest of foreigners in studying in Bulgaria?

Yes, there is undoubtedly one. Last year, statistics reported a record number of foreign students enrolled. They are mainly in medical universities and academies of arts. But

there is also a positive trend in engineering courses. The University of Telecommunications and Post ranks second by the number of registered foreign students among technical universities.

Let's return to the topic of the so-called Artificial Intelligence. How do higher education institutions adapt to large language models?

All of our lecturers have undergone special training. And I dare say that the resources

of artificial intelligence are already easing the teacher's preparation for a lesson, both in terms of cases and tasks, and in terms of materials to be offered during the training.

On the other hand, we recognise that at the moment we are all mainly users of artificial intelligence. And in the coming years, AI will need engineers to maintain it, upgrade it, regulate it, and set those moral and ethical standards that will become increasingly necessary. In this regard, after a long wait, we have accredited a new program, Digital Entrepreneurship and Artificial Intelligence, which prepares these engineers. These will be the first such specialists trained in Bulgaria.

Hardly anyone would dispute that artificial intelligence can be a very useful tool. At the same time, various studies show that Generation Z is actually the first in over a century to have worse cognitive abilities than previous generations. The reason, according to the dominant opinion, is that people are reading and writing less and less - a situation that large language models will only worsen even more.

Exactly. Moreover, when we meet young people, we constantly notice the impossibility of adequate, effective communication. The inability to communicate becomes frightening. That is why we have introduced disciplines related to communication, negotiation, presentation skills, and intellectual property in all programs. That is, we are trying to produce not just engineers, but engineers with so-called soft skills. Communicating only through a screen, which has been further strengthened by the pandemic, has greatly harmed the current young generation.

UTP is among the pioneers of the interdisciplinary approach in education, which aims to create not narrow specialists, but flexible personnel with broad training. How has this approach changed in the context of the last two years?

The cycle is closing. Twenty years ago, we were building broad-profile specialists. Then the trend reversed and we began to produce narrow specialists. Now we are once again finding that the future will require broad-profile personnel. This interdisciplinarity, which I am talking about, is not something new, but the well-forgotten old. We need people who can combine knowledge and skills from different scientific fields. Because now, to manage any business - from a small company to a multinational company - conventional management skills are not enough. You also need competence in working with data sets, sorting and analyzing them... This is this hybrid approach that we have been trying to integrate in the last 4 years in our pro-

Last year, statistics reported a record number of foreign students enrolled. They are mainly in medical universities and academies of arts. But there is also a positive trend in engineering courses

grams. Now we are additionally introducing disciplines such as leadership. Because we find that in recent years the education system has been building very good performers, but few people are willing and able to take responsibility. We need a new generation of leaders.

Another confirmation of the thesis that the influence of digital technologies has a negative impact mainly on planning skills...

Exactly.

We call large language models "artificial intelligence", but are they really intelligent? These platforms are very good at searching databases and very good at discovering similarities and patterns. But they remain helpless in predicting the results of their actions...

Planning remains a priority for humans. The cyber-physical system does not have human experience and human intelligence. And something even more important: no system is able to sense the moods, emotions, and motivation of the teams. And the teams produce the results.

UTP is the only member of the European Association of Vocational Higher Education Schools in Bulgaria. This sector is facing perhaps the greatest challenge of the modern era: in the past, technical knowledge, the so-called "hard science", changed the slowest. Now it is in the same situation as IT specialists were before - a situation in which it is not worth printing textbooks, because six months later they are already outdated...

Technical universities are constantly adapting, and that is exactly why they accepted us into EURASHE, the Association of Vocational Higher Education Schools in Europe -

because we work in very close contact with business. With us, theory is balanced with practice. We're not only providing purely theoretical knowledge. The connection with business constantly reforms us, because even if we cannot immediately offer the necessary new specialisations due to the heavy accreditation, business is present in the existing programs, teaches, mentors, and provides internships. We take students out of the halls of the university and put them into a real working and production environment, where they see how they can practically apply the theory.

Unlike the state, business invests in universities. As an example, I will give you that for a year in the Higher School of Telecommunications and Post, the business invests an average of about 250,000 euros, against only 15,000 euros from the state for capital expenditures. You see how disproportionate the interest of the state and business in investments in the material base of universities is.

It has long been clear that Bulgaria - a country with limited mineral and human resources - must be a knowledge economy in order to develop well...

Yes, but somehow this is not covered by the practical actions of the state.

How has interest in your programs changed in recent years?

The leading interest in this generation has always been in programs that will provide high incomes. Student candidates are extremely pragmatically oriented. They want to study what will provide them with a good standard of living and high income, higher satisfaction of the needs of Maslow's pyramid. That is why they are turning to programs related to information technology, communications, computer technology, artificial intelligence. Flagships for several years have been cybersecurity, software design, as well as our interdisciplinary programs such as telemedicine engineers, communication systems for air traffic management. Digital leadership has also seen enormous interest in recent years, we cannot enroll everyone who wants to enroll in this master's degree. That is, we notice an emphasis on exactly what is happening in reality in society and in the economy: a transformation from analog to digital, combined with a thought for the future.

On the other hand, however, we have tried to make these programs broad-based, because the huge challenge facing educational systems in the coming years will be to build specialists today for professions that we don't even know what they will be like in 10, 15, 20 years. There must be this broad foundation so that the specialists of the future can adapt to changes in the world - and even direct them. ■

JENNIFER LOPEZ

Страст, наследство, експертиза !

Основана през 2000 г., Zen Diamond носи семейно наследство в бижутерското майсторство, датиращо от 1890 г. Целта и страстта на Zen е да превръща диамантените мечти на жените в реалност. Опирайки се на това дълбоко наследство и експертиза, Zen Diamond проектира, произвежда и предлага по целия свят богата колекция диамантени бижута — от вечни класики до авангардни творения — които отговарят на широк спектър от стилове и вкусове.

Днес марката присъства в 23 държави със 175 магазина, достигайки до любителите на диамантени бижута в САЩ, Европа, страните от Залива, Азия и Африка. Благодарениена силната си мрежа за търговия на едро, Zen Diamond е отличена с наградата „Лидер в износа“. С чуждестранни компании в Ню Джърси, Дюселдорф и Дубай, Zen Diamond изнася на почти всички континенти, представяйки своите емблематични дизайни на жените по света — и продължава мисията си да направи блясъка на диамантите достъпен в глобален мащаб.

Чрез значителни инвестиции във високотехнологичната си производствена база Zen Diamond се превърна в един от водещите световни производители на диамантени бижута, известен както с производствения си капацитет, така и с безкомпромисните стандарти за качество. Като един от малкото оторизирани бижутери на Forevermark, диамантената марка на De Beers Group, Zen Diamond предлага отличителни дизайни с редки, специални и с отговорен произход диаманти.

Zen Diamond е член на Natural Diamond Council (NDC) — глобална организация, посветена на защитата на интегритета на индустрията за естествени диаманти по целия свят. Ангажирана с отговорно снабдяване и устойчивост, Zen Diamond гарантира естествени диаманти във всички свои бижута.

Zen Diamond си партнира с влиятелни звезди по света за своите кампании — и посреща Дженифър Лопес като най-новия посланик на марката. Това сътрудничество съчетава характерната харизма на Лопес със сиянието на диамантените бижута на Zen, създавайки силен образ на блясък и елегантна изисканост.

Passion, Heritage, Expertise

Founded in 2000, Zen Diamond carries a family legacy of jewellery craftsmanship dating back to 1890. Zen's purpose and passion is to make women's diamond dreams come true. Drawing on this deep-rooted heritage and expertise, Zen Diamond designs, produces, and markets worldwide a diverse collection of diamond jewellery—from timeless classics to cutting-edge creations—appealing to a wide range of styles and tastes.

Today, the brand's footprint spans 23 countries with 175 stores, reaching diamond jewellery lovers in the USA, Europe, the Gulf region, Asia, and Africa. Thanks to its strong wholesale network, Zen Diamond has been honored with the 'Export Leader' award. With overseas companies in New Jersey, Dusseldorf and Dubai, Zen Diamond exports to nearly every continent, bringing its signature designs to women around the world—and advancing its mission to make the brilliance of diamonds accessible globally.

Through substantial investment in its cutting-edge production facility, Zen Diamond has become one of the world's leading diamond-jewellery manufacturers, recognized for both its production capacity and uncompromising quality standards. As one of the select Authorised Jewellers of De Beers Group's diamond brand Forevermark, Zen Diamond offers distinctive designs featuring these rare, special, and responsibly sourced diamonds.

Zen Diamond is a member of the Natural Diamond Council (NDC), a global organization dedicated to protecting the integrity of the natural-diamond industry worldwide. Committed to responsible sourcing and sustainability, Zen Diamond provides the assurance of natural diamonds across all its jewellery. Zen Diamond partners with influential stars worldwide for its campaigns—and welcomes Jennifer Lopez as its newest brand ambassador. This collaboration blends Lopez's signature charisma with the radiance of Zen's diamond jewellery, capturing a powerful image of glamour and sophistication.

SOFIA The Mall +359 87 933 66 83

VARNA Grand Mall +359 87 766 49 39/Delta Planet Mall +359 88 749 55 99

bg.zendiamond.com

 bg.zendiamond.com [/Zendiamondvarna](https://www.facebook.com/Zendiamondvarna) [/zendiamond_bulgaria](https://www.instagram.com/zendiamond_bulgaria)

• BULGARIA • USA • UNITED KINGDOM • GERMANY • UAE • IRAQ • QATAR • KUWAIT • ALBANIA • INDIA • PHILIPPINES • KOSOVO
• MACEDONIA • SERBIA • SLOVAKIA • EGYPT • MOROCCO • TRNC • KAZAKHSTAN • LIBERIA • CHECH • TÜRKİYE

ВОЙНА ДО ДУПКА

В наши дни да започнеш конфликт е несравнимо по-лесно, отколкото да го завършиш. Защо войната вече не функционира правилно?

Текст БОЙКО ВАСИЛЕВ / Фотография iSTOCK

Какво са три седмици война? Понякога много, понякога малко. През 2003 те стигнаха на САЩ да бомбардират Ирак на Сагдам Хюсеин, да проведат операция “Шок и ужас” и да превземат Багдад. Но не стигнаха на Доналд Тръмп да свали иранските молли, камо ли да нахлуе по суша.

А ЧЕТИРИ ГОДИНИ ВОЙНА КАКВО СА?

През 1941-1945 те стигнаха на Третия райх да нападне Съветския съюз, да доближи Москва, да катастрофира при Сталинград и Курск – и в крайна сметка, да се срина под отломките на горящия Берлин. Но не стигнаха за категорична победа, когато Русия нападна Украйна – и двете бивши съветски страни се вкопчиха в безкрайно, кърваво реми.

Войните вече не свършват бързо. И за това има причини.

В подкрепа на воюващите се намесват странични играчи, които нямат какво да губят: просто никои не бомбардират техни-

те градове. Затова не е лесно да победиш, още по-малко да победят теб. Западът дава оръжие на Украйна – и руснаците не влизат в Киев. Китайците дават на Русия, а севернокорейци даже воюват за нея – и украинците не си връщат земите. В Сирия и в Йемен примирията често се проваляха именно заради това: всяка от страните бързо намираще кой да сипе бензин в огъня, за да се разгори отново пожарът.

И АКО БРОЯТ НА ПОМАГАЧИТЕ РАСТЕ,

цената на оръжията намалява. Преди три години попитах един американски генерал от военновъздушните сили защо ни трябва десетки скъпи самолети, когато можем да използваме хиляди евтини дронове. Отговорът му не бе много категоричен: трябвало баланс. Едно обаче е ясно. По-слаба и по-малка армия може да нанесе днес тежки поражения на по-голямата. Отбраняващият се няма нужда да печели битки. Стига му само да не се сгромоляса. Всъщност, това не е ново. Западът се

сблъска с тази асиметрия още в Афганистан. Историкът Найъл Фъргюсън я описва със стихотворението на Ръдгард Киплинг “Аритметика на границата”.

СЮЖЕТЪТ Е МНОГОЗНАЧИТЕЛЕН.

Езгач препуска в мрачното дефиле. Следва изстрел, смърт - и край. Бляскав британски офицер пада в афганистанските планини. Куршум, изстрелян от гопотопно шишане за 10 рупии (2 тогавашни лири) нагвица 2000 паунда, вложени в образование. Каква полза, че офицерът е чел класиците? Че владее сложни глаголни времена и изискана фраза? Че е гордостта на ескадрона? 2 срещу 2000: уравнението не излиза. Евклид няма да извади куршума от тялото. Скрытият в засада афганистански боец ще убие, без да харчи много. Няма да победи, но няма и да те остави да победиш.

Киплинг показва как Британската империя владее света, но не може да спечели три войни в Афганистан в края на XIX и началото на XX век. Той обяснява логиката на

т.нар. „асиметрична“ война. Инвестираш много, но врагът може да победи с шиша не от 10 рупии. Твоята загуба е далеч по-болезнена от неговата. „За жалост“, общава „бардът на империализма“ в рими, „те са евтини, ние сме скъпи“.

ПРЕДСТАВЕТЕ СИ ЕКИПИРАН, ОБУЧЕН, трениран боец от специалните сили. Излиза на фронтовия терен – и към него литват 10 грона едновременно. Какъв е шансът му? И как ще го замените? Зловеща „аритметика“ наистина.

На всичкото отгоре войните вече не са държавен бизнес. Воюват племена, фракции, частни армии. Конфликтите между противници, които не са държави, са нараснали със 150% през последните 15 години. Усложняването не работи за бърза победа. Напротив, превръща войните в тресавища. Войни до гупка.

Вижте парадокса. Най-голямата сила е и голяма слабост. Ягрениите сили вече не могат да водят война до последния човек,

както в Първата или Втората световна. Използват ли атомната бомба, ще ударят себе си. Суперсилите не смеят да предизвикат другите суперсили – и затова не могат да победят и слабите.

МОЖЕ БИ ЗАЩОТО НЕ УМЕЯТ да превърнат войната в политика, както искаше преди два века Клаузевиц. Владимир Путин смяташе, че „ще превземе Киев за три дни“; ласкатели му шепнеха, че тълпи възторжени украинци чакат „братята освободители“. Доналд Тръмп вярваше, че ще убие няколко аятоласи – и протестиращите иранци ще се върнат на улиците, ще пометат режима и ще доведат шаха. Бенямин Нетаняху мислеше, че ще смаже съпротивата в Газа – и палестинците сами ще отхвърлят Хамас. Но не стана така. Бяха ли тези политически цели съобразени с реалностите? Очевидно не. Украйна не се оказа Грузия, Иран не стана Венесуела. И противникът гледа телевизия, учи бързо, съобразява, променя се. Едно от най-

големите клишета гласи: не води следващата война с оръжията и тактиката на предишната. Ако номерът ти минава веднъж, всички ще го научат.

За да обобщим, днес по-лесно е да почнеш войната, отколкото да я приключиш. Времето помага повече на издръжливите, отколкото на гръзките. Дано този извод обезсърчи войнолюбците и даде шанс на мира. Дано ... ама надали.

ПРЕДИ ТРИЙСЕТИНА ГОДИНИ непрежалимият сараевски поет Изет Сарайлич, когато имах честта да познавам, написа едно кратко стихотворение по повод войната в Босна и Херцеговина (1992 – 1994). Поантата беше, че половината живот на неговия внук Владимир е война. Към момента на написването внукът беше на четири. Дали някой ще напише такъв стих за нашите деца – и то, когато станат на 30, 40, 50? Ето с тази мисъл се пробудих тези дни. Дано да е било просто лош кошмарен сън. ■

A WAR TO THE BITTER END

Today, starting a conflict is incomparably easier than bringing it to an end. Why does war no longer function the way it once did?

By BOYKO VASILEV / Photography ISTOCK

What are three weeks of war? Sometimes a lot, sometimes very little. In 2003, they were enough for the United States to bomb Saddam Hussein's Iraq, launch the "Shock and Awe" operation, and capture Baghdad. But they were not enough for Donald Trump to topple Iran's mullahs, let alone to launch a ground invasion.

AND WHAT ARE FOUR YEARS OF WAR? Between 1941 and 1945, they were enough for the Third Reich to invade the Soviet Union, approach Moscow, suffer disaster at Stalingrad and Kursk — and ultimately collapse beneath the ruins of burning Berlin. But they were not enough for a decisive victory when Russia attacked Ukraine — and the two former Soviet republics became locked in an endless, bloody stalemate.

Wars no longer end quickly. And there are reasons for that.

Outside players with nothing to lose step in to support the warring sides: after all, no one is bombing their cities. That is why it is not easy to win — and even harder to be defeated. The West supplies weapons to Ukraine, and the Russians do not enter Kyiv. China supplies Russia, and North Koreans even fight for it — and the Ukrainians do not regain their land. In Syria and Yemen, ceasefires often collapsed for precisely this reason: each side quickly found someone willing to pour gasoline on the fire and reignite the blaze.

AND AS THE NUMBER OF HELPERS GROWS, the price of weapons falls. Three years ago, I asked a U.S. Air Force general why we need

dozens of expensive aircraft when we could use thousands of cheap drones. His answer was not very definitive: there had to be balance. One thing, however, is clear. A weaker and smaller army can now inflict heavy damage on a larger one. The defender does not need to win battles. It is enough simply not to collapse.

In fact, this is nothing new. The West encountered this asymmetry already in Afghanistan. The historian Niall Ferguson illustrated it with Rudyard Kipling's poem "Arithmetic on the Frontier."

THE STORY IS TELLING. A rider gallops through a dark mountain pass. A shot follows, then death — and that's the end. A dazzling British officer falls in the Afghan highlands. A

bullet fired from a primitive, ten-rupee jezail (worth about two pounds at the time) defeats the two thousand pounds invested in his education. What use is it that the officer has read the classics? That he commands complex verb tenses and refined phrasing? That he is the pride of his squadron? Ten rupees against two thousand: the equation doesn't balance. Euclid will not extract the bullet from the body. The Afghan fighter hidden in ambush kills without spending much. He will not win — but he will not let you win either.

Kipling shows how the British Empire ruled the world yet could not win three wars in Afghanistan at the end of the 19th and the beginning of the 20th century. He lays out the logic of what we now call "asymmetric" warfare. You invest heavily, but the enemy can prevail with

a ten-rupee jezail. Your loss is far more painful than his. "Sadly," the "bard of imperialism" concludes in rhyme, "they are cheap, and we are expensive."

IMAGINE A FULLY EQUIPPED, TRAINED special-forces soldier. He steps onto the battlefield — and ten drones fly toward him at once. What are his chances? And how will you replace him? A grim kind of "arithmetic," indeed. On top of that, wars are no longer the exclusive business of states. Tribes, factions, and private armies now fight as well. Conflicts between opponents that are not states have increased by 150% over the past fifteen years. Complexity does not work in favour of quick victory. On the contrary — it turns wars into quagmires. Wars to the bitter end.

Consider the paradox. The greatest strength is also a great weakness. Nuclear powers can no longer wage war "to the last man," as in the First or Second World War. If they use the atomic bomb, they will strike themselves. Superpowers do not dare provoke other superpowers — and therefore cannot decisively defeat the weak.

Perhaps it is because they no longer know how to turn war into politics, as Clausewitz urged two centuries ago. Vladimir Putin believed he would "take Kyiv in three days"; flatterers whispered to him that crowds of jubilant Ukrainians were waiting for their "liberating brothers." Donald Trump believed he could kill a few ayatollahs — and protesting Iranians would return to the streets, sweep away the regime, and restore the shah. Benjamin Netanyahu thought he would crush the resistance in Gaza — and the Palestinians would cast off Hamas on their own. But that is not what happened.

Were these political goals aligned with reality? Clearly not. Ukraine did not turn out to be Georgia, and Iran did not become Venezuela. The adversary watches television too, learns quickly, adapts, changes. One of the oldest clichés still holds: do not fight the next war with the weapons and tactics of the previous one. If your trick works once, everyone will learn it.

To sum up, today it is easier to start a war than to finish one. Time favours the resilient more than the bold. Let us hope this conclusion discourages the warmongers and gives peace a chance. Let us hope... though it seems unlikely. Some thirty years ago, the unforgettable Sarajevo poet Izet Sarajlić — whom I had the honour of knowing — wrote a short poem about the war in Bosnia and Herzegovina (1992–1994). Its message was that half of his grandson Vladimir's life had been war. At the time of writing, the boy was four. Will someone write such a poem for our children — and not when they are four, but when they are thirty, forty, fifty?

That was the thought I woke up with these past days. Let us hope it was only a bad, nightmarish dream. ■

Надеждни куриерски услуги за страната и чужбина

Доставяме пратки навсякъде
в България на следващия
работен ден, за по-малките
населени места - по график.

Заедно с **GLS** доставяме колетни
пратки навсякъде в Европа.

1 АПРИЛ И БЪЛГАРИТЕ

Надали има друга нация, която толкова се бои да не бъде смешна

Текст ЯСЕН БОРИСЛАВОВ / Фотография iSTOCK

В България, както и в много страни по света, 1 април е канонизиран от светския календар като ден на шегата. Понякога го наричат и ден на лъжата - и тъй като шегата и лъжата трудно се приемат като синоними, това поражда някои логични въпроси за природата на българския смях. Какъв е той? И какво е отношението на българите към собствения им смях? Това са въпроси, които съвсем рядко са занимавали българската хуманитаристика. Интересът към темата е бил по-скоро откъслечен, и винаги предпазлив откъм обобщения.

ДА СЕ ТВЪРДИ, ЧЕ БЪЛГАРИТЕ СА по принцип весели, весели и жизнерадостни хора, би било силно преувеличено. Да се твърди, че са мрачни и кисели темерути, също не би било вярно. Истината е някъде по средата и... малко встрани. Смяхът е универсално човешко качество, универсална способност. Той е присъщ на човека, както отбелязва Аристотел. Всички хора по света се смеят на едно или друго. В същото време смяхът е културен феномен и културно определящ белег, обилно натоварен със специфичен социален и исторически контекст. Поради което смешното за французи или англичани не винаги е смешно за германци или руснаци. Тази особеност на смеха е родила множество научни статии и монографии, посветени на проблемите на преводимостта при хумора и сатирата.

НЯМА УНИВЕРСАЛНА ТЕОРИЯ за смеха, макар че за последните три века са създадени над сто такива теории. Всяка от тях систематизира някакви необходими условия, но нито една не е успяла да затвори в теоретична рамка достатъчните условия. Изглежда, изследванията в тази сфера все още са на етап, в който трайно валидно остава твърдението на Бергсон: строго рационална теория за смеха не е възможна, защото той по своята природа е ирационален. Дори и така да е, смяхът е нещо реално, той съществува, променя се и се развива, поради което и изследването на този интелектуален и мускулно-емоционален спазъм ще продължи да изкушава. Затова и интересът към българския смях с неговите особености, наклонности и предпочитания е напълно разбираем.

Първото нещо, което прави впечатление при по-внимателно разглеждане на известните фолклорни и литературни образци от миналото е, че българският смях проявява подчертани предпочитания към сатирата, а не към хумора. Тук трябва внимателно да обясним, че това са два принципно различни типа смях не само в жанрово отношение, но като същност и цел. Хуморът е форма на общуване между социално равностойни индивиди, той е проява на естествена солидарност. Затова обикновено е незлобив, добродушно закачлив, търсещ шегата и забавлението. Той не поставя прегради за разлика от сатирата, която е остракиращ смях с ясно изразен гудактичен прицел и йерархична структура.

САТИРИКЪТ СТОИ НРАВСТВЕНО ИЗВИСЕН над обекта на смеха, той го наблюдава от високо и произнася нравствена присъда. В българската културна традиция сатирата доминира, а хуморът живее в нейната сянка. Освен това в критически и други текстове понятията хумор и сатира често се срещат като синоними, каквито, строго погледнато, не са. Това подсказва известна недоразвитост в разбирането за хумора. В каталога на българските сатирични и хумористични издания, печатани до средата на миналия век, има твърде много бодящи, жилещи, удрящи, пронизващи, режещи и като цяло причиняващи болка имена на вестници - "Сатър", "Бич", "Жило", "Шило", "Дяволско шило", "Остен", "Костурка", "Комар", "Коприва", "Скорпион", "Смок", "Оса", "Бодил" и т. н. Прави впечатление, че в българския фолклор има твърде малко смешни песни (пог 3%), като в половината от тях някакви животни са травестираны в човешки роли. Заек тръгнал да се жени, кацнал бръмбар на трънка и започнал да грънка... Сякаш нашите предци не са били докрай убедени, че смяхът е присъщ на човека. В традиционното фолклорно общество той е по-скоро приемлив за децата, а в света на възрастните е строго регламентиран и често ритуално обременен. Приемлив е на сватби, кръщенета и някои празници.

ДА БЪДЕШ СМЕШЕН, да ти се смеят хората, е знак за социална непълноценност, това е стигма, от която е било естествено човек да се пази. Типичен за фолклорния смях е присмехът. Това донякъде обяснява и защо през ▶

APRIL 1 AND THE BULGARIANS

There is hardly any other nation that is so afraid of being laughed at

By YASEN BORISLAVOV / Photography iSTOCK

In Bulgaria, as in many other countries around the world, the 1st of April has been canonized as April Fools' Day, or April Lies' Day. Since jokes and lies are not really synonyms, this raises some logical questions about the nature of the Bulgarian sense of humor. What is it like? And what is the Bulgarian attitude about their own sense of humor? These questions are rarely dealt with by Bulgarians. Interest in the subject tends to be sketchy and always has generalizations.

TO CLAIM THAT BULGARIANS are generally jovial, cheerful and optimistic people would be greatly exaggerated. To claim that they are a sour bunch would not be true either. The truth lies somewhere in the middle and... slightly off-center.

Laughter is a universal human attribute, a universal ability. According to Aristotle, laughter is what distinguishes humans from all other animals. Everybody laughs at one thing or another. At the same time, laughter is a culturally-defining trait shaped by a specific social and historic context. Hence, what is funny to a Frenchman or Englishman is not necessarily funny to the German or Russian. This peculiarity of laughter has produced many scientific articles and monographs devoted to the issues of translating of humor and satire.

THERE IS NO UNIVERSAL THEORY of laughter, although more than a hundred such theories have evolved in the last three centuries. Each theory systematizes certain necessary conditions, but none of them have identified the sufficient conditions. It appears that research in this field is still at the stage when Bergson's claim was valid: a strictly rational theory of laughter is not possible, because laughter is essentially irrational. Even so, laughter is a real thing, it exists, changes and evolves, due to which the study of this intellectual, physical and

emotional phenomenon will continue to attract researchers. This is why the interest in the Bulgarian sense of humor and laughter with its peculiarities, tendencies and preferences is quite understandable.

The first thing that is impressing upon closer examination of famous past folklore and literary examples is that the Bulgarian sense of humor shows a preference for satire over humor. Here it should be carefully explained that these are two fundamentally different types of laughter, not only in terms of genre, but in essence and purpose. Humor is a form of communication between socially equal individuals, it is a manifestation of genuine solidarity. Therefore it is usually harmless, good-natured banter, intent on fun and jokes. It does not have barriers, in contrast to satire which is ostracizing laughter with a clear didactic target and hierarchical structure.

SATIRISTS TAKE A MORALLY SUPERIOR STANCE toward the object of their laughter, looking down and passing moral judgement upon them. In Bulgarian cultural, tradition satire dominates and overshadows humor. Moreover, in critical and other texts the concepts of humor and satire are often seen as synonyms which, strictly speaking, they are not. This suggests a certain immaturity in the Bulgarian understanding of humor. The catalogue of Bulgarian satirical and humorist publications, appearing until the mid-1950's, contains far too many pricking, stinging, biting, hitting, stabbing, cutting and generally pain-causing names: "Satar" (Chopper), "Bich" (Whip), "Zhilo" (Sting), "Shilo" (Awl), "Osten" (Goat), "Kosturka" (Blunt Knife), "Komar" (Mosquito), "Kopriva" (Nettle), "Skorpion" (Scorpion), "Smok" (Grass Snake), "Osa" (Wasp), "Bodil" (Thistle), etc.

It is noteworthy that in Bulgarian folklore there are

very few funny songs (less than 3 percent) and in half of them animals are assigned human roles. For example, one about Rabbit getting married or about Beetle perching on a thorn and playing his horn. It is as if the Bulgarians of yore were not fully convinced that laughter is a human-only trait. In traditional folklore society it is acceptable for children, but in the adult world it is strictly regulated and often ritualized. Laughing was acceptable at weddings, baptisms and some religious or secular festivals.

LOOKING FUNNY TO OTHERS and being laughed at is a sign of social inferiority. It is a stigma man naturally wanted to escape. Mockery is a typical type of laughter in folklore. This partly explains why during the Revival Era (the Bulgarian Renaissance, late 18th and 19th centuries) satire dominated the newspapers. There is little humor and today it is an exception. Let us also note the special role of the Orthodox dogma which regarded laughter as a sin, which believers should guard against, because Jesus Christ is never said to laugh anywhere in the Gospels. Laughter is more typical of Jews and heathens whose diabolical laughter accompanied the Saviour on the way to Calvary. This norm was also known in the West, but it was gradually eroded by the development of an urban culture, especially during the Renaissance. This can be seen in the carnival tradition, as well as in the work of authors such as Boccaccio, Chaucer, Rabelais, Cervantes, Shakespeare and many others. The Orthodox Christian East also knew loud, raucous laughter at pre-Lenten celebrations, complete with festive booths and masquerades, but this kind of laughter did not evolve into a secular culture and secular literature.

According to Sergei Averintsev, in Western languages the sentence "The saint made a joke"

is semantically acceptable. In Russian, though, the corresponding sentence is impossible: the subject “saint” simply cannot be combined with such a predicate because the Russian verb “to joke” is frequently used to describe the activity of the devil and “the joker” is the most popular Russian euphemism for the devil. In this connection, in the Bulgarian patriarchal rural world of the Revival era laughter was most often associated with various forms of pranks, horseplay, practical jokes or other types of mischief, or of carousal, revelry, feasting and fun. As a whole, merrymaking tended to be described in lowly, rather vulgar or profane terms.

HUMOR IS THE MORE INTELLECTUAL FORM of laughter, its higher loftier form. It is typical of the city and urban culture. This was noted and commented on in antiquity by the Roman writer Quintilian who denoted the sophisticated, witty jokes, jocular, urbane manners with the word *urbanitas*, which makes a clear reference to the city and the urban environment.

It seems that the Bulgarian's taste for laughter with his penchant for satire rather than humor is marked by the relatively late development of urban culture. Clearly the Revival inertia and folklore left lasting traces.

I do not believe that Bulgarian culture lacks humor. One period, albeit a brief one, was marked by a downright explosion of humorous publications. This was the first decade of the last century, the time of the newspaper *Balgaran* and 20 or so other similar newspapers and magazines, which outlined the path of the missed directions of development.

AFTER THE WARS the social context changed dramatically and the cheerful, good-natured hedonism of the *Balgaran* editors and contributors became difficult or impossible.

Finally, let us note one more thing. The quintessential comedic character in Bulgarian mass culture, the epitome of all things Bulgarian in jokes – the ubiquitous Bay Ganyo – was originally born as a literary character in a late-nineteenth century novel who is a laughable but not a laughing Bulgarian. He is afraid of being laughed at and this, precisely, is what makes him comic. For him, laughter is a marginalizing force. Only others can be laughed at, but certainly not him. This retrograde and old-fashioned idea of laughter was characteristic of the official, ideologically-laden culture in the decades of socialism. It suffices to recall that the only humorous paper from that time *Starshel* (*Hornet*), was a publication of the ruling party. Even then there was another laughter not sanctioned by ideological norms, spread by word of mouth through jokes and urban folklore.

Now that, without any claim to exhaustiveness, we have merely scratched the surface of this touchy and difficult subject, let us end by quoting the Greek writer Nikos Dimou. According to him, there are two ways for man to be reconciled to his fate: one is religion, the other is humor. ■

Тук трябва да се спомене и особената роля на православната догма, която приема смеха по-скоро за грях, от който вярващите трябва да се пазят, защото никъде в Евангелието не е споменато Христос да се е засмял

► Възраждането доминиращият тип смях във възрожденските вестници е сатурата. Хуморът там е малко и по-скоро е изключение. Тук трябва да се спомене и особената роля на православната догма, която приема смеха по-скоро за грях, от който вярващите трябва да се пазят, защото никъде в Евангелието не е споменато Христос да се е засмял. Смехът е присъщ по-скоро на евреите и езичниците. Техният бесовски смях сподирял Спасителя по пътя към Голгота. На Запад тази норма също е била позната, но тя постепенно е разрушена с развитието на градската култура, особено в епохата на Ренесанса. Това добре личи в традицията на карнавала, както и в творчеството на автори като Бокачо, Чосър, Рабле, Сервантес, Шекспир и много други. Православният изток също е познавал шумния, заговезнишки смях с неговите балагани и кукерски игри, но той не се е превърнал в светска култура и светска литература.

Според Сергей Аверинцев в западните езици изразът “святий пошутил” (*The saint made a joke*) е семантически допустим, за разлика от руския, където той е невъзможен. Подлогът “святий” отказва да се свърже със сказуемото “пошутить”, защото “шутить” е евфемизиран бяс. Нека в тази връзка споменем, че в българския патриархален селски свят от епохата на Възраждането смехът най-често е свързан с пра-

венето на гжумбуши, майтапи, зевзекльци и маскарльци или с участието в зиафети, ешмедемета, масали и мохабети. Това е лексиката, която устойчиво съпътства образите на веселостта.

ХУМОРЪТ Е ПО-ИНТЕЛЕКТУАЛНАТА ФОРМА на смеха, неговия по-висок гестилат. Той е присъщ на града и на градската култура. Това е забелязано и коментирано още през Античността от римския писател Квинтилиан, който нарича изисканата и остроумна шега, шеговитото светско поведение с гумата *urbanitas*, която в корена си има ясна препратка към града и градското. Изглежда българският вкус към смеха с неговото влечение по-силно към сатурата и по-слабо към хумора е белязан от сравнително късното развитие на градската култура. Явно възрожденските инерции и фолклорът са оставили трайни следи. Далеч съм от мисълта, че българската култура е безхуморна. Има един период, за съжаление кратък, със своеобразен взрив на хумористични издания. Става дума за първото десетилетие на миналия век, времето на вестник “Българан” и още двайсетина подобни вестници и списания, очертали по-скоро траекторията на пропуснатите посоки за развитие.

СЛЕД ПЕРИОДА НА ВОЙНИТЕ социалният контекст вече рязко е променен и жизнерадостният, незлоблив хедонизъм на българановци по-нататък става труден или невъзможен.

Нека споменем най-сетне и още нещо. Носителят на смешното в българската масова култура, носителят на българското във вицовете, вездесъщият Бай Ганю в своето литературно битие е смешен, но не е смеещ се българин. Той се страхува да не изглежда смешен и точно това го прави комичен. Смехът за него е маргинализираща стихия. Смешни могат да бъдат другите, но не и той. Това ретроградно и старомодно разбиране за смеха беше характерно и за официозната, идеологически обременена култура от десетилетията на социализма. Достатъчно е да се припомни, че единственият хумористичен вестник от онова време, “Стършел”, беше издание на управляващата партия. Но дори и тогава имаше и друг, несакциониран от идеологически норми смях, разпространяван устно чрез вицовете и градския фолклор.

След като готук без никаква претенция за изчерпателност само разчоплихме леко тази щекотлива и трудна тема, нека завършим с нещо, казано от гръцкия писател Никос Диму. Според него има два начина човекът да се помири със своята съдба: единият е религията, а другият е хуморът. ■

КОГАТО ВСИЧКИ СЕ ХВАНАХА

WHEN WE WERE ALL FOOLS

Три случая, в които първоаприлските шеги се получиха наистина добре Three instances in which April Fool's jokes turned out really well

ИДИ НАБЕРИ СПАГЕТИ ЗА ОБЯД. Уважаваното предаване на BBC "Панорама" (прочуло се у нас покрай инсценирания подкуп за Иван Славков) е вероятно най-сериозната медия, позволявала си първоаприлски майтап.

През 1957 предаването пушло репортаж, в който показало на осемте си милиона зрители сензационно откритие на швейцарски фермери, които отглеждали спагети по гърветата. "След като узреят и бъдат обрани, макароните се оставят да съхнат на свежия алпийски въздух", разяснил водещият Ричард Димбълби. На шегата се вързал дори тогавашният шеф на BBC Ъън Джейкъбс.

GO GET SPAGHETTI FOR LUNCH. The respected BBC program "Panorama" (which became famous in our country due to the staged bribe for Ivan Slavkov) is probably the most serious media that allowed itself an April Fool's joke. In 1957, the program aired a report in which it showed its eight million viewers a sensational discovery of Swiss farmers who were growing spaghetti on trees. "Once ripe and harvested, the pasta is left to dry in the fresh Alpine air," explained the host Richard Dimbleby. Even the then head of the BBC, Ian Jacobs, got in on the joke.

ХАМБУРГЕР ЗА ЛЕВАЦИ. Опитите на големите корпорации да използват празника на лъжата с рекламна цел обикновено са доста жалки. Но през 1998 веригата за бързо хранене Burger King успя да прояви чувство за хумор, като съобщи, че пуска специален хамбургер за леваци, в който "всички съставки са завъртени на 180 градуса за удобство на хората, които ядат с лявата си ръка". Няколко хиляди души в САЩ и Великобритания не разбраха, че това е майтап, и се опитаха да си купят "левашкия" сандвич. Накрая говорителят на компанията съвсем развали шегата, като обяви: "Всеки знае, че ви трябва и двете ръце, за да гържите нашия хамбургер!".

A HAMBURGER FOR LEFT-HANDED PEOPLE. Attempts by large corporations to use the holiday of lies for advertising purposes are usually quite pathetic. But in 1998, the fast food chain Burger King managed to show a sense of humour by announcing that it was launching a special hamburger for lefties, in which "all the ingredients have been rotated 180 degrees for the convenience of left-handed people." Several thousand people in the US and UK did not understand that this was a joke and tried to buy the "left-handed" sandwich. Finally, a company spokesman completely spoiled the joke by announcing, "Everyone knows that you need both hands to hold our hamburger!"

АВТОМОБИЛИ ЗА ВСИЧКИ ДАРОМ. През 2000 година журналистът Тед Фишман се пошегува с читателите на Esquire с измислена история за компанията Freewheelz, която предоставя безплатни автомобили Nissan Maxima на всеки, който е склонен да ги кара с рекламни лозунги по вратите. Фишман даже плати 40 долара, за да регистрира сайт на името на фантомната компания. Най-смешното е, че друга фирма, наречена Freecar, действително се подготвяше да започне такъв бизнес. Шефът ѝ призна, че когато прочел статията на Фишман, се разплакал от яд, че са го изпреварили.

FREE CARS FOR EVERYONE. In 2000, journalist Ted Fishman joked with Esquire readers with a fictional story about a company called Freewheelz, which gave away free Nissan Maxima cars to anyone willing to drive them with advertising slogans on the doors. Fishman even paid \$40 to register a website under the phantom company's name.

The funny thing is that another company called Freecar was actually preparing to launch such a business. Its boss admitted that when he read Fishman's article, he cried with anger that they had beaten him to it.

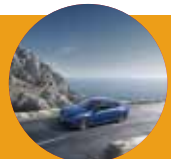
62 | **СВЕТЛАТА СТРАНА
НА ЛУНАТА**

THE BRIGHT SIDE OF THE MOON

78 | **ОНОВА, КОЕТО НЕ НИ УБИВА...**
WHAT DOESN'T KILL US...

86 | **ТРОЙНА РЕВОЛЮЦИЯ**
TRIPLE REVOLUTION

НАУКАТА НАЙ-СЕТНЕ РЕАБИЛИТИРА ЖЪЛТЪКА

"Науката го е доказала": от колко ли навика сме се отказвали с този аргумент, само за да може науката десетина-двайсет години по-късно да се прокашля смутено и да обясни, че е станала грешка. Очевидно така ще се окаже с яйцата, обявени едва ли не за опасни в миналото заради риска от повишен холестерол. Някои от най-авторитетните здравни организации в света категорично предупреждаваха да не ядем повече от едно яйце дневно, и дори да отделяме и изхвърляме жълтъците. Смяташе се, че последните са особено силен източник на вреден холестерол, който уврежда сърцето и сърдечно-съдовата система.

Постепенно обаче липсата на категорични научни доказателства за това взе да прави впечатление, и накрая през 2016 препоръката да се ограничават яйцата най-сетне отпадна. Съвременните изследвания показват убедително, че наситените мазнини, а не поглъщаният чрез храната холестерол, влияят на нивата на лошия холестерол в кръвта. Количеството холестерол в кръвта повече от черния гроб, отколкото от хранителния режим, и го голяма степен е генетично предопределено.

Миналата година едно госта мащабно проучване в Съединените щати доказа, че яденето на две яйца дневно всъщност... понижава нивата на вредния холестерол LDL, и то само след пет седмици. При контролната група, хранена само с по едно яйце на ден, но с богата на наситени мазнини диета, такова понижение не е забелязано. Наситени мазнини се съдържат в маслото, в пълномаслените млечни продукти, в червеното месо и в тропически мазнини като кокосовото масло. Оттам и стигмата върху яйцата - не заради тях самите, а защото обикновено в западноевропейските и северноамериканските кухни те се приготвят с масло.

Реабилитацията на жълтъците е особено важна, защото именно в тях се съдържа огромната част от полезните вещества в яйцето. Те са богати на протеини, на калий, фосфор, калций, селен, най-различни аминокиселини и витамини. Сред последните е и витамин D - яйцата са една от съвсем малкото храни, които могат да доставят този важен витамин на тялото в месеците, когато ни липсва достатъчно слънчева светлина. ■

SCIENCE FINALLY REHABILITATES THE YOLK

"Science has proven it": how many habits have we given up with this argument, only for science to cough up in embarrassment ten or twenty years later and explain that it was a mistake. Apparently, this will turn out to be the case with eggs, declared almost dangerous in the past due to the risk of increased cholesterol. Some of the most authoritative health organizations in the world categorically warned against eating more than one egg a day, and even advised to separate it and throw away the yolks. The latter were believed to be a particularly strong source of harmful cholesterol that damages the heart and cardiovascular system. Gradually, however, the lack of definitive scientific evidence for this began to make an impression, and in 2016, the recommendation to limit eggs was finally dropped. Modern research has shown conclusively that saturated fats, not dietary cholesterol, affect blood cholesterol levels. The amount of cholesterol in the blood is made by the liver rather than by diet, and is largely genetically determined.

Last year, a fairly large-scale study in the United States showed that eating two eggs a day actually... lowers levels of harmful LDL cholesterol, and that after just five weeks. In the control group, fed only one egg a day, but with a diet rich in saturated fat, no such reduction was observed. Saturated fats are found in butter, full-fat dairy products, red meat, and tropical fats such as coconut oil. Hence the stigma attached to eggs - not because of them themselves, but because they are usually prepared with butter in Western European and North American cuisines.

The rehabilitation of the yolks is especially important, because it is they that contain the vast majority of the beneficial substances in the egg. They are rich in protein, potassium, phosphorus, calcium, selenium, various amino acids and vitamins. Among the latter is vitamin D - eggs are one of the very few foods that can supply this important vitamin to the body in the months when we lack enough sunlight. ■

DETELINA'S

nuts and dried fruits

HAPPY
EASTER

СВЕТЛАТА СТРАНА НА ЛУНАТА

След над половин век затишие, пилотираните изследователски мисии в космоса отново са във възход. Въпросът е докъде ще стигнат

Текст КОНСТАНТИН ТОМОВ / Фотография NASA

Всичко ново е добре забравено старо: този малко скептичен възглед за природата на човешкия напредък всъщност е напълно приложим към космическата мисия Artemis II на NASA. Близкото прелитане на четирима астронавти край Луната за 10 дни отвлече мислите ни от окаяното състояние на световните дела в началото на април. Но в действителност то просто пресъздава сценария от стари мисии от програмата Apollo. Дори и бъдещата Artemis IV, която ще се случи най-рано през 2028 и ще включва лунно кацане, всъщност само ще повтори нещо, което сме правили за последен път преди повече от половин век (1972).

Вероятно ще е малко прибързано да заключим, че прогресът в космическите изследвания е спрял. Безпилотните мисии на NASA, ESA и още няколко космически агенции разшириха много хоризонтите ни в последните двайсетина години. Но никоя от тях нямаше онзи ефект върху общественото съзнание, който произвеждаха пилотираните мисии от ранния период на космическите изследвания.

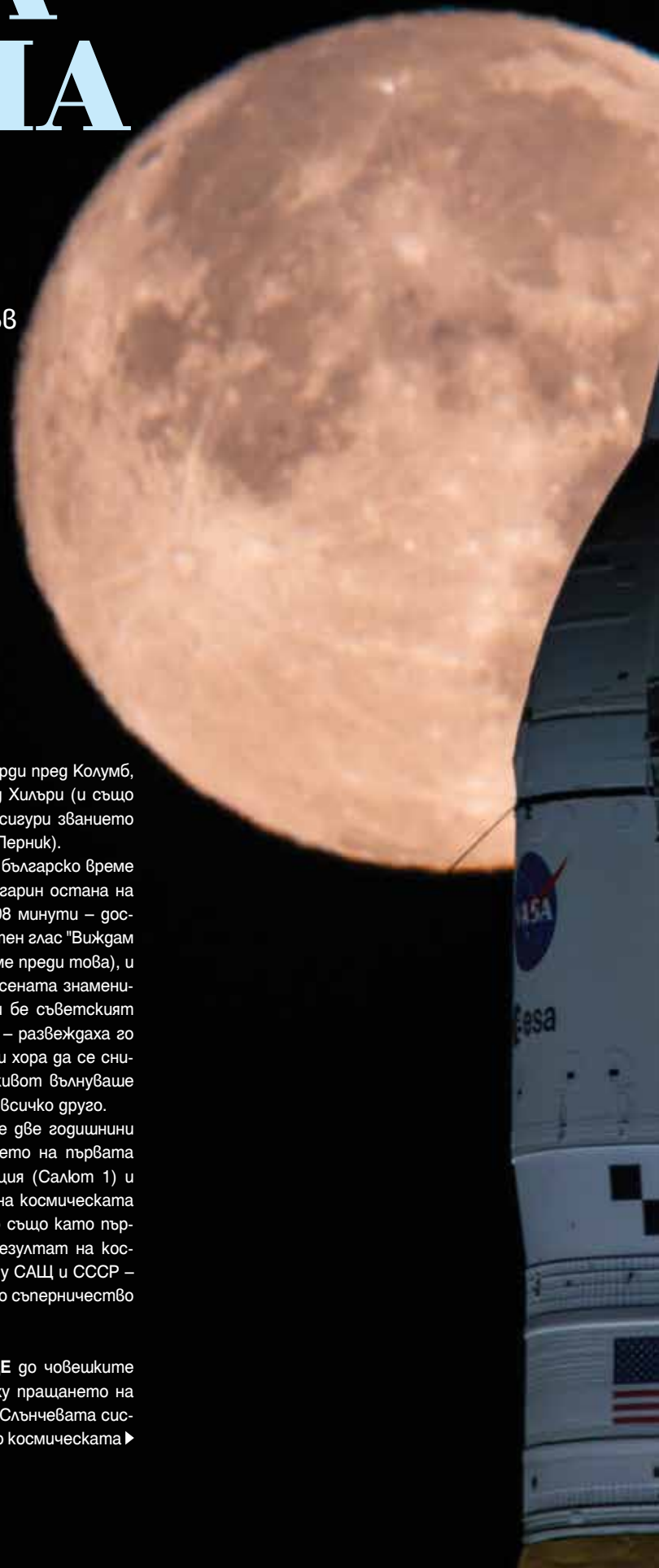
НА 12 АПРИЛ СЕ НАВЪРШВАТ 65 ГОДИНИ от деня, в който човекът навлезе в Космоса, а Юрий Гагарин се нареди в историята

на изследователите едни гърди пред Колумб, Магелан, Амундсен и Едмънд Хилъри (и също така, да не забравяме, си осигури званието почетен гражданин на град Перник).

Излетял в 8:07 сутринта по българско време от космодрума Байконур, Гагарин остана на борда на "Восток 1" едва 108 минути – достатъчно, за да каже с възхитен глас "Виждам Земята, синя е" (не го знаехме преди това), и за да се превърне в най-търсената знаменитост на своето време. Той бе съветският еквивалент на Кларк Гейбъл – развеждаха го навсякъде, за да могат разни хора да се снимат с него, и личният му живот вълнуваше тийнейджърките повече от всичко друго.

Впрочем през април има още две годишнини – 55 години от изстрелването на първата обитаема космическа станция (Салют 1) и 45 години от първия полет на космическата сова. Постижения, които също като първия управляем полет бяха резултат на космическата надпревара между САЩ и СССР – вероятно най-ползотворното съперничество в човешката история.

ТОВА СЪСТЕЗАНИЕ ДОВЕДЕ го човешките стъпки върху Луната и върху прашането на сонди до всички кътчета на Слънчевата система, че дори и отвъд нея. Но космическата ▶

► надпревара имаше и един негативен ефект – всички колебания, неуспехи и трагични моменти старателно се прикриваха. И много от тях излязоха наяве едва в последното десетилетие, след разсекретяването на част от архивите в Москва и Вашингтон.

Например оказа се, че първият човек в Космоса е бил избран не заради уменията си на пилот-изстребител, а заради ръста си. Шефът на съветската космическа програма Сергей Корольов подбирал първите космонавти между военните летци, защото те били привикнали и на дисциплина, и на сериозни физически натоварвания. Но той съвсем нямал нужда от асовете. Дузината кандидати за първия управляем полет били прилични пилоти, но нищо повече. Далеч по-голямо значение за Корольов имало да са с ръст пог 170 сантиметра – иначе нямало да се поберат в кораба "Восток". Така че компактните габарити на Гагарин, както и фактът, че е кандидат-член на КПСС, надделели при избора.

ДЪЛГИ ГОДИНИ В МЪГЛА БЕ ЗАБУЛЕНА И ГИБЕЛТА на първия космонавт, разбил се при изпитателен полет с МиГ-15 през 1968. Резултатите от официалното разследване бяха засекретени почти 40 години; междуременно плъзнаха всевъзможни конспиративни теории. Гагарин се разбил, защото бил пиян (факт е, че след бремето на славата все по-често обичал да си пиива). Не, катастрофирал заради грешка в наземната контрола – те били пияни, не той. Всъщност изобщо не било злополука, а екзекуция – Брежнев му завиждал за славата и се гразнел от постоянните му истории с алкохол и жени.

В интерес на истината разсекретяването на разследването също не даде категоричен отговор на мистериата. Според повечето теории Гагарин и инструкторът му Владимир Серьогин загубили съзнание по време на рязко спускане – по онова време все още медицинските ефекти от голямото ускорение не били достатъчно проучени. Какво ги е поттикнало към такава маневра – неблагоприятни метеорологични условия, удар с птица, отворен въздушен вентил на кабината или нещо друго, е обект на спорове. Но поне Брежнев изглежда невинен в този случай.

С КРАЯ НА СТУДЕНАТА ВОЙНА изплуваха още много старателно прикривани тайни на Съветската космическа програма. Например за експлозията при изстрелването на ракетата R-16 на 24 октомври 1960, убил двестата души на космодрума в Байконур. Или за съдбата на Григорий Нелюбов, един от първата петорка космонавти, отстранен от програмата заради пиянски скандал с военен патрул. Според някои свидетелства Нелюбов не бил виновен и пострадал както заради отказа да се извини, така и заради личната неприязън на партийния секретар на космо-

навтите Павел Попович. Три години по-късно неуспелият космонавт се хвърлил под колелата на влак.

Дори и с космическото куче Лайка, герой от детските ни читанки, нещата се оказаха не както сме смятали. Излиза, че първото куче в космоса всъщност е било изпратено с еднопосочен билет – капсулата не разполагала със средства за приземяване и Лайка просто изгоряла при обратното навлизане в атмосферата. Едва наследниците ѝ Белка и Стрелка успяха да се върнат и дори да имат потомство - Хрущов подари едно от малките кученца на Джон Кенеди.

ДЪЛГИ ГОДИНИ ЧОВЕЧЕСТВОТО не знаеше и колко критични моменти са съпровождали онези легендарни първи стъпки на Нийл Армстронг по лунната повърхност на 16 юли 1969. Преди това няколкостотин души в контролния център в Хюстън бяха затаили дъх почти до задушаване, защото лунният модул Eagle се бе насочил госта отвъд предварително определената точка за кацане, така че накрая на Армстронг и партньора му Бъз Олдрин им оставаше гориво за едва 45 секунди. Последвалото излитане от Луната също е било несравнимо по-драматично, отколкото бе представено пред стотиците милиони телевизионни зрители.

Двигателите, които трябвало да отделят Eagle от лунната повърхност и да го откарат обратно до кораба-майка Columbia, никога не били изпитвани в реални условия. Минимална повреда или банална грешка в изчисленията щяла да обрече двамата космонавти на мъчителна смърт от задушаване. Самият Армстронг признава, че оценявал шансовете за успешно връщане на 50 процента, а президентът Никсън имал предварително приготвено траурно обръщение,

ако Eagle не успее да излети. На всичкото отгоре в решителния миг Нийл твърде силно гръпнал лостчето за запалване на двигателите и го счупил, та се наложило да затварят веригата с помощта на химикалка. Все пак всичко минало благополучно.

Всички тези детайли дълги години останаха неизвестни за широката публика. Иначе стъпките на Армстронг и Олдрин по лунната повърхност бяха гледани пряко по телевизията от шестстотин милиона души - абсолютен рекорд чак до 1981, когато сватбата на лейди Даяна и принц Чарлс го подобри със 150 милиона (толкова за "най-забележителното постижение на човечеството"). Този факт вероятно илюстрира другата причина пилотираните космически мисии да минат в трета глужа: след първоначалния всеобщ ентузиазъм те започнаха да се възприемат като нещо нормално - и омръзнаха на публиката. През 60-те години всеки политик, който обещаеше преодоляването на някоя нова граница в опознаването на Вселената, получаваше в замяна всеобщо одобрение. Но в днешния свят личният живот на лишеното от всякакво значение британско кралско семейство е вероятно по-интересен за масите. Може би следващите мисии на програмата Artemis и мечтата за човек на Марс ще са в състояние да променят това. А може би - не. Междуременно все пак нека отгледим дължимото на четиримата космонавти от Artemis II. Макар и повтаряйки стъпките на своите предшественици, те успяха да стигнат една крачка по-далеч от тях. При прелитането около Луната, капсулата им бе на 406 771 километра от родната планета - най-голямото разстояние, на което някога се е отдалечавал човек. Дано не чакаме още половин век, преди и този рекорд да падне. ■

КАКВО НЕ ЗНАЕТЕ ЗА КОСМИЧЕСКАТА НАДПРЕВАРА

WHAT YOU DON'T KNOW ABOUT THE SPACE RACE

ШИМПАНЗЕТО ХАМ е първият примат, летял в Космоса, изпреварвайки Гагарин с 10 седмици през 1961. Хам, купен от NASA за 457 долара, след това благополучно доживя до 1983, когато се спомина от старост и свръхтегло.

ВЛАДИМИР КОМАРОВ е първият човек, загинал при космическа мисия, след като през 1967 парашутите на неговия "Союз 1" не се отворили. Тримата членове на екипажа на "Союз 11" (1971), задушили се заради дефектен клапан, са единствените хора до момента, загинали в открития космос.

АМЕРИКАНЕЦЪТ ГЪС ГРИСЪМ едва не се удави при кацането на Liberty Bell 7 през 1961. Той загина 6 години по-късно в пожара на Apollo 1.

СТРУВАЩИЯТ 125 МЛН. ДОЛАРА Mars Climate Orbiter се разби върху Марс, защото се оказа, че в NASA правели изчисленията в метри, а инженерите от Lockheed Martin – във футове.

ТРИТЕ НАЙ-ТЕЖКИ КАТАСТРОФИ в историята на NASA са се случили в една и съща календарна седмица – пожарът на Apollo 1 (27 януари 1967), експлозията на совалката Challenger (28 януари 1986) и трагедията с Columbia (1 февруари 2003).

ЗА ДА СЪЗДАДЕ ХИМИКАЛКА, която да пише и при нулева гравитация, NASA похарчи почти 10 млн. долара. Руснаците вместо това използваха моливи.

СПОРЕД НЯКОИ ИЗТОЧНИЦИ през 1996 NASA провела експеримент (с неназовани астронавти) кои пози за секс са най-удобни в безтегловност. Ако е вярно, този архив още не е разсекретен.

THE CHIMPANZEE HAM, commonly known as Ham the Chimp, was the first primate to fly in Space, ten weeks ahead of Gagarin in 1961. Ham, bought by NASA for 457 US dollars, lived happily until 1983, when he died of old age and obesity.

VLADIMIR KOMAROV was the first human to die during a space mission, after the parachutes of his Soyuz 1 failed to open in 1967. The three members of the Soyuz 11 crew (1971), who suffocated due to a faulty valve, are the only humans to have died in open space to date.

THE AMERICAN GUS GRISSOM almost drowned during the landing of Liberty Bell 7 in 1961. He perished six years later in the fire on Apollo 1.

THE 125 MILLION DOLLAR Mars Climate Orbiter crashed on Mars because NASA had done their calculations in meters, while the engineers at Lockheed Martin did theirs in feet.

THE THREE WORST CATASTROPHES in NASA history occurred during the same calendar week – the fire on Apollo 1 (January 27, 1967), the explosion on the space shuttle Challenger (January 28, 1986) and the Columbia tragedy (February 1, 2003).

IN ORDER TO CREATE A BALL-POINT PEN able to write in zero gravity, NASA spent almost 10 million dollars. The Russians used a pencil instead.

ACCORDING TO SOME SOURCES, in 1996 NASA conducted an experiment (with unknown astronauts) on which sex positions would be most comfortable in a state of weightlessness. If this is indeed true, these archives have still not been declassified.

THE BRIGHT SIDE OF THE MOON

After more than half a century of lull, manned space exploration is on the rise again. The question is how far it will go

By KONSTANTIN TOMOV / Photography NASA

Everything new is well-forgotten old: this somewhat sceptical view of the nature of human progress is actually entirely applicable to NASA's Artemis II space mission. The close lunar flyby of the four astronauts managed to take our minds off the miserable state of world affairs in early April. But in reality, it was simply recreating the scenario of old Apollo missions. Even the upcoming Artemis IV, which will happen at the earliest in 2028 and will include a lunar landing, will actually only be repeating something we last did more than half a century ago (1972).

It would probably be a bit hasty to conclude that progress in space exploration has stopped. Unmanned missions by NASA, ESA, and several other space agencies have greatly expanded our horizons in the last twenty years. But none of them had the same effect on public consciousness as the manned missions of the early period of space exploration.

APRIL 12TH WILL MARK 65 YEARS since the day man entered space, and Yuri Gagarin

ranked in the history of explorers one step above Columbus, Magellan, Amundsen, and Edmund Hillary (and also, let's not forget, secured the title of honorary citizen of the city of Pernik).

Having taken off at 8:07 AM Bulgarian time from the Baikonur Cosmodrome, Gagarin remained aboard Vostok 1 for only 108 minutes - enough to say in an admiring voice, "I see the Earth, it's blue" (we didn't know that before), and to become the most sought-after celebrity of his time. He was the Soviet equivalent of Clark Gable - he was taken everywhere so people could take pictures with him, and his personal life excited teenage girls more than anything else.

Incidentally, there are two more anniversaries in April - 55 years since the launch of the first inhabited space station (Salyut 1) and 45 years since the first flight of the space shuttle. Achievements that, like the first manned flight, were the result of the space race between the USA and the USSR - probably the most fruitful rivalry in human history.

THIS RACE LED TO the human steps on the Moon and to sending probes to all corners of the Solar system, and even beyond. But the space race also had one negative effect - all hesitations, failures and tragic moments were carefully covered up. Many of them came to light only in the last decades, after the declassification of some of the archives in Moscow and Washington.

For example, it turned out that the first man in space was chosen not for his skills as a fighter pilot, but for his height. The head of the Soviet space program, Sergei Korolev, selected the first cosmonauts from among military pilots, because they were accustomed to both discipline and serious physical exertion. But he did not need aces at all. The dozen candidates for the first manned flight were decent pilots, but nothing more. Far more important to Korolev was that they were under 170 centimeters tall - otherwise they would not fit in the Vostok spacecraft. So Gagarin's compact dimensions, as well as the fact that he was a candidate member of the communist party, prevailed in the selection. ▶

БЕЗГРИЖНИ ПОЛЕТИ ЗА МАЛКИ МЕЧТАТЕЛИ

- С „България Еър“ самостоятелното пътуване на Вашето дете протича комфортно и безгрижно. Служител го придружава от check-in гишето до предаването му на посрещача.
- Услугата е приложима за лица на възраст от 3 до 18 години.
- Необходима е предварителна заявка минимум 14 дни преди полет.

ПРИЯТЕН
ПОЛЕТ

ПРИЯТНИ
ЕМОЦИИ

За пълни подробности и условия посетете www.air.bg

► **FOR MANY YEARS, THE DEATH** of the first cosmonaut, who crashed during a test flight with a MiG-15 in 1968, was also shrouded in mist. The results of the official investigation were classified for almost 40 years; in the meantime, all sorts of conspiracy theories were floating around. Gagarin crashed because he was drunk (it is a fact that after the burden of fame he liked to drink ever more often). No, he crashed because of an error in ground control - they were drunk, not him. In fact, it was not an accident at all, but an execution - Brezhnev envied him for his fame and was annoyed by his constant affairs with alcohol and women. In truth, the declassification of the investigation also did not provide a definitive answer to the mystery. According to most theories, Gagarin and his instructor Vladimir Seryogin lost consciousness during a sharp descent - at that time, the medical effects of high acceleration had not yet been sufficiently studied. What prompted them to make such a manoeuvre - adverse weather conditions, a bird strike, an open cabin air vent, or something else - is a matter of debate. But at least Brezhnev seems innocent in this case.

WITH THE END OF THE COLD WAR, many more carefully concealed secrets of the Soviet space program have surfaced. For example, about the explosion during the launch of the R-16 rocket on October 24, 1960, which killed two hundred people at the Baikonur cosmodrome. Or about the fate of Grigory Nelyubov, one of the first five cosmonauts, removed from the program for a drunken brawl with a military patrol. According to some accounts, Nelyubov was not guilty and suffered both because he refused to apologise and because of the personal hostility of the cosmonauts' party secretary, Pavel Popovich. Three years later, the failed cosmonaut threw himself under the wheels of a train.

Even with the space dog Laika, the hero of our childhood books, things were not as we thought them to be. It turns out that the first dog in space was actually sent on a one-way ticket - the capsule had no landing system, and Laika simply burned up on re-entry. Only her successors, Belka and Strelka, managed to return and even have offspring - Khrushchev gave one of the puppies to John Kennedy.

MANKIND ALSO DID NOT KNOW how many critical moments accompanied those legendary first steps of Neil Armstrong on the lunar surface on July 16, 1969. Before that, several hundred people in the control centre in Houston had held their breath almost to the point of suffocation, because the lunar module Eagle had headed far beyond the predetermined landing point, so that in the end Armstrong and his partner Buzz Aldrin had only 45 seconds of fuel left.

Екипажът на Artemis II
The Artemis II crew

The subsequent takeoff from the Moon was also incomparably more dramatic than it was presented to hundreds of millions of television viewers.

The engines that were supposed to separate Eagle from the lunar surface and take it back to the mother ship Columbia were never tested in real conditions. The slightest malfunction or a trivial error in calculations would have doomed the two astronauts to a painful death by suffocation.

Armstrong himself admitted that he estimated the chances of a successful return at 50 per cent, and President Nixon had a funeral address prepared in advance if Eagle failed to take off. On top of that, at the decisive moment, Neil pulled the engine ignition lever too hard and broke it, so they had to close the circuit with a pen. Still, everything went smoothly.

ALL THESE DETAILS REMAINED UNKNOWN to the general public. Otherwise, Armstrong and Aldrin's steps on the lunar surface were watched live on television by six hundred million people - an absolute record until 1981, when the wedding of Lady

Diana and Prince Charles improved it by 150 million (so much for "the most remarkable achievement of mankind"). This fact probably illustrates another reason why manned space missions have fallen on deaf ears: after the initial general enthusiasm, they have become seen as something normal, and the public has grown tired of them. In the 1960s, any politician who promised to break some new frontier in space exploration received universal approval in return. But in today's world, the private lives of the insignificant British royal family are probably more interesting to the masses. Perhaps the next Artemis missions and the dream of a man on Mars will be able to change that. Or perhaps not. In the meantime, let's give credit to the four astronauts of Artemis II. Although they were following in the footsteps of their predecessors, they managed to go one step further. When they flew around the moon, their capsule was 406,771 kilometres away from their home planet - the farthest distance that a person has ever travelled. Hopefully, we don't have to wait another half a century before this record falls, too. ■

А ТИ КАКВО ЧАКАШ

Взemi ипотечен кредит

ДОМ ЗА ТЕБ.

Времето е сега.

Централна Кооперативна Банка
Важният си ти.

*5050
www.ccbank.bg

БЪЛГАРИЯ СУТРИН

ON AIR
БЪЛГАРИЯ

Всеки делник
09:30

bgonair.bg

Д-Р АНГЕЛ РАДЕВ: „СЪВРЕМЕННИТЕ ТЕХНОЛОГИИ НИ ПОЗВОЛЯВАТ С МИНИМАЛНА НАМЕСА ДА ПОСТИГНЕМ МАКСИМАЛЕН РЕЗУЛТАТ“

ВЕНОЗЕН
ЛАЗЕРЕН
ЦЕНТЪР

Д-р Радев, казвате, че технологиите не просто променят медицината и работата на лекарите, а цялата философия на лечение – как?

Да, действително технологиите не просто промениха инструментите, с които работим – те промениха радикално подхода и самата философия на лечение. През последните години се наложи т.нар минималноинвазивен подход, основан на медицината на доказателствата. Ако преди се мислеше как пациентът да бъде опериран, днес вече мислим как да го излекуваме без операция и с минимален дискомфорт. От фокус основно върху болестта преминахме към фокус и върху по-бързото възстановяване, комфорта и качеството на живот на пациента. Високите технологии ни позволиха да бъдем едновременно по-прецизни и по-щадящи, без да травмираме излишно пациента.

Вие сте специализиран във веноната медицина. Връщайки лентата назад преди 15-20 години, какво се промени?

Разликата е огромна. Преди 20 години лечението на разширени вени означаваше операция, разрези, шевове, обезобразяващи белези и дълго възстановяване. Пациентите идваха със страх, защото знаеха, че ги очаква нещо тежко. Днес сме в съвсем различна епоха – благодарение на съвременните методи за лечение можем да постигнем много по-добри резултати без хирургическа намеса. Процедурите се извършват амбулаторно и без необходимост от болничен престой. Казано накратко – при лечението на разширени вени преминахме от старата хирургия към високотехнологична и прецизна медицина, при която възстановяването и качеството на живот са също толкова важни, колкото и самият лечебен резултат.

Какво можете да правите по-добре сега? Какво преди не можеше да се прави, но вече може?

Днес можем да направим неща, които преди звучаха немислимо. Успяваме с минимална намеса да постигнем максимален резултат, тъй като разполагаме с технологии и експертиза, благодарение на които можем да лекуваме увредени вени за по-малко от час - без операция и само с местна упойка. Благодарение на комбинацията от лазерни и ултразвукови технологии, както и на добавената реалност всичко се извършва с много голяма прецизност и минимален риск от усложнения, което в миналото не беше така.

Обикновено ходим на лекар със страх и притеснение – новите технологии дават ли повече сигурност?

Притеснението и страхът от неизвестното в някаква степен винаги ги има, но за мен един от най-удовлетворяващите моменти е когато след лечението пациентите ни с удивление попитат: „Ама това ли беше?“. Днес технологиите дават сигурност, но истинското доверие не идва само от машините – то идва и от човешкото отношение. Те имат още по-голям смисъл само когато зад тях стои и човечност. Именно комбинацията от двете променя преживяването на пациента – от страх към спокойствие, от несигурност към увереност и комфорт.

Процесът на възстановяване и естетиката също са важни – обръща ли се внимание на това?

Да, абсолютно. В съвременната медицина вече не е достатъчно просто да излекуваш пациента – важно е да обърнем внимание и на това как се чувства, как изглежда след проведеното лечение и колко бързо се връща към нормалния си начин на живот. При нашите пациенти възстановяването е изключително кратко. Вярвам, че модерното лечение трябва да оставя не само здраво тяло, но и добро самочувствие и качество на живот. Пациентът трябва да си тръгва не само без болка, а и с увереност и спокойствие.

СВЯТ ОТ СВЕТЛИНИ И СЕНКИ

A WORLD OF LIGHT AND SHADOW

Както всяка година, и през 2022 хиляди фотографи от цял свят изпратиха кадрите си за участие в престижния конкурс Sony World Photography Awards, създаден от Световната организация за фотография. До обявяването на победителите остава още време, но журито вече публикува своята селекция. Ето част от нея.

As every year, in 2022 thousands of photographers from all over the world send their shots to participate in the prestigious Sony World Photography Awards, created by the World Photography Organisation. There is still a long way to go before the winners are announced, but the jury has already announced its shortlisted photographs. Here are some of them.

All images courtesy of Sony World Photography Awards.

Фестивалът Абаре в Ното, Япония, от Мегуми Мураками
The Abare Festival in Noto, Japan. By Megumi Murakami

Портрет на момиче от Банджаран, Индия, от Суати Бисвас Гуха
A portrait of a Banjaran girl, Rajasthan, India. By Swati Biswas Guha

Ракетата Falcon9, от Джон Уинкоп
A SpaceX Falcon9 rocket, by John Winkopp

Снеговалеж в будисткото кралство, от Липин Дзян
Snowfall in the Buddhist Kingdom, by Liping Jiang

Вотивкурже във Виена, от Фалкмар Америкергер
Votive Church in Vienna, by Falkmar Ameringer

Гаучоси приготвят традиционно барбекю в Рио Гранде ду Сул, Бразилия. От Камил де Медейрош
 Gauchos prepare a traditional barbecue in Rio Grande do Sul, Brazil. By Camila de Medeiros Fantinel

Традицията продължава, от Брайън Арансибия. Ездачи в традиционни костюми минават по улиците на чилийски град
 Tradition Continues, by Brian Arancibia. A group of riders pass through the streets of a town in Chile, dressed in traditional clothing

Камилски керван във Варанаси, Индия. От Соуър Алкасар-Хейгън
 Camel caravan in Varanasi, India, by Sawyer Alcazar-Hagen

Лунен изгрев среща небостъргача Jardine в Хонконг, от Карло Юен
Moonrise meets Jardine House in Hong Kong, by Carlo Yuen

Вдишай, от Кристоф
Обершнайдер
Inhale, by Christoph
Oberschneider

Полетът, от Оскар
Сегуел Мангиола
The Flight, by Oscar
Seguel Mangiola

Отвъд правилата, от Такеру Маруи
Beyond the Rules, by Takeru Marui

Бис, от Андреас Канелопулос. 86-годишна бивша актриса в стая, пълна със спомени
Encore, by Andreas Kanellopoulos. An 86-year-old former actress in her room full of memories

Въздушен контрол, от
Утшано Гупта
Air Control, by Utshaho Gupta

Град над оризовите полета, от Хангжун Дзън
Urbanity Over the Rice Fields, by Hanjun Zhang

Красотата на Его, от Чуквудебелу Ожекве
The Beauty of Edo, by Chukwudebelu Ojekwe

ОНОВА, КОЕТО НЕ НИ УБИВА, НИ ПРАВИ... ПО-СЛАБИ

Как се усвоява алкохолът, при какви концентрации е опасен и кой е рекордърът на Гинес за най-голяма кръвна проба

Текст КАЛИН НИКОЛОВ / Фотография iSTOCK

Онова, което не ме убива, ме прави по-силен, казва Фридрих Ницше в "Залезът на боговете". Не сме сигурни обаче дали това се отнася до актуалната поредица рекордъри по употреба на алкохол, заловени от българската пътна полиция.

В последните дни на март полицаи в Бургас арестуваха шофьор, след като кръвната му проба показва 4.46 промила алкохол - показател, който според учените обикновено води до кома и дори до смърт.

Но човекът зад волана на спряното за проверка Рено 106 не само бил в съзнание, но и категорично отказал да се подложи на кръвна проба за потвърждаване на тази отгрезера. От местното управление на МВР съобщават само, че той е спрял в квартал "Меден рудник", и че е на 37 години, от село Добромир в община Руен.

СПОРЕД ТАБЛИЦИТЕ НА MAYO CLINIC подобна концентрация на алкохол в кръвта при мъж с телесно тегло около 80 kg може

да се получи от 900 милилитра твърд алкохол (40 градуса), или от 20 бири. В идеални условия на организма ще са нужни 31 или повече часа, за да преработи толкова количество.

Ден по-късно на магистрала "Струма" бе спрял водач, чиято проба показва употреба на кокаин и 5.95 промила алкохол - обичайно постижимо след изпиването на наг 1.1 литра концентрат или 25 бири.

КАК ВЛИЯТ НА ОРГАНИЗМА РАЗЛИЧНИТЕ КОНЦЕНТРАЦИИ?

Етиловият алкохол, който се съдържа в бирата, виното и спиртните напитки, се усвоява от стомаха и тънките черва и навлиза в кръвоносната система. Алкохолът е токсин, който потиска централната нервна система. Ето как влияят различните концентрации на алкохол в кръвта на повечето хора.

0.2 промила: Повишено настроение, отпуснатост, лека загуба на преценка

0.5 промила: Влошена преценка, отпадане на морални задръжки. Това е максимално

позволената концентрация според българския Закон за движение по пътищата 0.8 промила: Влошена мускулна координация, затруднения при засичането на опасности.

1 промила: Силно намалено време за реакция, забавено мислене, заваляне на речта.

1.5 промила: Гагене, световъртеж, загуба на равновесие и мускулен контрол.

От 1.5 до 3 промила: Объркване, силна отпадналост, повръщане.

От 3 до 4 промила: Медицината описва тези концентрации като алкохолно отравяне, което в някои случаи може да е и заплаха за живота. Наг една трета от хората изпадат в безсъзнание.

Наг 4 промила: Потенциално фатална концентрация, с висок риск от изпадане в кома и дори смърт в резултат на респираторен арест (спиране на дишането).

РАЗБИРА СЕ, АЛКОХОЛЪТ ВЛИЯЕ

по различен начин в зависимост от телесното тегло, общото физическо състояние, от това колко бързо е изпит и дали е на гладно, или пък в комбинация с други напитки. Някои хора с течение на времето си изграждат толерантност към етанола и при тях ефектите са смекчени.

ДОРИ СПОМЕНАТИТЕ 5.95 ПРОМИЛА

(стига дрезгерът да е отчел вярно) галеч не са рекорд за България - има няколко случая с концентрации наг 6 промила. Абсолютният световен рекорд, вписан в Книгата на Гинес, принадлежи на друга гържава от Източна Европа. През 2013 полицията в полското село Тарновскией Воли намери 40-годишен мъж в безсъзнание край пътя. Първата проба показва фантастичните 13.7 промила алкохол в кръвта. Първоначално полицаите сметнали, че уредът им е повреден, но последвалият анализ на кръвта потвърдил резултата. Човекът по чудо оцеля, но с необратими увреждания на храносмилателната и нервната система и на сърцето.

АЛКОХОЛЪТ СЕ ПЕРАБОТВА ПОЧТИ ИЗЦЯЛО

(90 до 98%) от черния гроб. Останалите 2 до 10 процента се изхвърлят непреработени чрез урината или потта. Самото разграждане на етанола е сложен, двустепенен процес. Първо група съдържащи цинк ензими, наречени алкохолдехидрогеназа, превръщат етанола в ацеталдехид - отровно съединение. След това друга група ензими - алдехид дехидрогеназа - разграждат ацеталдехида до ацетат, а него - до въглероден диоксид и вода. Алкохолът се преработва с приблизително постоянно темпо - около 0.015 грама за 100 милилитра в час (или едно малко уиски на час). Разбира се, това е усреднено число, скоростта на разграждане е различна в зависимост от пола, възрастта и състоянието на черния гроб. ■

EO Dent

DENTAL CLINIC

DENTAL CLINIC
EO Dent
IMPLANTOLOGY

D-р Павлови
D-r Pavlovi

Създаваме
УСМИВКИ
с любов!

We create
SMILES
with love!

Дентален туризъм в БЪЛГАРИЯ

Подарете си красива усмивка в EO Дент и решете своите проблеми със зъбите за една седмица в България. Цялостна грижа – от избелване до имплантология, 3D диагностика, лечение с лазер, фасети и циркониевы конструкции. В EO Дент можете да заспите (със специална упойка – седация) и да се събудите с преобразена усмивка. Всичко това е реалност при нас. Много години опит, доверие и сигурност! EO Дент е клиниката, която преобразява усмивките на много известни личности.

Dental tourism in BULGARIA

Treat yourselves to a beautiful smile at EO Dent and find a solution to your teeth problems during one week in Bulgaria. Complete care for your smile – from teeth whitening to implant dentistry, 3D diagnostics, laser treatments, veneers and zirconia constructions. All this is a reality with us. In EO Dent you can fall asleep (with special anesthesia) and wake up with a transformed smile. Many years of experience, confidence, and security. EO Dent is the clinic that has transformed the smile of many celebrities.

+359 888 444 666, +359 888 700 524, +359 888 400 477

f EODent @eo.dent @eodentalclinic @EODENTALCLINICBG

www.eo-dent.com www.eo-implant.com

WHAT DOESN'T KILL US MAKES US... WEAKER

How is alcohol absorbed, at what concentrations is it dangerous and who is the Guinness record holder for the largest blood sample

By KALIN NIKOLOV / Photography iSTOCK

What doesn't kill me makes me stronger, says Friedrich Nietzsche in "The Twilight of the Idols". However, we are not sure if this refers to the current series of alcohol record holders caught by the Bulgarian traffic police.

In the last days of March, the police in Burgas arrested a driver, after his blood test showed 4.46 ppm of alcohol - an indicator that, according to scientists, usually leads to coma and even death.

However, the man behind the wheel of the Peugeot 106 stopped for inspection not only was conscious, but also categorically refused to submit to a blood sample to confirm the breathalyzer result. The local Ministry of Interior office only reported that he is 37 years old, from the village of Dobromir in the municipality of Ruen.

ACCORDING TO THE TABLES AT THE MAYO CLINIC, such concentration of alcohol in the

blood for a man with a body weight of about 80 kg can be obtained from 900 milliliters of hard liquor (40 degrees strong), or from 20 beers. In ideal conditions, the organism still needs 31 or more hours to process this amount.

A day later, a driver was stopped on the "Struma" highway, whose test showed the use of cocaine and 5.95 ppm of alcohol - usually obtained after drinking more than 1.1 liters of concentrate, or 25 beers.

HOW DO DIFFERENT CONCENTRATIONS AFFECT THE BODY? Ethyl alcohol, which is found in beer, wine and spirits, is absorbed by the stomach and small intestine and enters the bloodstream. Alcohol is a toxin that depresses the central nervous system. Here is how different concentrations of alcohol in the blood affect most people.

0.2 ppm: Elevated mood, lethargy, slight loss of judgment

0.5 ppm: Impaired judgment, loss of moral restraint. This is the maximum permitted concentration according to the Bulgarian Road Traffic Act

0.8 ppm: Impaired muscle coordination, difficulty detecting danger.

1 ppm: Severely reduced reaction time, slowed thinking, slurred speech.

1.5 ppm: Nausea, dizziness, loss of balance and muscle control.

From 1.5 to 3 ppm: Confusion, severe fatigue, vomiting.

From 3 to 4 per mille: Medicine describes these concentrations as alcohol poisoning, which in some cases can be life-threatening. Over a third of people become unconscious.

Over 4 per mille: Potentially fatal concentration, with a high risk of falling into a coma and even death as a result of respiratory arrest (stopping breathing).

OF COURSE, ALCOHOL AFFECTS differently depending on body weight, general physical condition, how fast the test is taken and whether it is taken on an empty stomach, or in combination with other drinks. Some people over time build up a tolerance to ethanol and the effects are mitigated for them.

EVEN THE AFOREMENTIONED 5.95 PER MILLE (as long as the breathalyzer has read correctly) is far from a record for Bulgaria - there are several cases with concentrations above 6 per mille. The absolute world record, listed in the Guinness Book of Records, belongs to another country from Eastern Europe. In 2013, police in the Polish village of Tarnowskiej Woli found a 40-year-old man unconscious on the side of the road. The first sample showed a fantastic 13.7 per mille of alcohol in his blood. At first, the officers thought that their device was faulty, but subsequent blood analysis confirmed the result. The man miraculously survived, but with irreversible damage to his digestive and nervous systems and heart.

ALCOHOL IS PROCESSED ALMOST ENTIRELY (90 to 98%) by the liver. The remaining 2 to 10 percent is excreted unprocessed in urine or sweat. The breakdown of ethanol itself is a complex, two-step process. First, a group of zinc-containing enzymes called alcohol dehydrogenases convert ethanol into acetaldehyde, a toxic compound. Then another group of enzymes, aldehyde dehydrogenases, break down acetaldehyde into acetate, which in turn breaks down into carbon dioxide and water. Alcohol is metabolised at a roughly constant rate - about 0.015 grams per 100 milliliters per hour (or one small whiskey per hour). Of course, this is an average number, the rate of breakdown varies depending on gender, age and liver condition. ■

Saints Constantine and Helena Resort

STUNNING SEA-VIEWS • HEALING THERMAL WATERS • CENTURIES-OLD NATURE • PREMIUM ACCOMMODATIONS

Book your spring escape at:
visitstconstantine.bg

Sts. Constantine and Helena Resort | Varna | Bulgaria | 0700 70 799

МОЖЕ ЛИ БЪЛГАРИЯ ДА СПЕЧЕЛИ ОТ НОВИЯ ПРОБИВ ПРИ БАТЕРИИТЕ?

Ключовата суровина за технологията SolidCore е
в изобилие у нас - но не я добиваме

Текст КОНСТАНТИН ТОМОВ / Фотография АРХИВ

Първият серийно произвеждан автомобил с батерия с полутвърд електролит ще дебютира в Европа - и в България, естествено - след броени месеци. Става дума за MG 4 Urban, продукт на китайско-британския производител MG Motor. Технологиата, наречена SolidCore, би могла да донесе и сериозни ползи за миннодобивния сектор в България - страната ни е с едни от най-големите находища на ключовия за нея минерал, макар по ред причини да не ги експлоатира напоследък.

САМО 5% ТЕЧНОСТ В БАТЕРИИТЕ. Новаторската технология, която е собствена разработка на MG чрез дъщерната QingTao Energy, понижава количеството течен електролит в батериите от обичайните в наши дни около 20-25%, до едва 5%.

Това все още не е мечтаната от всички твърдотелна батерия, без никакъв течен електролит. MG, както и почти всички други производители на електромобили, работи по такава технология и вече има прототипи за изпитания, но до масовото ѝ приложение ще мине още време, призна ни г-р Ли Джън, шефът по батериите в компанията.

ИЗДЪРЖА ДО 1200 ГРАДУСА ЦЕЛЗИЙ.

Междувременно обаче SolidCore предлага много от предимствата, които истинската твърдотелна батерия би имала. Най-същественото е в безопасността: тази батерия не се запалва нито при пробиване с остър пирон, нито гори при пълно смачкване в катастрофа. Тя издържа минимум половин час при температури от 1200 градуса по Целзий, без да се възпламени.

При батериите с течен електролит подобни произшествия може да доведат до пожар, който не се гаси с конвенционални средства. Друго предимство е скоростта на зареждане, която според MG ще е средно с около 15% по-висока от тази при използваните сега от компанията литий-желязофосфатни (LFP) батерии.

Освен това SolidCore технологиата е галеч по-ефективна при минусови температури от конвенционалните батерии.

СЕБЕСТОЙНОСТТА Е СЪЩАТА. Най-важният аспект на новата технология е, че себестойността на материалите и на производството е на практика същата като при традиционните батерии, подчертава Ли.

Още няма дори приблизителни цени на MG4 Urban със SolidCore батерия за Европа. В Китай моделът вече се продава за около 13,000 евро, но за Европа цената ще е вероятно чувствително по-висока. Според китайския тестов цикъл CLTC, Urban минава до 530 км с едно зареждане. Китайските измервания обаче като цяло са доста по-оптимистични от европейските, така че очакваме обхватът по WLTP да е малко над 400 км.

Интересен е изборът на модел за лансиране на технологиата. По традиция, най-новите постижения при батериите обикновено се появяват в най-скъпите модели и след това слизат надолу в йерархията. MG предпочита обратния подход, внедрявайки SolidCore първо в най-достъпния си електромобил. Според г-р Ли всъщност това е много логично: "Най-сериозното предизвикателство при такива технологии е веригата за доставки. Като я лансираме в масов модел, можем да постигнем нужните обеми, за да гарантираме доставките на

суровини и компоненти с високо качество и на разумни цени".

ПО-ВИСОК ВОЛТАЖ В КЛЕТКИТЕ. Технологиата позволява на MG чувствително да повиши волтажа на отделните клетки. Днешните стандартни LFP клетки поддържат 3.2 волта напрежение - надхвърлянето на тази граница прави клетките нестабилни и може да предизвика верижна реакция.

При първото поколение SolidCore, което се влага в MG 4 Urban, напрежението е 3.83 волта, а в следващата версия, която вероятно ще дебютира скоро в по-големите модели на MG, то ще се повиши до 4.5 волта.

По-високият волтаж увеличава чувствително енергийната плътност на батерията и, съответно, понижава теглото ѝ. Според Ли полутвърдотелните батерии ще са средно с около 30% по-леки от конвенционалните. В следващи приложения тази батерия може да предложи и 1000 километра пробег с едно зареждане.

НА ПРЕДЕН ПЛАН ИЗЛИЗА МАНГАНЪТ.

Освен използвания новаторски гел като сепаратор в батерията, SolidCore залага и на нова химия за катода, който е литий-мангановооксиген. Триизмерната структура на тази молекула позволява много по-безпрепятствено и многопосочно движение на йоните в сравнение с никел-манган-кобалтовата химия, която доминира на пазара в момента, и още повече в сравнение с литий-желязофосфатната.

Използването на по-достъпния и евтин манган в по-големи количества за сметка на кобалта понижава доста себестойността на суровините. Освен това би могло да е добра новина и за България, която според някои проучвания има едни от най-големите залежи на този метал в света. Находището край с. Оброчище, недалеч от Балчик, е четвъртото най-голямо в Северното полукълбо. То бе отдадено на концесия през 1999, но концесионерът години наред не плащаше нито концесионни такси, нито заплатите на работниците, така че гържавата най-сетне прекрати договора през 2019. ■

ТОП 6 НАЙ-ГОЛЕМИТЕ ПРОИЗВОДИТЕЛИ НА МАНГАН (В ХИЛ. ТОНА, 2023):

1. ЮАР - 7 059
2. Габон - 4 386
3. Австралия - 2 921
4. Индия - 1 036
5. Гана - 871
6. Китай - 852

CAN BULGARIA BENEFIT FROM THE BREAKTHROUGH IN BATTERIES?

The key raw material for SolidCore technology is abundant here, but we're not using it

By KONSTANTIN TOMOV / Photography ARCHIVE

The first mass-produced car with a semi-solid electrolyte battery will debut in Europe - and in Bulgaria, of course - in a few months. It is the MG 4 Urban, a product of the Chinese-British manufacturer MG Motor. The technology, called SolidCore, could also bring serious benefits to the Bulgarian mining sector - the country has some of the largest deposits of the key mineral for it, although for several reasons it has not been exploiting them recently.

ONLY 5% LIQUID IN THE BATTERIES. The innovative technology, which is MG's own development through its subsidiary QingTao Energy, reduces the amount of liquid electrolyte in the batteries from the usual 20-25% these days, to just 5%.

This is not yet everyone's dream of solid-state battery, without any liquid electrolyte. MG, like almost all other electric car manufacturers, is working on such a technology and already has prototypes for testing, but it will be some time before its mass application, admitted Dr. Li Zheng, the company's head of batteries.

IT WITHSTANDS UP TO 1200 DEGREES CELSIUS. In the meantime, however, SolidCore offers many of the advantages that a real solid-state battery would have. The most important thing is safe-

ty: this battery does not ignite either when pierced with a sharp nail, or even when completely crushed in an accident. It withstands at least half an hour at temperatures of 1200 degrees Celsius without igniting.

In batteries with liquid electrolyte, such accidents can lead to a fire that cannot be extinguished by conventional means.

Another advantage is the charging speed, which according to MG will be on average about 15% higher than that of the lithium iron phosphate (LFP) batteries currently used by the company.

In addition, SolidCore technology is far more effective at sub-zero temperatures than conventional batteries.

THE COST IS THE SAME. The most important aspect of the new technology is that the cost of

TOP 6 LARGEST MANGANESE PRODUCERS (IN THOUSAND TONS, 2023):

1. South Africa - 7,059
2. Gabon - 4,386
3. Australia - 2,921
4. India - 1,036
5. Ghana - 871
6. China - 852

materials and production is practically the same as with traditional batteries, emphasizes Li.

There are not even approximate prices for the MG4 Urban with a SolidCore battery for Europe yet. In China, the model is already sold for around 13,000 euros, but in Europe the price will probably be significantly higher. According to the Chinese CLTC test cycle, the Urban goes up to 530 km on a single charge. However, the Chinese measurements are generally much more optimistic than the European ones, so we expect the WLTP range to be just over 400 km.

The choice of model to launch the technology is interesting. Traditionally, the latest advances in batteries tend to appear in the most expensive models and then move down the hierarchy. MG prefers the opposite approach, implementing SolidCore first in its most affordable electric car. According to Dr. Li, this is actually very logical: "The most serious challenge with such technologies is the supply chain. By launching it in a mass model, we can achieve the necessary volumes to guarantee the supply of raw materials and components of high quality and at reasonable prices."

HIGHER VOLTAGE IN THE CELLS. The technology allows MG to significantly increase the voltage of individual cells. Today's standard LFP cells support 3.2 volts - exceeding this limit makes the cells unstable and can cause a chain reaction.

In the first generation of SolidCore, which is used in the MG 4 Urban, the voltage is 3.83, and in the next version, which is likely to debut soon in larger MG models, it will increase to 4.5 volts.

The higher voltage significantly increases the energy density of the battery and, accordingly, reduces its weight. According to Li, semi-solid batteries will be on average about 30% lighter than conventional ones. In future applications, this battery could offer a range of up to 1,000 kilometres on a single charge.

MANGANESE ENTERS THE STAGE. In addition to the innovative gel used as a separator in the battery, SolidCore is also relying on a new chemistry for the cathode, which is lithium manganese oxide. The three-dimensional structure of this molecule allows for much more unhindered and multidirectional movement of ions compared to the nickel-manganese-cobalt chemistry that currently dominates the market, and even more so compared to lithium iron phosphate.

Using the more accessible and cheaper manganese in larger quantities at the expense of cobalt significantly reduces the cost of raw materials. In addition, it could be good news for Bulgaria, which, according to some studies, has some of the largest deposits of this metal in the world. The deposit near the village of Obrochishte, not far from Balchik, is the fourth largest in the Northern Hemisphere. It was given out for concession in 1999, but the concessionaire did not pay either concession fees or workers' salaries for years, so the state finally terminated the contract in 2019. ■

ГРАФИКА В ПОЛЕТ: ЕМОЦИЯ ОТВЪД ГРАНИЦИТЕ

Казват, че изкуството не е предназначено за ума, а за дълбините на човешката емоция. В сърцето на София съществува пространство, което е превърнало това твърдение в своя философия. Галерия „Графикарт“ не е просто изложбена зала, а пристан за онези, които търсят бягство от градския шум в прегръдката на графичното изкуство. Тук, в артистичната атмосфера на улица „Златовръх“ 50, класическите техники на печатната преса се срещат със съвременната гързост на XXI век, създавайки мост между традицията и бъдещето.

Мисията на галерията е ясна и възбуждаща – да представи графика като жива, дишаща и постоянно развиваща се материя. „Графикарт“ е място за среща на утвърдени автори с артисти, които са избрали работата с металната плоча и мастилото за свое призвание, търсейки нови идеи и пластични посоки. В основата на този кипищ от живот проект стои художникът Людмил Георгиев – визионер, чието творчество често е определено като зрелищен експеримент. Георгиев не просто борава с пресата; той превръща графичния отпечатък в наситено преживяване, преплитайки майсторството на старите майстори с модерни изразни средства.

Пролетният сезон в „Графикарт“ обещава на пътешествениците истинска възбуда за сетивата. От 25 март до 24 април 2026 г. почитателите на изкуството могат да се потопят в „Possible Worlds“ – международен кураторски проект на международния арт

гилър Стефан Стоянов, който изследва паралелни реалности и нови светове. Веднага след това, през май, сцената се заема от групата Print Nest – съзвездие от артисти, които възхват нов живот на графичната форма със своя вече разпознаваем и силен почерк.

Динамиката на галерията буквално разперва криле през пролетта, представяйки българския талант на престижни международни изложения в Берлин (16-19 април), Солун (14-17 май) и Виена (28-31 май). В това пространство, където работят постоянно имена като Васил Колев, Бранко Николов, Веселин Дамянов и Емануела Ковач, всеки посетител

ГАЛЕРИЯ ГРАФИКАРТ

<https://grafikart.bg>

гр. София, ул. Златовръх № 50

телефон: +359898517375 ; +359894543434

Работно време:

Понеделник – Петък (13:00 - 18:00)

е поканен да открие своя „малък празник“. Независимо дали сте ценител или откривател, „Графикарт“ ви предлага точно това, което всяко добро пътуване изисква – промяна на перспективата и докосване до нещо истинско.

Пламен Петров

PRINTMAKING FLYING HIGH: EMOTION BEYOND BOUNDARIES

They say that art is not meant for the mind, but for the depths of human emotion. In the heart of Sofia lies a space that has turned this statement into its philosophy. GRAFIKART Gallery is not merely an exhibition hall, but a haven for those seeking escape from urban noise in the embrace of printmaking. Here, in the artistic atmosphere of 50 Zlatovrah Street, the classical techniques of the printing press meet the contemporary boldness of the 21st century, bridging the traditional with the future.

The gallery's mission is clear and inspiring – to present printmaking as a living, breathing and constantly evolving art form. GRAFIKART gallery is a meeting place for established artists and those who have chosen work with the metal plate and ink as their vocation, seeking new conceptual and aesthetic directions. At the heart of this vibrant project stands artist Lyudmil Georgiev – a visionary whose work is often characterised as spectacular experimentation. Georgiev does not merely work with the press; he transforms the graphic imprint into a rich, immersive experience, interweaving the mastery of the old masters with modern means of expression.

GRAFIKART GALLERY

Sofia, str. Zlatovrah № 50

Phone: +359898517375; +359894543434

Working hours:

Monday - Friday (13:00 - 18:00)

The spring season at GRAFIKART promises genuine sensory excitement. From March 25 to April 24, 2026 art enthusiasts can immerse themselves in Possible Worlds – an international curatorial project by international art dealer Stefan Stoyanov that explores parallel

realities and new worlds. Immediately following, in May, the stage is taken over by Print Nest – a constellation of artists who breathe new life into the printmaking form with their already distinctive and powerful style.

The gallery's dynamism truly spreads its wings in spring, presenting Bulgarian talent at prestigious international exhibitions in

Berlin (April 16–19), Thessaloniki (May 14–17) and Vienna (May 28–31). In this space, where artists such as Vasil Kolev, Branko Nikolov, Veselin Damiyanov and Emanuela Kovach work regularly, every visitor is invited to discover their own "little celebration." Whether you are a connoisseur or a newcomer, GRAFIKART offers you exactly what every meaningful journey requires – a shift in perspective and a touch of something genuine.

Пламен Петров

ТРОЙНА РЕВОЛЮЦИЯ

Новата Серия 3 на BMW променя дизайна,
задвижването и самото преживяване зад волана

Текст КОНСТАНТИН ТОМОВ / Фотография BMW

В BMW спокойно можеха да извадят от архивите някой стар, обичан от всички дизайн - като E21 или E30, да го преупаковат за съвременната епоха и после да събират парите от нашата носталгия. Автомобили като Fiat 500 и новото Renault 5 доказаха, че тази рецепта работи отлично, когато се изпълни умело. Но германците избраха по-сложния път за осмото поколение на 3 Series, своя най-емблематичен модел.

С 14 МИЛИОНА ПРОДАДЕНИ АВТОМОБИЛА

от дебюта на първото E21 през 1975 (и над 17 милиона, ако броим Touring и специалните версии като M3), Серия 3 е най-разпознаваемият символ на BMW. Но въпреки това баварците не са се поколебали да го променят тотално. Засега пред публика е представена само електрическата версия i3, но и тези с ДВГ, които ще дойдат наесен, ползват същия радикално променен дизайн. Външният вид е в стилистиката, която вече познаваме от iX3, но тук тя е приложена по доста по-различен начин. Най-видимата промяна е в решетката, която заменя традиционните метални елементи... със светлина.

Осветената решетка се нарича Iconic Glow и можете сами да избирате с каква анимация ще ви посрещат и изпращат при отключване и заключване на автомобила.

Изключение е само базовото ниво на оборудване, в което вместо това ще има ивици хром под стъклен капак.

НОВОТО ПОКОЛЕНИЕ ИМА ПО-КЪС преден капак, но и по-къси надвеси, които, съчетани с наклонената А колона, сякаш избутват назад пътническата кабина и подсилват усещането за динамика. Очертанията и силуетът са в духа на класическата Тре-

та серия, но всъщност новото поколение е осезаемо по-голямо - с 5 см по-дълго, с 4 см по-широко, и с 4.5 сантиметра по-голямо междуосие. Освен това е точно с 4 сантиметра по-високо: нещо, което ще прозвучи като светотатство за класическите фенове на триъглата и за всички почитатели на спортното шофиране. Но всъщност тези сантиметри се компенсират напълно от много по-ниския център на тежестта. Версиите с двигател с вътрешно горене ще дойдат наесен; засега BMW представя електрическото i3 във варианта 50 xDrive. Задвижването е същото като при аналогичното iX3: шесто поколение електромотори и батерии на BMW с 800-волтова архитектура. Комбинираната максимална мощност на предния и задния електромотор е 469 конски сили, максималният въртящ момент - 645 нютонметра, тоест повече от Nissan GT-R или от предишния Aston Martin Vanquish с V12. Ускорението от 0 до 100 км/ч отнема 4.9 секунди.

Благодарение на по-добрата си аеродинамика, новото i3 бие iX3 и по обхват: с едно зареждане може да измине до 900 километра (според официалните тестове WLTP). Батерията може да се зарежда до 400 киловата и тогава 10 минути на станцията ви дават нови 400 километра обхват. Освен това i3 може да отдава обратно електричество при нужда - примерно е в състояние да захрани цяла къща с 11 киловата, ако спре токът.

НАЙ-ГОЛЯМАТА ПРОМЯНА между тази кола и предишните поколения всъщност ще бъде начинът, по който тя спира. При новото i3, както и при всички електрически модели от Neue Klasse гамата, спирането се извършва почти винаги от електромоторите. Истинските физически спирачки се ►

► използват в краен случай или при екстремни натоварвания на писта, и всъщност от BMW са се погрижили специално да ги направят по-устойчиви на корозия, именно защото те ще се използват толкова рядко. За пълния жизнен цикъл на този автомобил може и никога да не смените накладки. Спирането тук няма нищо общо с непрекъсваемите спирачки на ранните поколения хибриди. То е светкавично и изключително прецизно контролирано. В завои колата автоматично прехвърля спирачното усилие към задните колела, за да могат предните да се фокусират само върху управлението - което свежда шанса за недозавиване почти до нула.

ВСИЧКИ ОСНОВНИ ЕЛЕМЕНТИ в интериора са почти идентични с тези в iX3, и така ще бъде в цялата гама занапред. Над таблото доминира един 17.9-инчов екран за мултимедията, който е наклонен към водача, защото BMW смята, че това улеснява възприемането му.

Зад дисплея е прословутият Panoramic Vision - един тънък екран по цялата ширина на предното стъкло, който ви дава всичката възможна информация - за пътуването, за забавления и така нататък, в избран от вас самите рег. Ако съдим по опита си от iX3, това е много практично решение, което до голяма степен обезсмисля иначе отличния триизмерен head-up дисплей.

Кабината е изчистена и изключително ергономична. Широко са използвани рециклирани материали - BMW е сред лидерите по пътя към така наречената кръгова икономика - и на някои места усещането от тези пластмаси не е, каквото сме свикнали да очакваме от премиум автомобил. Но тази тенденция неизбежно ще дойде при всички автомобилни производители, така че трябва да свикваме.

ЕДНА ОТ КЛЮЧОВИТЕ ТЕХНОЛОГИЧНИ ПРОМЕНИ тук е, че вместо един голям компютър, който да управлява всички функции, автомобилите от Neue Klasse имат четири отделни, които BMW нарича "супермозъци" - всеки със своите специфични функции. Единият, който се нарича Heart of Joy (сърцето на радостта) се занимава с окачването, динамиката, електромоторите. Вторият отговаря за автономното управление и асистентите; третият поддържа мултимедията и забавленията, и ви дава възможност да играете компютърни игрички. Последният се грижи за основни неща като климатик, врати и прозорци и така нататък.

Това разделяне на функциите има удивителен ефект върху цялата конструкция. Вместо множество километри кабели, които во-

BMW i3 50 xDrive

469

к. с. максимална мощност
hp maximum power

645

Нм максимален въртящ момент
Nm maximum torque

4.9

секунди 0-100 км/ч
seconds 0-100 km/h

900

км с едно зареждане
on a single charge

дят до един и същи централен мозък, сега всеки компютър има достъп само до онези сензори, които са му нужни. Времето за реакция е драстично по-малко. Това решение спестява и близо 600 метра жици - и доста тегло.

ПРОИЗВОДСТВОТО НА ТАЗИ КОЛА ще започне в изцяло преоборудваната фабрика в Мюнхен някъде след юли. След това ще имаме възможност да я тестваме и да ви споделим реалното ѝ поведение на пътя. Но отсега можем да предвидим, че i3 ще е доста по-комфортна от iX3, най-малкото защото е по-ниска и не се налага цялото окачване да е толкова стегнато като при високия SUV модел.

Гумите тук са по-тесни от тези на iX3, а подвесната маса е малко по-ниска, което обещава не само повече комфорт, но и по-добра динамика. Откровено казано, нямаме търпение да го пробваме на практика. ■

Полет от ново поколение с Airbus A220

НОВИ КРИЛЕ, НОВИ ПРИКЛЮЧЕНИЯ

ПРИЯТЕН
ПОЛЕТ

ПРИЯТНИ
ЕМОЦИИ

www.air.bg

TRIPLE REVOLUTION

BMW's New 3 Series Changes Design, Powertrain, and Driving Experience

By KONSTANTIN TOMOV / Photography BMW

BMW could easily have pulled an old, beloved design from the archives, like the E21 or E30, repackaged it for the modern era, and then cashed in on our nostalgia. Cars like the Fiat 500 and the new Renault 5 have proven that this recipe works perfectly when executed with skill. But the Germans have chosen a more complicated path for the eighth generation of the 3 Series, their most iconic model.

WITH 14 MILLION CARS SOLD since the debut of the first E21 in 1975 (and over 17 million if we count the Touring and special versions like the M3), the 3 Series is BMW's most recognizable symbol. But despite this, the Bavarians have not hesitated to change it completely. For now, only the electric version of the i3 has been presented to the public,

but those with an internal combustion engine, which will arrive in the fall, use the same radically changed design.

The exterior is in the style that we already know from the iX3, but here it is applied in a much different way. The most visible change is in the grille, which replaces the traditional metal elements... with light. The illuminated grille is called Iconic Glow and you can choose what animation it will greet and send you off with when unlocking and locking the car.

The only exception is the basic level of equipment, which will instead have chrome stripes under the glass lid.

THE NEW GENERATION HAS A SHORTER front hood, but also shorter overhangs, which, combined with the sloping A-pillar, seem to

push the passenger cabin back and enhance the feeling of dynamism. The outlines and silhouette are in the spirit of the classic 3 Series, but in fact the new generation is noticeably larger - 5 cm longer, 4 cm wider, and with a 4.5 cm longer wheelbase. In addition, it is exactly 4 cm higher: something that will sound like sacrilege to classic fans of the Three and all fans of sports driving. But in fact these centimeters are fully compensated by the much lower center of gravity.

Versions with an internal combustion engine will come in the fall; for now, BMW is presenting the electric i3 in the 50 xDrive variant. The drive is the same as in the similar iX3: sixth generation electric motors and BMW batteries with 800-volt architecture. The combined maximum power of the front and rear electric ▶

Забравете света и открийте своя...

**Райският залив на Къмпинг Градина
се подготвя за сезон 2026.**

Резервирайте своето мечтано бягство в бунгало на метри от брега.

За повече информация и резервации:

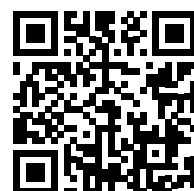
+359 888 77 33 44

office@campinggradina.com

reservations@campinggradina.com

www.campinggradina.com

Виж повече на:

► motors is 469 horsepower, maximum torque - 645 Newton meters, that is, more than the Nissan GT-R or the previous Aston Martin Vanquish with a V12. Acceleration from 0 to 100 km/h takes 4.9 seconds.

Thanks to its better aerodynamics, the new i3 also beats the iX3 in terms of range: on a single charge it can travel up to 900 kilometers (according to the official WLTP tests). The battery can be charged up to 400 kilowatts, and then 10 minutes at the station gives you another 400 kilometers of range. In addition, the i3 can give back electricity when needed - for example, it is able to power an entire house with 11 kilowatts if the power goes out.

THE BIGGEST CHANGE between this car and previous generations will actually be the way it stops. In the new i3, as with all electric models in the Neue Klasse range, braking is almost always done by the electric motors. Real physical brakes are used in a last resort or under extreme loads on the track, and in fact BMW has taken special care to make them more resistant to corrosion, precisely because they will be used so rarely. For the entire life cycle of this car, you may never have to change the pads.

Braking here has nothing to do with the unpredictable brakes of early hybrids. It is lightning-fast and extremely precisely controlled. When cornering, the car automatically transfers braking force to the rear wheels so that the front wheels can focus only on steering - which reduces the chance of understeer to almost zero.

ALL THE MAIN ELEMENTS in the interior are almost identical to those in the iX3, and this will be the case throughout the range going forward. The dashboard is dominated by a 17.9-inch multimedia screen, which is tilted towards the driver, because BMW believes this makes it easier to perceive.

Behind the display is the notorious Panoramic Vision - a thin screen across the entire width of the windshield that gives you all the possible information - about the trip, about entertainment and so on, in the order you choose. Judging from our experience with the iX3, this is a very practical solution that largely renders the otherwise excellent three-dimensional head-up display pointless.

The cabin is clean and extremely ergonomic. Recycled materials have been widely used - BMW is among the leaders on the path to the so-called circular economy - and in some places, the feel of these plastics is not what we have come to expect from a premium car. But this trend will inevitably come to all car manufacturers, so we have to get used to it.

ONE OF THE KEY TECHNOLOGICAL CHANGES here is that instead of one big computer to manage all functions, Neue Klasse cars have four separate ones, which BMW calls "superbrains" - each with its own specific functions. One, called the Heart of Joy, deals with the suspension, dynamics, electric motors. The second is responsible for autonomous driving and assistants; the third supports multimedia and entertainment, and allows you to play computer games. The last one takes care of basic things like air conditioning, doors and windows, and so on. This separation of functions has an amazing effect on the entire structure. Instead of many kilometers of cables leading to the same central brain, each computer now has access to only those sensors that it needs. Response

times are dramatically shorter. This solution also saves nearly 600 meters of wires - and a lot of weight.

PRODUCTION OF THIS CAR will begin in the completely re-equipped factory in Munich sometime after July. Then we will have the opportunity to test it and share with you its real-world behavior on the road. But we can already predict that the i3 will be much more comfortable than the iX3, not least because it is lower and the entire suspension does not have to be as stiff as in the tall SUV model. The tires here are narrower than those of the iX3, and the unsprung mass is slightly lower, which promises not only more comfort, but also better dynamics. Frankly, we can't wait to try it out. ■

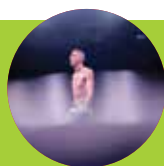

100 |

ПОРТУГАЛИЯ ИЗВЪН КОЛОВОЗИТЕ

PORTUGAL OFF THE BEATEN TRACK

96 | THE BABYFACE KILLER
THE BABYFACE KILLER

112 | ПОСЛЕДНАТА СТРАСТ НА КРАЛЯ-СЛЪНЦЕ
THE SUN KING'S LAST PASSION

АФИШ

КЛАСИКА

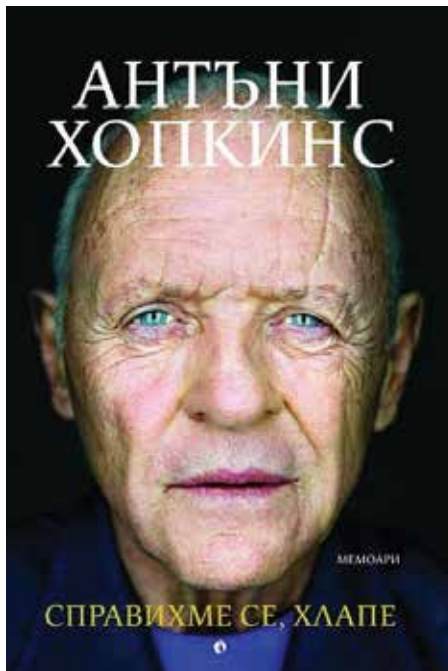
ЯРВИ И КАРАПАНОС // Диригент, продуцент, композитор, записал музиката за ред холивудски филми: Кристиан Ярви е поредното голямо име, което ще гостува на Софийската филхармония. Естонският маестро ще дирижира Статис Карapanос, един от най-талантливите млади флейтисти в Европа, роден в Гърция, но завършил софийското музикално училище. Програмата включва "Изгнаници" от Рихтер, Концерт за флейта номер 2 от Моцарт и "Аврора", композиция на самия Ярви.

София, 23 април

CLASSICS

JARVI AND KARAPANOS // Conductor, producer, composer, who has recorded the music for a number of Hollywood films: Kristian Järvi is another big name who will be a guest at the Sofia Philharmonic. The Estonian maestro will conduct Stathis Karapanos, one of the most talented young flutists in Europe, born in Greece but graduated from the Sofia Music School. The program includes "Exiles" by Richter, Flute Concerto No. 2 by Mozart and "Aurora", a composition by Järvi himself.

Sofia, April 23

КНИГА

СПРАВИХМЕ СЕ, ХЛАПЕ // Носител на "Оскар" (два пъти), на BAFTA (четири пъти) и на Етму (два пъти), сър Антъни Хопкинс несъмнено е един от най-големите актьори на последния половин век. В автобиографията си разказва доста откровенно за трудния си характер, за провалите в личния си живот и тежката битка с алкохола, за успехите си в театъра и киното и за колегите, с които го е сблъсквала удивителната му, продължаваща вече седем десетилетия кариера.

Издателство "Рива"

BOOK

WE DID ALRIGHT, KID // Winner of an Oscar (twice), a BAFTA (four times) and an Emmy (twice), Sir Anthony Hopkins is undoubtedly one of the greatest actors of the last half century. In his autobiography, he speaks quite frankly about his difficult character, the failures in his personal life and the battle with alcohol, his successes in theater and cinema, and the colleagues he encountered during his amazing career that has spanned seven decades.

Riva Publishing House

БИОГРАФИЯ

МАЙКЪЛ // Продуцентите на този филм отложиха премиерата му на два пъти, общо с над година. Но пък и задачата пред режисьора Антоан Фукуа ("Тренировъчен ден") не е никак лека. Той трябва да ни разкаже историята на най-ярката, но и най-загадъчна фигура в историята на поп музиката: Майкъл Джексън. В ролята на Краля на попа ще видим неговия собствен племенник Джаафар Джексън.

В кината от 24 април

BIOPIC

MICHAEL // The producers of this film postponed its premiere twice, for a total of over a year. But the task facing director Antoine Fuqua ("Training Day") is not an easy one. He has to tell us the story of the brightest, but also the most mysterious figure in the history of pop music: Michael Jackson. In the role of the King of Pop, we will see his own nephew Jafar Jackson.

In theatres from April 24

POSTER

КИНО

ДЯВОЛЪТ НОСИ "ПРАДА" 2 // Любителите на дамските персонажи се завръщат, макар и с леки промени в сравнение с оригиналната лента от преди 20 години (га, наистина минаха 20 години, съжаляваме). Мерил Стрийп отново е всяващият ужас главен редактор Миранда Пристли, но този път тя се изправя срещу бившата си асистентка Емили Чарлтън (Емили Блънт), която междуременно се е превърнала във влиятелен CEO. Отново развързката ще се реши от Анди Сакс, героинята на Ан Хатауей. Стенли Тучи също се връща като Найджъл.

В кината от 1 май

КОЛОЕЗДЕНЕ

ДЖИРО Д'ИТАЛИЯ // За пръв път България ще бъде домакин - макар и частично - на едно от двете най-престижни състезания по колоездене. Тазгодишното Giro D'Italia - Обиколката на Италия - ще стартира у нас с три етапа - от Несебър до Бургас (8 май), от Бургас до Велико Търново (9 май) и от Пловдив до София (10 май). Всички най-големи имена ще участват, с изключение на Тадей Погачар. Това е първият случай в историята на Джирото, в който стартът е извън Италия.

8, 9 и 10 май

ЦИРК

CIRQUE DU SOLEIL - OVO // Легендарният канадски цирк се завръща на българска земя след деветгодишна пауза с новото си шоу OVO. Спектакълът, който получи възторжени отзиви в десетки държави, представя един пъстър и смайващ свят, вдъхновен от живота на насекомите. Увлечателните истории за природата са пресъздадени от 53-ма акробати. Заради огромния интерес трупата добави още няколко представления и сега ще изнесе общо седем в София. София, 30 април - 3 май

София, 30 април - 3 май

EN

MOVIES

THE DEVIL WEARS PRADA 2 // The ladies' favorite characters return, albeit with slight changes compared to the original film from 20 years ago (yes, it really has been 20 years, sorry). Meryl Streep is once again the terrifying editor-in-chief Miranda Priestly, but this time she faces off against her former assistant Emily Charlton (Emily Blunt), who has since become an influential CEO. Once again, the outcome will be decided by Anne Hathaway's character, Andy Sachs. Stanley Tucci also returns as Nigel.

In theatres from May 1

CYCLING

GIRO D'ITALIA // For the first time, Bulgaria will host - albeit partially - one of the two most prestigious cycling races in the world. This year's Giro D'Italia - the Tour of Italy - will start in our country with three stages - from Nessebar to Burgas (May 8), from Burgas to Veliko Tarnovo (May 9) and from Plovdiv to Sofia (May 10). All the biggest names will participate, except for Tadej Pogacar. This is the first time in the history of the Giro that the start is outside of Italy.

May 8, 9 and 10

CIRCUS

CIRQUE DU SOLEIL - OVO // The legendary Canadian circus returns to Bulgarian soil after a nine-year break with its new show OVO. The spectacle, which received rave reviews in dozens of countries, presents a colorful and amazing world inspired by the life of insects. The fascinating stories about nature are recreated by 53 acrobats. Due to the huge interest, the troupe added a few more performances and will now perform a total of seven in Sofia.

Sofia, April 30 - May 3

THE BABYFACE KILLER

Едва на 19 години, Жулиен Риков стана най-младият Grand Prix шампион в историята на SENSUI

Текст ЕЛЕНА СТОЙЧЕВА / Фотография SENSHI

19-годишният български кикбоксър Жулиен Риков, наричан от медиите Babyface killer, постигна впечатляващ успех, като спечели първия Grand Prix турнир до 75 kg на престижната международна верига SENSHI. Най-младият участник в напреварата премина през три изключително тежки рунда и общо 10 рунда на ринга, за да стигне до шампионската титла на дивизията. Победата гоиде пред прелънените трибуни на Двореца на културата и спорта във Варна. Но дори триумфът на младия възпитаник на треньора Драгомир Йорданов и на зала "Десант" в Добрич да е бил изненада за зрителите, той бе предвиден от експертите. Легендата на кикбокса Алберт Краус не крие симпатиите си към стила на Риков. След финала и спортният коментатор Грант Уотърман бе категоричен – Риков е показал „истински шампионски дух“. Не само с победите, но и с начина, по който те бяха постигнати. Самият Жулиен смята, че това е само началото.

Ти влезе в турнира като най-младия участник и излезе като Grand Prix шампион на SENSHI. В кой момент усети, че тази титла реално може да бъде твоя? Още по време на подготовката чувствах, че мога да взема титлата. Победите се изграждат много преди самия рунд – в тренировките, в дисциплината и в усилията, които влагам всеки ден в залата. Вля-

зох в турнира с увереност, защото знаех колко труд сме вложили с екипа ми досега. Когато стъпих на ринга, просто трябваше да покажа това, което съм тренирал и мога.

Полуфиналът срещу Константин Русу се реши едва след четвърти, извънреден рунд. Какво беше най-голямото предизвикателство в този рунд?

В началото не успях да изпълня напълно тактическия план, който бяхме подготвили с треньора ми, и допуснах няколко грешки. Най-важният фактор обаче се оказа издръжливостта. Успях да запазя по-добро темпо в по-късните рундове и това ми даде предимство. В извънредния рунд бях по-свеж и по-уверен, което ми помогна да наложя играта си и да спечеля срещата.

На финала се изправи срещу много по-опитния Кристиан Бая, който дотогава бе спечелил с два бързи нокаута. Как подготви психиката си за този сблъсък?

Фактът, че бях минал през седем рунда преди финала, всъщност ми даде още по-голяма мотивация. Знаех, че пътят ми до последния мач е по-тежък от този на Кристиан Бая, който спечели мачовете си с нокаут, и това ме накара да изляза още по-концентриран. Трябваше да се справя и с получена контузия след втория рунд, но се фокусирах върху задачата си на ринга. Мислех си, че щом съм стигнал дотук

– до финала на SENSHI Grand Prix, трябва да дам всичко от себе си, за да завърша турнира като победител.

Публиката непрекъснато скандираше името ти. Това повлия ли?

Да спечеля пред българската публика беше невероятно усещане. През целия турнир се стараех да мисля стратегически – как да се справя с натоваването, как да пазя силите и евентуалните контузии, за да стигна до финала. Когато чуваш хората в залата да скандират името ти, това ти дава огромна енергия и още по-силна мотивация за боя. Подкрепата на публиката наистина ме вдъхнови да дам най-доброто от себе си и да спечеля титлата.

Как титлата в първото издание на SENSHI за 2026 променя целите ти?

Без съмнение това е най-големият успех в кариерата ми до момента, но го приемам по-скоро като етап, не като връх. Все още съм в началото на професионалния си път. След кратка почивка започвам работа за постигането на следващите ми цели. Искам да продължа да се развивам, да трупам опит и да печеля още титли на международната сцена. Това голямо отличие ми дава увереност, че вървя в правилната посока. Благодаря на екипа на SENSHI за възможността да бъда част от елитната селекция на Grand Prix събитието, да покажа уменията си... и доказан, че не са сгрешили! ■

Риков с легендата Семю Шилт
Rikov with the legendary Semmy Schilt

THE BABYFACE KILLER

At just 19 years old, Zhulien Rikov became the youngest Grand Prix champion in SENSHI history

By ELENA STOYCHEVA / Photography SENSHI

19-year-old Bulgarian kickboxer Zhulien Rikov, nicknamed the Babyface killer by the media, achieved impressive success by winning the first Grand Prix tournament up to 75 kg of the prestigious international SENSHI circuit. The youngest participant in the competition went through three extremely tough fights and a total of 10 rounds in the ring to reach the championship title of the division. The victory came in front of the packed stands of the Palace of Culture and Sports in Varna. But while the triumph of the young graduate of coach Dragomir Yordanov and the "Desant" hall in Dobrich was probably a surprise for the spectators, it was predicted by the experts. Kickboxing legend Albert Kraus does not hide his sympathy for Rikov's style. After the final, sports commentator Grant Waterman was also categorical - Rikov has shown "true champion spirit". Not only with the victories, but also with the way they were achieved. Zhulien himself believes that this is just the beginning.

You entered the tournament as the youngest participant and came out as the SENSHI Grand Prix champion. At what point did you feel that this title could really be yours?

Even during the preparation, I felt that I could win. Victories are built long before the fight itself - they are built in training, in discipline and in the efforts that you put in every day in the gym. I entered the

tournament with confidence, because I knew how much work my team and I had put in so far. When I stepped into the ring, I just had to show what I had trained and what I could do.

The semi-final against Konstantin Rusu was decided only after the fourth, extra round. What was the biggest challenge in this fight?

At first, I wasn't able to fully execute the tactical plan that my coach and I had prepared, and I made a few mistakes. However, the most important factor was my endurance. I was able to maintain a better pace in the later rounds, and that gave me an advantage. In the extra round, I was fresher and more confident, which helped me impose my game and win the match.

In the final, you faced the much more experienced Christian Baya, who had won his previous encounters by two quick knockouts. How did you mentally prepare yourself for this clash?

The fact that I had gone through seven rounds before the final actually gave me even more motivation. I knew that my path to the final match was harder than that of Baya, who won his matches by knockout, and that made me go out even more focused. I also had to deal with an injury I received after the second fight, but I focused on my task in the ring. I thought that since I had made it this

far - to the final of the SENSHI Grand Prix, I had to give my all to finish the tournament as a winner.

The audience was constantly chanting your name. How did that affect you?

Winning in front of the Bulgarian audience was an incredible feeling. Throughout the tournament, I tried to think strategically - how to deal with the workload, how to keep my strength and avoid possible injuries in order to reach the final. When you hear people in the hall chanting your name, it gives you tremendous energy and even stronger motivation to fight. The support of the audience really inspired me to give my best and win the title.

How does the title in the first edition of SENSHI for 2026 change your goals?

Without a doubt, this is the biggest success of my career so far, but I take it more as a interim stage, not a peak. I am still at the beginning of my professional journey. After a short break, I will start working on achieving my next goals. I want to continue developing, gaining experience and winning more titles on the international stage. This great distinction gives me confidence that I am going in the right direction. I thank the SENSHI team for the opportunity to be part of the elite selection of the Grand Prix event, to show my skills... and I proved that they were not wrong! ■

POSOKA.COM

АНС ЛАЦИО, СЕЙШЕЛИТЕ

ЕДИН ОТ НАЙ-КРАСИВИТЕ ПЛАЖОВЕ
В СВЕТА – С КРИСТАЛНОЧИСТИ ТЮРКОАЗЕНИ
ВОДИ, ФИН ПЯСЪК И ГРАНИТНИ СКАЛНИ
ОБРАЗУВАНИЯ

Резервирай своето вълнуващо
пътуване на www.posoka.com или
се свържи с нас на 0700 17 107

ПОРТУГАЛИЯ ИЗВЪН КОЛОВОЗИТЕ

PORTUGAL OFF THE BEATEN TRACK

Лисабон и Порто са чудесни дестинации, но ако искате наистина да опознаете страната, обърнете внимание и на тези пет региона

Lisbon and Porto are great destinations, but if you really want to get to know the country, pay attention to these five regions too

Текст КАЛИН АНГЕЛОВ / Фотография iSTOCK
By KALIN ANGELOV / Photography iSTOCK

Имперско минало, дружелюбно настояще, ефектна природа и чудесна храна: Португалия без съмнение е една от най-интересните дестинации в Европа. А от тази пролет е и по-гостъпна отвсякога благодарение на редовните линии на "България Еър" до Лисабон и Порто. Всеки от двата главни града, сам по себе си, е достатъчна причина да спестите куфарите. Но Португалия е много повече от това, и ако отделите време да я изследвате, ще ви възнагради щедро. Предлагаме ви пет от най-интересните, и в същото време лесни за достигане региони.

Imperial past, friendly present, spectacular nature and great food: Portugal is undoubtedly one of the most interesting destinations in Europe. Starting from this spring, it is also more accessible than ever thanks to regular flights from Bulgaria Air to Lisbon and Porto. Each of the two main cities, in itself, is reason enough to pack your bags. But Portugal is much more than that, and if you take the time to explore it, it will reward you generously. We offer you five of the most interesting, and at the same time easy-to-reach regions.

ОКОЛНОСТИТЕ НА ЛИСАБОН LISBON'S SURROUNDINGS

Много от посетителите на португалската столица стигат и до Синтра, с нейните романтични дворци, до казината на Ешорил и до елегантния аристократизъм на крайбрежния курорт Кашкайш. Но да се ограничите с тях, означава да пропуснете някои други прелестни места, и то на една ръка разстояние.

На север от Кашкайш (можете да стигнете с колело и даже пеша, разходката е малко повече от час) се намира прословутият плаж Гиншу, рай за сърфисти и просто за хора, които обичат да гледат океана и да пият хубаво кафе. Внушителните дюни в северния му край са природен резерват, с очарователни гървени пътечки през тях. Няколко приятни ресторантичета само засилват чара на плажа.

Още малко по-северно се намира енорията Колариш, през която повечето туристи минават само транзит, колкото да се снимат на Кабу да Рока, най-западната точка на континентална Европа. А това е грешка, защото районът е изпълнен с очарователни селца като Азеняш ду Мар, с живописни фермички, кедрови и евкалиптови горички, и с някои от най-необикновените винарни на Португалия. Само тук вирее уникалната пясъчна лоза Рамиско - последен спомен какво е било винарството в Европа, преди злоещата филоксера да принуди всички останали лозари да пресаждат насажденията си върху устойчивите на болестта американски подложки. Рамиско дава тежки, танинови червени вина с характерен вкус, които носят запазено наименование за произход - DOC Colares. Местните власти са организирали любопитен "Маршрут на виното", който ще ви преведе през най-добрите винарни и ще ви даде предостатъчно възможности за дегустации.

Many visitors to the Portuguese capital also visit Sintra, with its romantic palaces, the casinos of Estoril and the elegant aristocracy of the coastal resort of Cascais. But limiting themselves to these means missing out on some other lovely places, all within easy reach.

North of Cascais (you can get there by bike or even on foot, the walk takes just over an hour) is the famous Guincho beach, a paradise for surfers but also for people who just like to watch the ocean and drink good coffee. The impressive dunes at its northern end are a nature reserve, with charming wooden paths through them. The few pleasant restaurants only enhance the beach's charm.

A little further north is the parish of Colares, through which most tourists only pass in transit, enough to take pictures of Cabo da Roca, the westernmost point of continental Europe. And that's a mistake, because the area is dotted with charming villages like Azenhas do Mar, with picturesque farms, cedar and eucalyptus groves, and some of Portugal's most unusual wineries. Only here does the unique Ramisco sand vine thrive - the last reminder of what winemaking was like in Europe before the dreaded phylloxera forced all other winemakers to transplant their plants onto disease-resistant American rootstocks. Ramisco produces heavy, tannic red wines with a distinctive flavour that carry a protected designation of origin - DOC Colares. The local authorities have organized a charming "Wine Route" that will take you past the best wineries and give you plenty of opportunities for tastings.

ЛЕЙРИЯ И 30-МЕТРОВИТЕ ВЪЛНИ LEIRIA AND THE 30-METER WAVES

Ако продължите на север по Атлантическото крайбрежие, ще напуснете региона на Лисабон и ще навлезете в този на Лейрия. Едноименният град ще ви предложи всичко най-хубаво от Португалия - средновековни дворци, оживени площади и пазарчета, чудесни ресторанчета и любопитни музеи, но без тълпите туристи, които населяват Лисабон и Порто. Над града гордо се извисява замъкът Лейрия, построен от самия дом Афонсо Енрикеш, основателя на португалската държава, през 1135 година като защитно съоръжение срещу маврите.

Лейрия е и чудесна отправна точка за едnodневни екскурзии до още няколко от главните атракции на Португалия. Съвсем наблизо е Баталя с нейния внушителен средновековен (от XIV век) манастир, отгавна вече вписан сред паметниците на ЮНЕСКО.

Шейсетина километра южно е Убигуш - може би най-съхраненото средновековно градче в страната, с крепостна стена от XIII век, впечатляващ замък и очарователни каменни улички. Заради огромния брой организирани екскурзии мястото често е пренаселено, но можете съвсем лесно да избегнете тълпите, защото те обитават предимно главната улица - просто кривнете по някоя успоредна пресечка и се насладете на атмосферата в пълно спокойствие. Не забравяйте да опитате великолепия вишнев ликьор жижиня (ginjinha или просто ginja). Горещо ви съветваме да носите удобни обувки, защото неравният калдъръм може да е истинско мъчение за хора с тънки подметки.

По обратния път си струва да се отбиеме в Назаре - крайбрежно селце, което за сърфистите има статута на светиня. Заради особения релеф на морското дъно тук се образуват най-гигантските вълни в света и гледката на някой сърфист, спускащ се по 30-метрова стена от разпенена вода, ще се отпечата в съзнанието ви завинаги.

If you continue north along the Atlantic coast, you will leave the Lisbon region and enter that of Leiria. The city of the same name will offer you all the best of Portugal - medieval palaces, lively squares and markets, wonderful restaurants and interesting museums, but without the crowds of tourists that populate Lisbon and Porto. Above the city proudly rises the Leiria Castle, built by King Afonso Henriques himself, the founder of the Portuguese state, in 1135 as a defensive structure against the Moors.

Leiria is also a great starting point for day trips to several other major attractions in Portugal. Very close is Batalha with its impressive medieval (14th century) monastery, long since listed among the UNESCO monuments.

About sixty kilometers south is Obidos - perhaps the best-preserved medieval town in the country, with a 13th century fortress wall, an impressive castle and charming stone streets. Due to the huge number of organized excursions, the place is often buzzing with people, but you can easily avoid the crowds, as they mostly inhabit the main street - just turn into a parallel street and enjoy the atmosphere in complete peace. Don't forget to try the magnificent cherry liqueur ginjinha (or simply ginja). We strongly advise you to wear comfortable shoes, because the uneven cobblestones can be a real torture for people with thin soles.

On the way back, it is worth stopping in Nazaré - a coastal village that has the status of a shrine for surfers. Due to the special relief of the seabed, the most gigantic waves in the world are formed here, and the sight of a surfer descending a 30-meter wall of foamy water will be imprinted in your mind forever.

ДОМЪТ НА ДРАКОНА THE HOUSE OF THE DRAGON

Португалското крайбрежие е добре познато на туристите, но вътрешността на страната - особено близо до границата с Испания - обикновено си остава загадка. А всъщност е съвсем лесно достъпна. Старинното градче Каשתелу Бранку е само на около 2 часа с влак от Лисабон, а ще ви пренесе в съвсем друга епоха. Построено от загадъчните рицари - тамплиери в самото начало на XIII век, то е останало непокътнато от войни, модернизации и прерогни бедствия, така че днес предлага истинско пътешествие във времето. Дори само великолепните му, богато украсени църкви си заслужават пътуването дотук (разгледайте Мизерикордия и Сан Мигел, както и градската катедрала). Докато се разхождате по улиците, е добре да си гледате в краката - тук са някои от най-добрите образци на традиционното португалско изкуство на декоративния паваж (calcada). Дворецът на архиепископа е увенчан от прословутото Стълбище на кралете, край което в хронологичен ред са подрегени статуи на всички португалски владетели (дори и управниците от ерата на испанското владичество, 1580-1640, присъстват, но техните статуи нарочно са по-ниски). А ако се претоварите от история, в Кащелу Бранку е музеят на Мануел Каргалейру, вероятно най-нашумелия съвременен художник на Португалия.

Още по-близо до границата, на около 50 км от Кащелу Бранку, е Монсанта - старинно село, чиито каменни къщи са сушени между огромни кръгли каменни грамади. За жалост великолепната гледка привлича и създателите на филми ("Домът на дракона" на HBO е сниман тук), така че има риск да попаднете в разгара на някоя продукция. Ако предпочитате да избегнете подобна суматоха, разхожете се вместо това до Иданя-а-веля - също толкова очарователно и старинно градче, но галеч по-малко посещавано.

Portugal's coast is well-known to tourists, but the interior of the country - especially near the Spanish border - usually remains a mystery. In fact, it is quite accessible. The ancient town of Castelo Branco is only about 2 hours by train from Lisbon, and it will transport you to a completely different era.

Built by the mysterious Knights Templar in the very beginning of the 13th century, it has remained untouched by wars, modernizations and natural disasters, so today it offers a real journey through time. Its magnificent, richly decorated churches alone are worth the trip (check out Misericordia and São Miguel, as well as the city's cathedral). As you walk the streets, it is a good idea to look at your feet - here are some of the best examples of the traditional Portuguese art of decorative paving (calcada). The Archbishop's Palace is crowned by the famous Staircase of the Kings, along which are arranged in chronological order statues of all the Portuguese rulers (even the rulers from the era of Spanish rule, 1580-1640, are present, but their statues are deliberately lower). And if you get too carried away by history, in Castelo Branco is the museum of Manuel Cargaleiro, probably Portugal's most celebrated contemporary artist.

Even closer to the border, about 50 km from Castelo Branco, is Monsanto - an ancient village, whose stone houses are nestled between huge round stone piles. Unfortunately, the magnificent view also attracts filmmakers (HBO's "House of the Dragon" was filmed here), so there is a risk of walking into the middle of a production. If you prefer to avoid such a hustle and bustle, take a walk instead to Idanha-a-Vella - an equally charming and ancient town, but far less visited.

КОРК И СЕЛСКИ ИДИЛИИ CORK AND RURAL IDYLLICS

Дълги години районът на Алентежу (което буквално значи "отвъд река Тежу") се славеше като най-скупната част на Португалия. Факт е, че това е земеделското сърце на страната, където е по-вероятно да видиш трактор, отколкото спортен автомобил. Тук се произвежда най-доброто сирене, от тук идва и огромната част от легендарния португалски корк. Но всъщност тъкмо тази репутация на затънтена селскостопанска провинция успя да опази региона от туристическия наплив и съхрани идилличната атмосфера в тукашните градчета.

Визитата в Алентежу обикновено започва от регионалната столица Евора - същински град-музей, запазил паметници още от римската епоха и от владичеството на маврите. Дори катастрофалното земетресение от 1755 е пощадило най-хубавите тукашни сгради. Статут на паметник на ЮНЕСКО има и близкият Елваш, с неговите пет чудесно съхранени крепости.

Чарът на Алентежу се усеща и в места като Монсараз (избрано за най-красиво село в Португалия заради ослепително белите си къщи), Арайолош с неговите емблематични гоблени (Tapetes de Arraiolos), или Марвау, кацнал в сърцето на природния парк Сера де Сау Мамеде.

Богатите наносни почви всъщност са привличали тук хора от най-дълбока древност. Околностите на Евора изобилстват с паметници още от неолита - мөнхири (самотно стоящи изправени каменни блокове) и кромлехи (кръгове от камъни, напомнящи Стоунхендж). Най-прочутите са Cromeleque dos Almendres и Cromeleque de Vale Maria do Meio.

For many years, the Alentejo region (which literally means "beyond the Tagus River") was known as the most boring part of Portugal. The fact is that this is the agricultural heart of the country, where you are more likely to see a tractor than a sports car. The best cheese is produced here, and a huge part of the legendary Portuguese cork comes from here. But in fact, it is this reputation as a backwater agricultural province that has managed to protect the region from the influx of tourists and preserve the idyllic atmosphere in the towns here.

A visit to Alentejo usually starts in the regional capital Evora - a real museum city, preserving monuments from the Roman era and the rule of the Moors. Even the catastrophic earthquake of 1755 spared the best buildings here. Nearby Elvas, with its five wonderfully preserved fortresses, also has UNESCO monument status.

The charm of Alentejo is also felt in places such as Monsaraz (voted the most beautiful village in Portugal for its dazzling white houses), Arraiolos with its emblematic tapestries (Tapetes de Arraiolos), or Marvão, perched in the heart of the Serra de São Mamede Natural Park.

The rich alluvial soils have actually attracted people here since ancient times. The surroundings of Évora abound with monuments dating back to the Neolithic period - menhirs (solitary standing upright stone blocks) and cromlechs (circles of stones reminiscent of Stonehenge). The most famous are the Cromeleque dos Almendres and Cromeleque de Vale Maria do Meio.

ВЪЛШЕБСТВОТО НА СЕВЕРА THE MAGIC OF THE NORTH

На посетителите на Порто горещо препоръчваме да си отделият поне два дни за екскурзии в северна посока - го Брага и Гимараеш. В околностите на двата града са разположени много от прословутите португалски pousadas – старинни имения и вили, превърнати днес в алтернатива на първокласните хотели, но без досадната суетня. Отседнете в някоя от тях, насладете се на чаша първокласно порто на верандата и вече окончателно ще усетите духа на Португалия.

Ако сте били някога в този регион, вече знаете, че климатът в него рязко се отличава от този около Лисабон или по плажовете на Алгарве, където се упътват повечето туристи. Най-северните португалски райони се радват на прохладен, много влажен климат с честни превалявания. Дори и през юни не е необичайно вечер да паднат мъгли и температурите да паднат до 12-14 градуса. Българският национален отбор по футбол го изпита на свой гръб по време на участието си на Евро 2004, когато, заради нечие умствено късозгледство, тренираше във Варзим при 17-градусова прохлада, за да се изправи после срещу Швеция в Лисабон при 33-градусова жега.

Ако разполагаме само с ден и трябваше да изберем само единия град, вероятно бихме се спрели на Гимараеш. Ако Порто е мястото, дало името си на цялата държава, то Гимараеш е люлката на тази страна - първата столица на граф Вимара Перес, и родното място на първия португалски крал дом Афонсу Енрикеш.

Други градове имат отделни сгради или площи, които са паметници на световното културно наследство на UNESCO. В Гимараеш паметник е целият стар град - съвременно запазен, и в същото време обитаем и жив. Каменните му улички и старите къщи имат неопишуемо отпускато въздействие върху сетивата, а ако и те не ви отърват от натрупания през зимата стрес, тук сте в областта, в която се прави легендарното португалско vinho verde, или "зелено вино".

Visitors to Porto are strongly advised to set aside at least two days for excursions north to Braga and Guimarães. In the vicinity of both cities are many of the famous Portuguese pousadas – old mansions and villas, which have now been transformed into an alternative to first-class hotels, but without the annoying fuss. Stay in one of them, enjoy a glass of first-class port on the veranda and you will definitely feel the spirit of Portugal.

If you have ever been to this region, you already know that the climate there is sharply different from that around Lisbon or on the beaches of the Algarve, where most tourists go. The northernmost regions of Portugal enjoy a cool, very humid climate with frequent rainfall. Even in June, it is not uncommon for fog to fall in the evenings and temperatures to drop to 12-14 degrees. The Bulgarian national football team experienced it firsthand during its participation in Euro 2004, when, due to someone's mental shortsightedness, it trained in Varzim in 17-degree coolness, only to face Sweden in Lisbon in 33-degree heat.

If we had only one day and had to choose only one city, we would probably stop at Guimarães. If Porto is the place that gave its name to the entire country, then Guimarães is the cradle of this country - the first capital of Count Vimara Peres, and the birthplace of the first Portuguese king, Dom Afonso Henriques.

Other cities have individual buildings or squares that are UNESCO World Heritage Sites. In Guimarães, the entire old town is a monument - perfectly preserved, and at the same time habitable and alive. Its cobblestone streets and old houses have an indescribably relaxing effect on the senses, and if even they don't relieve you of the stress accumulated during the winter, here you are in the area where the legendary Portuguese vinho verde, or "green wine", is made.

ПОСЛЕДНАТА СТРАСТ НА КРАЛЯ-СЛЪНЦЕ

Някога запазени за монарси и аристократи, днес аспержите са госта по-демократичен деликатес

Текст ЯСЕН БОЙЧЕВ / Фотография iSTOCK

Аристократичният ореол на аспержите е една загадка. Не е ясно на какво точно се дължи – нито са чак толкова специални и редки, нито са чак толкова трудни за отглеждане. Със сигурност има и по-капризни зеленчуци. Вярно е, че се появяват на пазара само за около месец през пролетта в стегнати малки връзки, но сезонността далеч не е само тяхна привилегия.

НЯКОИ ОБЯСНЯВАТ ПОПУЛЯРНОСТТА ИМ с убеждението, че са мощен афродизиак (точти като трюфелите). Поради кое-

то в миналото консумацията на аспержи била строго забранена в женските манастири, както и в пансионите за благородни девици. Свойството им да възбуждат желаниа, изглежда, е силно преувеличено, но са открити много други техни полезни за здравето качества. Богати са на калий, калций, натрий и желязо, действат диуретично, предпазват черния дроб от токсини и съдържат много антиоксиданти. Освен това имат силни тонизиращи свойства, което значи, че гонят пролетната умора. В по-далечното минало са ги смятали за универсално лекарство, което

премахва всякакви страдания - от ожилване на пчела и воднянка, до сърдечни болести, бъбречни заболявания и зъбобол. Типичният им вкус се дължи на киселината аспарагин. Тя обаче може да гразни стомаха, поради което с тях не би трябвало да се прекалява.

КАТО ПОВЕЧЕТО АРИСТОКРАТИЧНИ ХРАНИ, и аспержите имат дълга и силно разклонена културна история.

Градинската аспержа (*Asparagus officinalis*) е многогодишно растение и произхожда от земите на Източното средиземномор-

рие. Позната е още от дълбока древност. Името ѝ в повечето европейски езици произлиза от старогръцката дума *asparagus*, т.е. “млада издънка”. Тези нежни зеленчуци присъстват в някои египетски фрески заедно с други плодове, предназначени за боговете. Римският историк и сържавник Марк Порций Катон Стария (234-149 г. пр. Хр.) в своя трактат “За земеделието” описва как трябва да се отглеждат. По-късни автори като Плиний Стари и Светоний пишат за тях като за специално и всякога желано лакомство. Октавиан Август и Юлий Цезар били техни страстни почита-

тели, както и налудничавият император Хелиогабал. С което списъкът на техните прочути обожатели няма да бъде завършен. Може да се споменат също френският крал Луи XIV, английският Уилям III, както и американският президент и автор на Декларацията на независимостта Томас Джеферсън. Нека вметнем, че едно от ястията в десетстепенното меню на пасажерите от първа класа на парахода „Титаник” през печалния 14 април 1912 е студени аспержи със сос винегрет. Предложени са на осма позиция като следястие преди десертите и след агнешкото с ментов сос

и телешката рибица със зелен грах и пюре от моркови. Едва ли имат отношение към онова, което се е случило малко по-късно. Просто фаталното плаване е съвпаднало със сезона на аспержите.

ЛЮБОПИТНО Е, ЧЕ ИНТЕРЕСЪТ към този зарзават през вековете пулсира и ту се засилва, ту отслабва или почти изчезва. През Средновековието не са били особено популярни, но в епохата на Ренесанса кулинарната им слава отново просияла, за да се превърнат в мярка за лукс и изтънченост през Просвещението и особено през ►

► буржоазната епоха. За Краля-слънце Луи XIV се твърди, че наредил на придворните градинари да измислят начин за отглеждане на аспержи през цялата година, за да присъстват през всички сезони на кралската трапеза. Не е ясно в каква степен са се справили, но е сигурно, че усилията им са помогнали за развитието на парниковото зеленчукопроизводство. Изглежда, от това време е оформен и техният ореол на кралски зеленчук. Между другото през 1815, когато Наполеон напуснал остров Елба и се запътил към Париж, за да си върне властта, новината за това събитие, според някои сведения, стигнала до редакциите на вестниците в Лион и Гренобъл, скрита в снопчета с аспержи. Съществено в случая е, че явно към средата на март първите аспержи вече са били готови за пазара, вероятно и заради някои градинарски иновации, осъществени под натиска на Луи XIV.

В "ГАРГАНТЮА И ПАНТАГРЮЕЛ" Франсоа Рабле описва свойството им да растат особено добре, когато са наторени със счукани овнешки роза. Тази особеност е впечатлявала и други автори от онова време и е карала много хора да си мислят, че всъщност аспержите никнат от самите роза. Вече стана дума, че в миналото са ги смятали за мощен афродизиак, но е странно, че мощта им се свързва именно с овнешките роза. По принцип в сексуален контекст рогата носят съвсем различна символика.

Известни са много анекдоти за аспержите. Във Франция един от най-популярните е свързан с името на Бернар го Фонтенел, литератор и племенник на Пиер Кор-

ней. Веднъж Фонтенел поканил на обяд свой приятел. Разговорът постепенно от литературни теми преминал към аспержите, които домакинята обичал да приготви със зехтин, а гостът - със сметана. Двамата постигнали джентълменско споразумение половината да бъдат приготвени със зехтин, а останалите със сметана. Внезапно гостът получил апоплектичен удар и се строполил на земята. Домакинята скочил, изтичал до кухнята и извикал: "Всичките със зехтин!"

МАРСЕЛ ПРУСТ В "ПЪТУВАНЕ КЪМ СУАН" е оставил едно забележително описание, в което на няколко реда е погредена малка аспержова естетика. "Най-много се удивлявах на аспержите, които някоя сякаш е топнал в ултрамарин и розово. Цветът им, примесен с леки лилави и небесносини отсенки, изледнява неусетно в основата и става едва ли не неземан, въпреки полепналаата по тях пръст от лехата. Струваше ми се, че тези небесносини нюанси издаваха присъствието на прелестни създания, превърнали се на шега в зеленчуци. Тяхната ценна същност, предрешена в апетитна и сочна сърцевина, прозираше под тия утринни багри, през тия загаднати небесни дъги, тия угаснали сини вечери. Впрочем тя се проявяваше и по-късно, през цялата нощ; изядените от мене аспержи играеха поетично-просташки фарсове в духа на Шекспировите феерии и превръщаха нощното ми гърне в уханна ваза".

Не би могло да се каже дали в този емоционално-съзерцателен кухненски натюрморт аспержите са красиви, защото са вкусни или са вкусни, защото са красиви.

Колкото го деликатно споменатите аромати от нощното гърне, за тях си има строго научно обяснение. Аспержите съдържат серни съединения, които придават специфична миризма на урината.

В БЪЛГАРИЯ АСПЕРЖИТЕ са били познати открай време. В някои средновековни източници са споменати като спаранги, но данните за присъствието им на трапезата са оскъдни. Да се твърди, че средновековните българи са били пристрастени към този продукт, би било силно преувеличено. През първите десетилетия на миналия век у нас са отглеждани аспержи за пазара, но търсенето е било предимно сред ограничени и повлияни от западната култура слоеве на градското население. Известно е, че градинари от село Катунца до Пловдив били удостоени с честта да снабдяват с аспержи двореца на цар Фердинанд. След средата на века този така вкусен и харесван зарзават е изхвърлен на бунцието на историята - вероятно поради погодzenia, че е проводник на буржоазни влияния на трапезата. Днес той отново е на почит и това е дискретен знак за ползата от демократичните промени.

На пазара аспержите са три вида - зелени, бели и блеговиолетови. Те всъщност са от един вид, а разликата в цвета се дължи на начина на отглеждане. Белите растат затрупани с пръст в траншеи, а зелените са открити за слънчева светлина. Виолетовите се отглеждат като белите, но малко преди да се берат, се излагат на слънчевите лъчи, които ги оцветяват според вече цитираното описание на Марсел Пруст. ■

180 DEGREES

Kabakum | Varna | Bulgaria

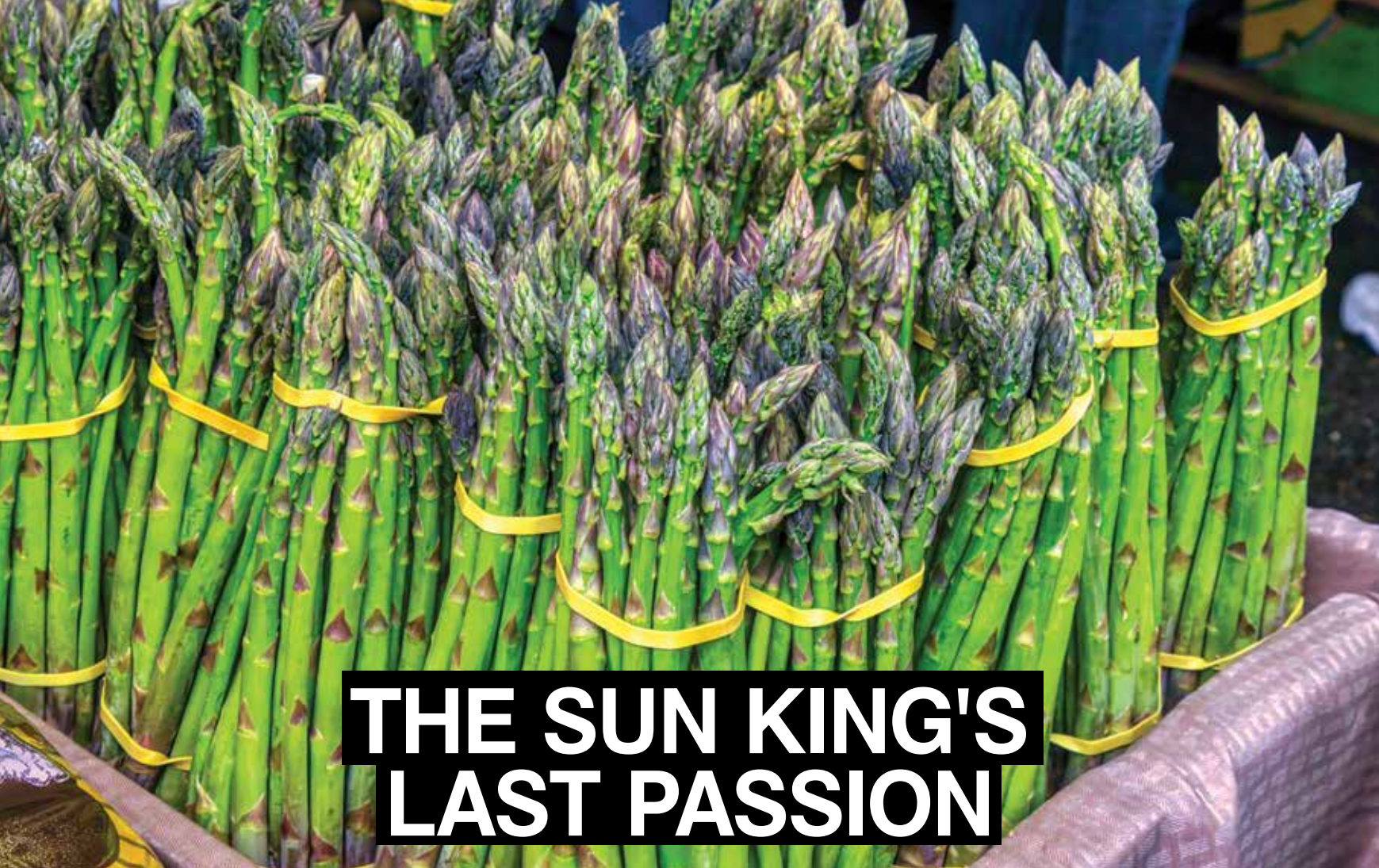
Carpe Diem
complex

Balchik | Bulgaria

Beachfront properties for sale

Learn more +359 888 323 432
www.my-home.bg

Once reserved for monarchs and aristocrats, asparagus is now a much more democratic delicacy

Текст YASEN BOYCHEV / Фотография iSTOCK

The aristocratic aura of asparagus is a mystery. It isn't clear what exactly it is due to – it's neither that special and rare, nor that difficult to grow. Surely, there are more capricious vegetables. It's a fact it's on the market for about a month in the spring in small tight bundles, but seasonality isn't only its privilege.

SOME EXPLAIN ITS POPULARITY with the belief that it's a powerful aphrodisiac (almost like truffles). Which is why in the past asparagus consumption was strictly forbidden in both convents and boarding schools for noble maidens. It's property to arouse desires seems to be exaggerated, but many other health benefits have been found. It's rich in potassium, calcium, sodium and iron; it's diuretic, protects the liver from toxins and contains a lot of antioxidants. Moreover, it has strong energizing qualities, which means it fights spring fatigue. In the distant past it was considered a universal cure that removes all suffering – from bee sting and ascites to heart and kidney diseases and toothache. Its characteristic taste is due to the aspartic acid. However, it can irritate the stomach, which is why it shouldn't be overeaten.

LIKE MOST ARISTOCRATIC FOODS, asparagus also has a long and very branched cultural history.

The Garden asparagus (*Asparagus officinalis*) is a perennial plant and originates from the lands of the Eastern Mediterranean. It's been known ever since ancient times. In most European languages its name derives from the ancient Greek word asparagus, i.e. "young shoot". This delicate vegetable is present in some Egyptian frescoes, along with other fruit meant for the gods. In his treatise "On Agriculture" the Roman historian and statesman Marcus Porcius Cato the Elder (234-149 BC) describes how it must be grown. Later authors like Pliny the Elder and Suetonius write about it as a special and always desired delight. Augustus and Julius Caesar were enthusiastic fans, as well as the crazy Emperor Elagabalus. Which doesn't complete the list of famous admirers. The French King Louis XIV, the English William III, as well as the US President and author of the Declaration of Independence Thomas Jefferson can also be mentioned. We should mention that one of the dishes on the ten-course menu for the first class passengers on the Titanic on the unfortunate April 14, 1912 was Chilled Asparagus with Vinaigrette Sauce. It was offered as the eighth course before the desserts and after the Lamb in Mint Sauce and Sirloin of Beef with Green Peas and Creamed Carrots. It's hardly relevant to what happened shortly after.

Just that the fatal voyage coincided with the asparagus season.

CURIOSLY, THE INTEREST towards this vegetable over the centuries has sometimes grown, sometimes weakened or has almost disappeared. It wasn't particularly popular in the Middle Ages, but in the Renaissance its culinary glory shone again to become a measure of luxury and sophistication in the Enlightenment and especially in the Bourgeois Epoch. Louis XIV, the Sun King allegedly ordered court gardeners to figure out a way to grow asparagus all year round in order to be present on the royal table in all seasons. It isn't clear to what extent they managed, but it's certain that their efforts helped develop the greenhouse vegetable production. It seems that its aura of a royal vegetable was shaped at that time. Incidentally, in 1815, when Napoleon left the Island of Elba and headed for Paris to win back his power, the news of this event, according to some sources, reached newspapers' newsrooms in Lyon and Grenoble, hidden in asparagus bundles. What's essential here is that, apparently, in mid-March the first asparagus was already ready for the market, probably thanks to some gardening innovations made under Louis XIV's pressure.

IN “GARGANTUA AND PANTAGRUEL” Francois Rabelais describes its ability to grow especially well when it’s been fertilized with chopped ram’s horns. This feature impressed other authors of that time and made many people believe that actually asparagus arose from the horns themselves. We’ve already mentioned that in the past it was believed to be a powerful aphrodisiac, but it’s strange that its power is associated namely with ram’s horns. In general, horns bring completely different symbolism in a sexual context.

There are many anecdotes about asparagus. In France one of the most popular ones is associated with Bernard de Fontanelle, author and nephew of Pierre Corneille. Fontanelle once invited a friend to lunch. The conversation gradually moved from literary topics to the asparagus, which the host liked cooked with olive oil, and the guest – with sour cream. The two of them reached a gentleman’s agreement that half of them would be cooked with olive oil, and the rest – with sour cream. Suddenly the guest had a stroke and collapsed to the ground. The host jumped up, ran to the kitchen and shouted: “All with olive oil!”

IN “SWANN’S WAY” MARCEL PROUST leaves a remarkable description, in which a little

asparagus aesthetics is given in a few lines: “What delighted me were the asparagus, steeped with ultramarine and pink, delicately painted in little strokes, of mauve and azure, shade off imperceptible down to their white fee-still soiled though they are from the dirt of their garden-bed. It seemed to me that these celestial hues revealed the delicious creatures who had merrily metamorphosed themselves and who, through the disguise of their firm, edible flesh, disclosed in these early tints dawn, in these beginnings of rainbows, in this extinction of blue evenings, the precious essence that I recognised again when, all night long following a dinner at which I had eaten them, they played, in farces as crude and poetic as a play by Shakespeare, at changing my chamber pot into a jar of perfume.”

It’s hard to say whether asparagus are beautiful because they’re delicious or they’re delicious because they’re beautiful in this emotional-contemplative cuisine still life. As for the delicately mentioned chamber pot scent, it has a strictly scientific explanation. Asparagus contains sulfur compounds which give the specific smell of urine.

IN BULGARIA ASPARAGUS has been known for ages. In some medieval sources it’s mentioned

as sparangi, but the evidence of their presence on the table is scarce. To argue that medieval Bulgarians were addicted to this product, would be highly exaggerated. During the first decades of the last century in Bulgaria asparagus was grown for sale, but the demand was mainly among limited and influenced by Western culture circles of the urban population. It’s known that gardeners from the village of Katunitsa near Plovdiv were honoured to deliver asparagus to King Ferdinand’s palace. After mid-century this delicious and likeable vegetable was left on the ash-heap of history – probably due to suspicions that it introduced bourgeois influences to the table. Today it is once again respected and this is a discreet sign of the benefits of the democratic changes.

There are three types of asparagus on the market – green, white and pale violet. They’re one type and the difference in the colour comes from the farming method. The white ones grow inundated with dirt in trenches, whereas the green ones are exposed to sunlight. The violet ones are grown like the white, but just before they’re picked they’re exposed to sunlight which colours them, according to Marcel Proust’s above-mentioned description. ■

Bulgaria - Sofia

Two restaurants serving traditional national dishes.

Live folklore music!
Summer gardens.

Hadjidragan’s restaurants take you on a culinary journey through time without leaving the capital. Two restaurants in the heart of Sofia function as museums, with original exhibits donated by old Bulgarian families. Thousands of household items from ancient Bulgarian villages will be brought to life before your eyes, together with stunning costumes, painted carts, a weaving loom, and more.

Come and sample some traditional Bulgarian dishes including freshly Charcoal-grilled lamb chops, slow-cooked and lightly charcoal-smoked whole pork knuckle - Mehandjiski, Banitsa and Salad Bulgare or for large groups, you can also order the massive Voevodska Platter, which serves 10 people with a wide variety of dishes. Choose one of our two welcoming restaurants, relax and enjoy delicious food, complemented by Bulgarian brandy, wine or our amazing homemade cherry liqueur (Vishnovka), as well as any of our desserts.

HADJIDRAGANOVITE KASHTI

tel.: + 359 899 917 837 | www.kashtite.com
N75, Kozloduy street (near Lion’s bridge)

HADJIDRAGANOVITE IZBI

tel.: + 359 898 775 936 | www.izbite.com
N18, Hristo Belchev str. (next to Vitoshka str.)

ПРАВИЛА ЗА ПРЕВОЗ НА БАГАЖ ПО ПОЛЕТИТЕ НА БЪЛГАРИЯ ЕЪР

Всички пътници на „България Еър“ имат право на превоз на безплатен ръчен багаж 10 кг + дамска чанта/лаптоп в салона. Броят, теглото и размерите на позволения регистриран багаж за всеки пътник зависи от избраната класа на пътуване - бизнес или икономична, както и тарифата, по която е издаден билета. Превозът на багаж по редовните линии е съобразен и с някои общи правила и политиката на „България Еър“ които трябва да имате предвид. Авиокомпания „България Еър“ спазва системата PIECE CONCEPT, базирана на броя, теглото и размерите на регистрирания багаж.

BAGGAGE ALLOWANCE ON BULGARIA AIR FLIGHTS

All passengers of Bulgaria Air are entitled to free carriage of cabin baggage 10 kg + personal item/laptop, as well depending on the chosen class of service and fare to a checked baggage (in the luggage compartment of the airplane). Baggage transportation on regular flights is based on some general rules and the policy of Bulgaria Air, which you should consider. Bulgaria Air baggage policy complies with the **PIECE CONCEPT** system based on the quantity, weight and dimensions of the checked-in baggage.

ТАРИФИ БЕЗ РЕГИСТРИРАН БАГАЖ

Всеки пътник, закупил билет по тарифа с включен само ръчен багаж, има право да превози в кабината на самолета безплатно: Икономична класа - 1 бр. ръчен багаж до 10 кг. и размери 55x40x23 см (сумарна дължина до 118 см)* и 1 бр. лична вещ (дамска чанта или лаптоп) с размери 40x30x15 см. Максимално общо тегло на двата багажа е 12 кг. При надвишаване на допустимата норма ръчният багаж ще бъде поставен в багажното отделение на самолета и ще бъдат приложени такси за свръхбагаж.

*Сумата от външните размери на дължината, височината и широчината на багажа /l+h+w/. При пътуване от някоя от гръцките дестинации (Атина и Хераклион) регистриран багаж или свръхбагаж може да бъде заявен само чрез издателя на билета или през Центъра за обслужване на клиенти по имейл на callfb@air.bg.

ТАКСИ ЗА БАГАЖ

Първи брой регистриран багаж до 23 кг и до 158 см*:
> Предварително заявяване: 50 EUR / 97,79 BGN за международни линии; 30 EUR / 58,67 BGN за вътрешни
> Заявяване на летище: 70 EUR / 136,90 BGN за международни линии; 50 EUR / 97,79 BGN за вътрешни
> В случай на по-тежък, по-обемен или допълнителен регистриран багаж се прилагат стандартните условия на България Еър.
> Регистриран багаж може да бъде заявен онлайн в процеса на резервация на полет, онлайн след издаване на билет чрез функцията "Проверка на резервацията" през сайта или мобилното приложение, чрез Центъра за обслужване на клиенти на callfb@air.bg, чрез офисите на Авиокомпанията в страната и в чужбина или чрез агента, издател на билета.
> Сумата, доплатена за регистриран багаж за билети, издадени по тарифа без включен такъв, не подлежи на възстановяване.
> Притежанието на карти CCB Club, карта Visa Platinum от ЦКБ, кобрандирана карта от ЦКБ и България Еър, както и златна карта FLY MORE не дава право на безплатен регистриран багаж, когато билета е издаден по тарифа без включен такъв.

*Сумата от външните размери на дължината, височината и широчината на багажа /l+h+w/.
За пътуване от Лондон посочените такси се преваљутират в GBP, от Цюрих в CHF, от Тел Авив в USD спрямо курса на валутата в деня на заплащане.
При пътуване от някоя от гръцките дестинации (Атина и Хераклион) регистриран багаж или свръхбагаж може да бъде заявен само чрез издателя на билета или през Центъра за обслужване на клиенти по имейл на callfb@air.bg.

ТАРИФИ С РЕГИСТРИРАН БАГАЖ

Всеки пътник, закупил билет по тарифа с включен регистриран багаж, има право да превози в багажното отделение на самолета безплатен багаж, както следва:

ПО МЕЖДУНАРОДНИ И ВЪТРЕШНИ ЛИНИИ

КЛАСА НА ОБСЛУЖВАНЕ – БИЗНЕС КЛАСА

Норма на безплатен багаж - 2 броя ръчен багаж с общо тегло до 15 кг. (размери 55x40x23см всеки) и 1 бр. лична вещ (дамска чанта или лаптоп) с размери 40x30x15 см, 2 броя регистриран багаж до 32кг и до 158 см* всеки

КЛАСА НА ОБСЛУЖВАНЕ – ИКОНОМИЧНА КЛАСА

Норма на безплатен багаж - 1 брой ръчен багаж до 10 кг с размери 55x40x23 см (сумарна дължина до 118 см)* и 1 бр. лична вещ (дамска чанта или лаптоп) с размери 40x30x15 см. Максималното общо тегло на двата багажа е 12кг., 1 брой регистриран до 23 кг и до 158 см*

BAGGAGE ALLOWANCE ON BULGARIA AIR FLIGHTS

All passengers of Bulgaria Air are entitled to free carriage of cabin baggage and checked baggage (in the luggage compartment of the airplane) depending on the chosen fare. Free allowances for pieces and weight of baggage may vary depending on the travel class (business or economy) and the fare on which the ticket has been issued. Baggage transportation on regular lines also conforms to some general rules and the policy of Bulgaria Air, which you should consider.

BAGGAGE POLICY ON FLIGHTS OPERATED BY BULGARIA AIR

Bulgaria Air introduces rules for baggage carriage on its destinations for all tickets, issued after May 2, 2011. The PIECE CONCEPT system is based on the quantity, weight and dimensions of the checked-in baggage.

FARES WITHOUT CHECKED BAGGAGE

Each passenger who bought a ticket in a fare that includes only a hand baggage carriage, is allowed to transport in the cabin free baggage allowance as follows:

Class of service – Economy class
Allowance for free of charge baggage - 1 piece hand baggage up to 10 kg and dimensions 55x40x23cm (total length up to 118 cm)* and 1 personal item/laptop bag.

Fees for checked baggage carriage:

First piece of checked baggage up to 23 kg and up to 158 cm*:

Fee 30 EUR - Tel Aviv (30 USD), London (30 GBP), Madrid, Malaga, Palma de Mallorca, Barcelona, Lisbon, Amsterdam, Brussels, Paris (Charles de Gaulle), Moscow (Shermetievo)
Fee 20 EUR - Frankfurt, Berlin, Zurich (20 CHF), Prague, Vienna, Rome-Fiumicino, Milan, Larnaca, Rhodes, Heraklion, Corfu, Athens
Fee 15 EUR - Varna, Burgas

> In case of heavier, above volumes or additional piece of checked baggage, the standard conditions of Bulgaria Air apply.

> Checked baggage can be purchased before the flight at the airport or through the issuer of the ticket.

> The amount paid for checked baggage for tickets issued at a fare without checked baggage is non-refundable.

> Possession of CCB Club card, Visa Platinum card from CCB, co-branded card from CCB and Bulgaria Air, and FLY MORE gold card does not entitle free checked baggage on tariff without baggage.

*The maximum allowed volume is the sum of the external length, height and width of the baggage/l+h+w/.

For travel originating from London, the applicable charges will be converted into GBP; for departures from Zurich – into CHF; and for departures from Tel Aviv – into USD, based on the exchange rate on the day of payment.

When traveling from any of the Greek destinations (Thessaloniki, Athens, Rhodes, Corfu or Heraklion) checked baggage or oversize baggage can be requested only through the ticket issuer or through the Customer Service Center by email at callfb@air.bg or phone +359 2 40 20 400.

FARES WITH CHECKED-IN BAGGAGE

Each passenger who bought a ticket in a fares that includes checked baggage, is allowed to transport in the luggage compartment of the airplane free baggage allowance as follows:

INTERNATIONAL AND DOMESTIC FLIGHTS

CLASS OF SERVICE - BUSINESS CLASS

2 pieces hand baggage with a total weight up to 15 kg (dimensions 55x40x23cm each) and 1 personal item/laptop bag, 2 pieces checked baggage, up to 32kg and 158 cm* each.

CLASS OF SERVICE - ECONOMY CLASS

1 piece hand baggage up to 10 kg and dimensions 55x40x23 cm (total length up to 118 cm)* and 1 personal item/laptop bag, 1 piece checked baggage up to 23 kg and up to 158 cm*.

*The maximum allowed volume is the sum of the external length, height and width of the baggage/l+h+w/.

ИЗКЛЮЧЕНИЯ

Златна карта FLY MORE - 2 броя по 23 кг и го 158 см* Всеки**

За билети заплатени с карта VISA Platinum от ЦКБ - 2 броя по 23 кг и го 158 см* Всеки**

За билети заплатени с кобрандирана карта България Еър и ЦКБ - 2 броя по 23 кг и го 158 см* Всеки**

За членове на програмата „CCB Club“ - 2 броя по 23 кг и го 158 см* Всеки**

Моряци - 2 броя по 23 кг и го 158 см* Всеки***

Бебета от 0-2 години - В случай, че тарифата, по която е издаден билета на възрастния, придружаващ бебето, позволява 1 брой регистриран багаж до 23 кг, то бебето има право на 1 брой регистриран багаж до 10 кг. Превозът на бебешки колички се извършва безплатно, но те следва задължително да се предават и получават непосредствено при качване/слизване на/от самолета. Авиокомпанията не носи отговорност за щети в резултат на транспортиране по багажните ленти в случай, че количката не е предадена/получена на/от самолета.

***Сумата от външните размери на дължината, височината и широчината на багажа /l+h+w/. Пътникът може да превозва и повече от безплатната норма багаж срещу допълнително заплащане. Трети багаж се таксува по таксата за трети свръхбагаж.**

**** Ако билетите Ви са заплатени в сайта на компанията, както и в случаите на: притежание на златна карта FLY MORE, членство в програмата CCB Club, или за билети, заплатени с кобрандирана карта от ЦКБ и България Еър или карта Visa Platinum от ЦКБ, е необходимо да се свържете с нас на е-мейл callfb@air.bg за преиздаване на билета с право на 2 броя регистриран багаж.**

***** За да се възползвате от условията ни за превоз на моряци е необходимо билета да бъде издаден по специална моряшка тарифа. За повече информация и резервация можете да се обърнете към Центъра за обслужване на клиенти на е-мейл callfb@air.bg, офисите на авиокомпанията в страната и чужбина, както и чрез агентската мрежа.**

Притежанието на карти CCB Club, Visa Platinum от ЦКБ, кобрандирана карта от ЦКБ и България Еър, както и златна карта FLY MORE не дава право на безплатен допълнителен регистриран багаж по тарифа без багаж. Правото на два броя багаж за притежател на златна карта FLY MORE и CCB Club и за билети, заплатени с кобрандирана карта България Еър и ЦКБ, както и карта Visa Platinum от ЦКБ, е само за полети, при които опериращ превозвач е авиокомпания България Еър.

ТАКСИ ЗА СВРЪХБАГАЖ - МЕЖДУНАРОДНИ ЛИНИИ

За тегло на багажа между 23 кг и 32 кг:

Предварително заявен - 80 EUR / 156,46 BGN

Заявен на летище - 100 EUR / 195,58 BGN

За големина на багажа между 155 см и 203 см:

Предварително заявен - 80 EUR / 156,46 BGN

Заявен на летище - 100 EUR / 195,58 BGN

За големина на багажа между 203 см и 280 см:

Предварително заявен - 120 EUR / 234,69 BGN

Заявен на летище: 120 EUR / 234,69 BGN

Втори регистриран багаж до 23 кг и 158 см:

Заявен предварително: 70 EUR / 136,90 BGN

На летище: 100 EUR / 195,58 BGN

Трети регистриран багаж до 23 кг и 158 см:

Заявен предварително - 120 EUR / 234,69 BGN

Заявен на летище - 150 EUR / 293,37 BGN

***За пътуване от Лондон посочените такси се превалутират в GBP, от Цюрих в CHF, от Тел Авив в USD спрямо курса на валутата в деня на заплащане.**

При пътуване от някоя от гръцките дестинации (Атина и Хераклион) допълнителен регистриран багаж или свръхбагаж може да бъде заявен само чрез издателя на билета или през Центъра за обслужване на клиенти по имейл на callfb@air.bg.

ТАКСИ ЗА СВРЪХБАГАЖ - ВЪТРЕШНИ ЛИНИИ

За тегло на багажа между 23 и 32 кг:

Предварително заявен - 50 EUR / 97,79 BGN

Заявен на летище - 70 EUR / 136,90 BGN

За големина на багажа между 158 см и 203 см:

Предварително заявен - 50 EUR / 97,79 BGN

Заявен на летище - 70 EUR / 136,90 BGN

За големина на багажа между 203 см и 280 см:

Предварително заявен - 70 EUR / 136,90 BGN

Заявен на летище - 100 EUR / 195,58 BGN

Втори регистриран багаж:

Заявен предварително - 50 EUR / 97,79 BGN

Заявен на летище - 70 EUR / 136,90 BGN

Трети регистриран багаж:

Заявен предварително - 70 EUR / 136,90 BGN

Заявен на летище - 100 EUR / 195,58 BGN

Багаж с тегло над 32 кг може да се превозва само като карго.

За повече информация относно всички видове специален багаж, моля посетете интернет страницата на България Еър www.air.bg.

When traveling from any of the Greek destinations (Thessaloniki, Athens, Rhodes, Corfu or Heraklion) checked baggage or oversize baggage can be requested only through the ticket issuer or through the Customer Service Center by email at callfb@air.bg or phone +359 2 40 20 400.

EXCEPTIONS

Gold card FLY MORE - 2 pieces of 23 kg and up to 158 cm each**

For tickets paid with VISA Platinum card by CCBank - 2 pieces of 23 kg and up to 158 cm each**

For tickets paid with co-branded card Bulgaria Air / CCBank - 2 pieces of 23 kg and up to 158 cm each**

For members of the 'CCB Club' programme- free checked-in baggage - 2 pieces of 23 kg.

Third piece is charged as third excess baggage**

Seamen - 2 pieces of 23 kg and up to 158 cm each***

Infants 0-2 years of age - If the fare of the ticket of the adult who is accompanying the baby allows 1 piece checked baggage up to 23 kg, the baby is entitled to 1 piece checked baggage up to 10 kg.

Transportation of baby carriages is free of charge, but it is mandatory to hand them over/to receive them immediately before embarkation / disembarkation of the aircraft.

The aviation company shall not be responsible for damages resulting from transportation on baggage belts, in case the carriage has not been handed over/received at the aircraft.

*** The maximum allowed volume is the sum of the external length, height and width of the baggage/l+h+w/. The passenger may carry more than the free of charge baggage allowance for an additional fee. Third piece is charged as third excess baggage.**

**** If your tickets are paid in the company's website, as well as in the cases of: possession of gold card FLY MORE, membership in CCB Club, or tickets paid with co-branded card from CCB and Bulgaria Air or Visa Platinum card from CCB you need to contact us by phone +359 2 4020 400 or e-mail callfb@air.bg to reissue the ticket entitled to free 2 pieces of luggage.**

***** In order to take advantage of our conditions for the transportation of seamen, the ticket must be issued at a special seaman fare. For more information and reservations, please contact the Customer Service Center at +359 2 4020 400 or e-mail callfb@air.bg, any of the Bulgaria Air offices or through the travel agent network.**

Possession of card CCB Club, Visa Platinum CCB, co-branded card from CCB and Bulgaria Air, and Gold Card FLY MORE does not entitle the additional free checked baggage on tariff without luggage.

The right to two pieces of luggage for holders of Gold Card FLY MORE and CCB Club and tickets paid with co-branded card CCB and Bulgaria Air and Visa Platinum card from CCB is only on flights where the operating carrier is Bulgaria Air.

EXCESS BAGGAGE FEES – INTERNATIONAL FLIGHTS

Baggage weight between 23 kg and 32 kg – 50 EUR

For the following destinations Lisbon, Madrid, Malaga, Palma de Mallorca, Tel Aviv*, Moscow, St. Petersburg, Amsterdam, Paris, London* and Barcelona the fee is EUR 60.

For luggage sizes between 158** cm and 203 cm** - 70 EUR

For the following destinations: Lisbon, Madrid, Malaga, Palma de Mallorca, Tel Aviv*, Moscow, St. Petersburg, Amsterdam, Paris, London* and Barcelona the fee is EUR 80

For baggage size between 203**cm and 280 cm** - 100 EUR

For the following destinations Lisbon, Madrid, Malaga, Palma de Mallorca, Tel Aviv*, Moscow, St. Petersburg, Amsterdam, Paris, London* and Barcelona the fee is EUR 120

Extra piece – second bag up to 23 kg x 158 cm** - 50 EUR

For the following destinations Lisbon, Madrid, Malaga, Palma de Mallorca, Tel Aviv*, Moscow, St. Petersburg, Amsterdam, Paris, London* and Barcelona the fee is EUR 60

Extra piece – third bag up to 23 kg x 158 cm** - 100 EUR

For the following destinations Lisbon, Madrid, Malaga, Palma de Mallorca, Tel Aviv*, Moscow, St. Petersburg, Amsterdam, Paris, London* and Barcelona the fee is EUR 120

*** For travel originating from London, the applicable charges will be converted into GBP; for departures from Zurich – into CHF; and for departures from Tel Aviv – into USD, based on the exchange rate on the day of payment.**

****The maximum allowed volume is the sum of the external length, height and width of the baggage/l+h+w/. The passenger may carry more than the free of charge baggage allowance for an additional fee. Third piece is charged as third excess baggage.**

EXCESS BAGGAGE FEES – DOMESTIC FLIGHTS

Baggage weight between 23 kg and 32 kg – 15 euros

Baggage dimensions between 158 cm* and 203 cm* – 40 euros

Baggage dimensions between 203 cm* and 280 cm* – 60 euros

Extra piece – second bag up to 23 kg up to 158 cm* – 30 euros

Extra piece – third bag up to 23 kg up to 158 cm* – 60 euros

Baggage with weight over 32 kg may only be carried as cargo.

In case the ticket entitles a free carriage of 2 pieces of checked baggage and the passenger carries 3 pieces of checked baggage - the third luggage is in the category " Extra piece – second bag up to 23 kg up to 158 cm**.

***The maximum allowed volume is the sum of the external length, height and width of the baggage/l+h+w/. The passenger may carry more than the free of charge baggage allowance for an additional fee. Third piece is charged as third excess baggage.**

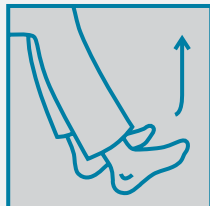
For more information please check Bulgaria Air's website www.air.bg.

ГОТОВИ ЗА ПОЛЕТ

Предлагаме Ви няколко полезни съвета за това как да се чувствате добре по време на полета и след него. Изпълнявайте упражненията бавно и дишайте равномерно.

FIT TO FLY

These handy exercises enable you to stay in top form – both during and after the flight. Perform each move with steady, even breathing.

ХОДИЛА

10 пъти

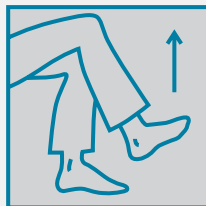
Поставете петите на пода и повдигнете нагоре пръстите на краката. После опрете пода с пръсти и повдигнете петите.

ГЛЕЗЕНИ

15 пъти

Правете кръгови движения първо с единия крак, а после с другия.

КОЛЕНЕ

30 пъти

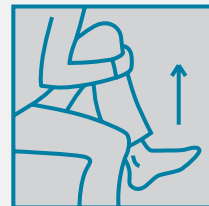
Повдигнете единия крак, докато не усетите напрежение в бедрото.

РАМЕНЕ

5 пъти

Поставете ръцете на бедрата и започнете да описвате кръгови движения с раменете.

КРАКА

10 пъти

Наведете се леко напред. Обгърнете с ръце коленете и ги повдигнете на нивото на гърдите. Задръжте така 15 секунди.

ГРЪБ И РЪЦЕ

15 пъти

Поставете и двете стъпала на пода и стезнете корема. Навеждайте се напред, докато ръцете Ви не опрат пръстите на краката.

FEET

10 times

Placing your heels on the floor, stretch your toes upwards. Then, keeping your toes on the floor, raise your heels upwards.

ANKLES

15 times

Rotate your foot – first in one direction and then the other.

KNEES

30 times

Raise your legs, tensing the muscles in your thighs.

SHOULDERS

5 times

With your hands on your thighs, rotate your shoulders in a circular motion.

LEGS

10 times

Bend forward slightly. Wrap your hands around one knee and raise it to your chest. Hold for 15 seconds. Repeat with the other knee.

BACK AND ARMS

15 times

Place both feet flat to the floor and hold your stomach in. Bend forward, moving your hands down your legs.

ДА СЕ ЛЕТИ НЕ Е СТРАШНО

Статистиката сочи, че летенето със самолет е далеч по-безопасно от много други дейности. Екипажът на Вашия самолет е висококвалифициран и с богат опит. Самолетите на „България Еър“ са с безупречна поддръжка и могат да устоят на всякаква турбуленция.

Опитайте да се отпуснете – вдишвайте дълбоко през носа и задържайте въздуха няколко секунди, преди да го издишате.

RELAX!

Statistics show that flying is much safer than many situations in daily lives. The crew in control of the plane is highly trained and experienced. Bulgaria Air aircrafts are thoroughly maintained and designed to withstand various forms of turbulence

Try to relax – breathe in deeply through your nose, hold for three seconds before exhaling slowly.

ПО ВРЕМЕ НА ПОЛЕТ

Усещате болка в ушите? Запушете носа, затворете устата и започнете да преглъщате или да се опитвате да изкарате въздуха, без да отваряте уста. Дъвченето на дъвка също помага.

Стимулирайте кръвообращението си, като се разходите по пътеката в самолета. Избягвайте да седите с кръстосани крака, защото това може да ограничи кръвообращението. Може да се почувствате по-удобно, ако свалите обувките. Пийте повече вода и по-малко алкохол, чай или кафе.

DURING THE FLIGHT

Ear pain? Pinch your nose shut, close your mouth and swallow or blow out against your closed mouth. Alternatively, chew some gum.

Stimulate your circulation by walking around the cabin and stretching. Avoid sitting with your legs crossed as this restricts circulation. Removing your shoes may provide you with more comfort. Drink plenty of water and not too much alcohol, tea or coffee.

КАК ДА СЕ ПРИСПОСОБИМ ПО-БЪРЗО КЪМ ЧАСОВИТЕ РАЗЛИКИ

Опитайте се да настроите биологичния си часовник към времевата зона на бъдещата Ви дестинация, като вечерта преди полета си легнете един час по-рано или по-късно.

Не прекалявайте с тежката храна и не пийте твърде много алкохол или кафе вечерта преди полета. Яжте богати на протеин храни в подходящи за новата часова зона отрязъци от денонощието.

Когато пристигнете на избраната от Вас дестинация, направете си кратка разходка. Прекарайте поне 30 минути на дневна светлина.

REDUCING JETLAG

Begin adjusting your body clock to the time zone of your destination the night before departure by going to bed earlier or later.

Don't consume too much food the night before you leave, or drink too much coffee or alcohol. Eat protein-rich meals at times that are normal for your new time zone.

At your destination, take light exercise – such as a walk. Spend at least 30 minutes in daylight.

УДОБСТВО И БЕЗОПАСНОСТ ВЪВ ВЪЗДУХА

„България Еър“ Ви желае безопасен и удобен полет. Висококвалифицираните ни летци, стюардеси и стюарди са обучени да осигурят безопасността Ви. Ето някои основни моменти от безопасността, с които може да се запознаете, докато почивате и се наслаждавате на полета с „България Еър“.

ВАШЕТО ЗДРАВЕ

Ако имате притеснения за здравето си, свързани с пътуването, и особено ако страдате от дихателни или сърдечно-съдови заболявания, посетете лекаря си преди заминаване. Аптеките могат да Ви предложат лекарства без рецепта, но нашият съвет е винаги да се консултирате с лекар, който е най-подходящ за Вас.

ВАШИЯТ БАГАЖ

Избягвайте тежкия ръчен багаж. Носенето му може да претовари организма Ви. Да седнеш в креслото уморен и изтощен, означава да започнеш пътуването си зле. В ръчния багаж носете само основното, което ще Ви трябва по време на полета.

СРОКЪТ ЗА ЯВЯВАНЕ НА ЛЕТИЩЕТО

Опитайте се да пристигнете на летището рано. Оставете си достатъчно време за формалности, пазаруване и отвеждане към самолета. Времето за регистриране на пътниците е различно на различните летища и може да варира според дестинацията. Добре е да се информирате предварително за часа, в който трябва да сте на летището.

ВАШАТА СИГУРНОСТ

Запознайте се с изискванията за сигурност и ги спазвайте. Не се съгласявайте да пренасяте чужд багаж. Не оставяйте багажа си без надзор. Слагайте ножове, ножици и остри предмети в куфара, който предавате за транспортиране в багажника на самолета. Ако са в ръчния Ви багаж, летищните служби за сигурност ще Ви забранят да ги качите в самолета.

ВАШИЯТ РЪЧЕН БАГАЖ

Сложете тежките предмети под седалката пред Вас, а леките – в багажните отделения над седалките. Не блокирайте с багаж пътя към аварийните изходи и пътеките между креслата. Отваряйте багажниците над седалките внимателно – ако съдържанието им е разместено по време на полета, при отваряне от тях може да паднат предмети.

ПУШЕНЕТО

Пушенето в самолета е опасно. Забранено е на всички полети на „България Еър“. На кабинния екипаж е наредено да следи за изпълнението на забраната. Не пушете в тоалетните, които са оборудвани с датчици за дим.

УПЪТВЕНИЯТА ЗА БЕЗОПАСНОСТ

Преди заминаване и пристигане кабинният състав на „България Еър“ ще Ви запознае с правилата за безопасност в самолета. Упътването включва сведения за предпазните колани, кислородните маски, изходите, аварийното напускане на самолета, спасителните жилетки. Молим за Вашето внимание по време на демонстрацията. Разгледайте инструкцията за безопасност в самолета, която е в джоба на седалката пред Вас.

КАБИНЕН ЕКИПАЖ

Кабинният екипаж на „България Еър“ се грижи да Ви обслужва отлично и да осигурява безопасността по всяко време. Не се притеснявайте да повикате стюардесите и стюардите, като използвате разположения над креслото Ви бутон, да споделяте коментарите си с тях и да ги уведомявате за потребностите си.

ПРИ ПРИСТИГАНЕ

Пазете багажните си етикети, за да намерите лесно багажа си. Отделете малко време, за да се аклиматизирате след пристигането си.

YOUR COMFORT AND SAFETY IN THE AIR

Bulgaria Air wishes you a safe and comfortable journey. Our highly trained flight deck and cabin crews are here to take care of your safety. While relaxing and enjoying Bulgaria Air's inflight service, you may consider the basic points that follow.

YOUR HEALTH

If you have any medical concerns about making a journey, or if you suffer from a respiratory or heart condition, see your doctor before traveling. There are over-the-counter medicines available, but we recommended always to consult a doctor to determine which are suitable for you.

YOUR LUGGAGE

Try to travel light. Carrying heavy bags can cause considerable stress you may not be used to. Arriving at your sit exhausted and perspiring is not a good start to your journey. In your hand luggage, carry only essential items which you will genuinely need during the flight.

YOUR CHECK IN DEADLINE

Arrive early at the airport. Give yourself plenty of time to check-in, shop and board. Check-in times vary from airport to airport and from destination to destination. Please, inform yourself well in advance to avoid delays/cancellations.

YOUR SECURITY

Do read and follow the security requirements. Do not agree to carry other people's items with you. Never leave your luggage unattended. Store personal knives, scissors and other sharp objects safely inside your suitcase or hold luggage. If you do not, airport security staff will stop you taking them aboard in your cabin luggage.

YOUR HAND LUGGAGE

Please store heavy items underneath the seat in front of you. Stow lighter items in the overhead luggage racks. Please ensure you do not block access to the emergency exits, and do not block the aisle. Please open the overhead lockers with caution: items there may have become disturbed and may fall onto the seats below.

SMOKING

Smoking onboard is dangerous. All Bulgaria Air flights are non-smoking and cabin crew are under strict instructions to monitor observance. Please do not smoke in the lavatories; they are equipped with smoke sensors.

THE SAFETY BRIEFING

Before departure and on approach, Bulgaria Air cabin crew will demonstrate the rules of safety on board our aircraft. The briefing includes information on your seatbelt, how to use your oxygen mask, how to locate exits, how to leave the aircraft in an emergency, and how to use your lifejacket. Please spare a moment to watch their demonstration. Please also consult the illustrated Safety on Board leaflet in the seat pocket in front of you.

YOUR CABIN CREW

The Bulgaria Air flight attendants are on board to provide you with top class inflight service and ensure your safety at all times. Please do not hesitate to use the overhead attendant call button and share comments or request service from your flight attendant.

AT THE DESTINATION AIRPORT

Have your luggage identification tags ready to help you find your luggage. Give yourself some time for initial acclimatisation with the weather and environment of your destination.

От 6 ноември 2006 г. в Европейския съюз са в сила нови мерки за сигурност, които ограничават количеството течности в ръчния багаж. Те трябва да са в самостоятелни опаковки до 100 мл всяка и общо до 1 л, поставени в самозапечатващ се прозрачен плик, който подлежи на проверка от служителите по сигурността. Ограниченията се отнасят за следните течности: вода, напитки, супи, сиропи, аромове, кремове, лосиони, гелове, парфюми, дезодоранти, спрейове, паста за зъби, пена за бръснене и не включват медикаменти и бебешки храни за ползване по време на пътуването, но те подлежат на проверка.

Списъкът посочва някои от забранените за пренос предмети, без да бъде изчерпателен. Моля, консултирайте се с летищния персонал за по-пълна информация.

Уважаеми пътници,

В съответствие с директива на Европейската комисия 68/2004 от 15 януари 2004 г., в охраняемите зони на летищата и в ръчния багаж не бива да се слагат предмети, с които е възможно или изглежда възможно да се причини нараняване. Сред забранените предмети са:

всякакви видове огнестрелно оръжие / катапулти и харпуни / имитации на огнестрелно оръжие, в това число детски изрочки /оръжейни части, с изключение на уреди за телескопично виждане / пожарозасителни / електрошокери уреди / брадви, секири, сатъри, томахакиви / лъкове, къси копия / всякакви заострени метални предмети, които могат да послужат за нараняване / ножове, независимо от предназначението им /саби, мечове / бръсначи, скалпели / ножици, с режеща част, по-дълга от 6 см / бормашини, отвертки, клещи, чукове / кърпи за лег / всички видове спортни стикове, бухалки, щекли и тояги / всички видове оборудване за бойни спортове / амунizioni, дрзанами, миши, военни експлозиви / детонатори / газ и азоти контейнери / всякакви пиротехнически средства / хлор, парализиращи спрейове, сълзотворен газ / терпентин, разредител и аерозолна боя / напитки с над 70% съдържание на алкохол.

From November 6, 2006 the European Union adopted new security rules that restrict the amount of liquids you can take through security checkpoints, in addition to other prohibited articles. These liquids must be in individual containers with a maximum capacity of 100 ml each, packed in one transparent, resealable plastic bag (with a capacity of no more than one litre). The restrictions apply to liquids such as water, drinks, soups, syrups, make-up, creams, lotions, gels, perfumes, deodorants, sprays, tooth paste and shaving foam. Liquid foods for babies and any medication a passenger may need during a flight are exempt from the above restrictions but must be presented at security checkpoints.

This is not an exhaustive list. If in doubt, please, consult the airport staff who will be happy to provide you with more detailed information.

Dear passengers,

In keeping with European Commission Regulation № 68/2004 of 15 January 2004, any object capable, or appearing capable of causing injury should not be carried into the security restricted areas of the airports and into the aircraft's cabins. These include, but are not limited to:

all types of firearms / catapults and harpoons / replica or imitation firearms, toy guns /component parts of firearms (excluding telescopic sighting devices) / fire extinguishers / stun or shocking devices / axes, hatchets, meat cleavers, machetes / arrows and darts / any type of sharpened metal objects, which could cause injury / all types of knives / sabers, swords / open razors and blades, scalpels / scissors with blades more than 6 cm in length / drills, screwdrivers, crowbars, hammers / ice skates / any type of sport bats, clubs, / sticks or paddles / any martial arts equipment / ammunition, grenades, mines, explosives and explosive devices / detonators / gas and gas containers / any pyrotechnics / chlorine, disabling or incapacitating sprays, tear gas / turpentine and paint thinner, aerosol spray paint / alcoholic beverages exceeding 70% by volume.

Защото знаем, че те са част от Вашето семейство – възползвайте се от услугата ни за превоз на домашни любимци!

При превоза на домашни любимци в пътническата кабина / PETC/ максималното допустимо тегло на животното и клетката е 8 кг, а размерите на клетката 48 x 35 x 22 см. За услугата се заплаща 80 EUR / 156,46 BGN на посока за международни линии и 50 EUR / 97,79 BGN за вътрешни при предварително заявяване. При заявяване на летище, максимално са съответно 90 EUR / 176,02 BGN за международни линии и 60 EUR / 117,34 BGN за

вътрешни. За пътуване от Лондон посочените такси се превалутират в GBP, от Цюрих в CHF, от Тел Авив в USD спрямо курса на валутата в деня на заплащане.

При превоз на домашни любимци в багажното отделение /AVIH/ няма ограничение в теглото на животното, а максималните размери на клетката са 110 x 65 x 70 см. Превозът на домашни любимци задължително подлежи на потвърждение от Авиакомпанията.

Могат да бъдат превозвани само кучета и котки, като единствено до и от Великобритания не се предлага услугата превоз на животни.

Бойните и опасни породи се приемат за превоз само като карго.

Пътниците, които желаят да пътуват с домашен любимец (куче или котка), предварително трябва да се запознаят с инструкциите за превоз на домашни любимци на авиокомпанията на www.air.bg и да спазват всички условия на регламент 576/2013. Регламентът е задължителен за всички страни членки на ЕС. По време на check-in документите на любимеца, ще бъдат обстойно проверени. Паспортът трябва да е отоварен на общоприетия международен образец.

За повече информация и размер на таксите за услугата, моля посетете официалния сайт на Авиакомпанията www.air.bg

Because we know that they are part of your family – take advantage of our pet transportation services!

In the passenger cabin (PETC), the maximum permitted weight of the animal is 8 kg, and the cage dimensions are 48 x 35 x 22 cm. Services fees:

EUR 80 / BGN 156,46 per direction for international routes (prior request)

EUR 50/ BGN 97,79 per direction for domestic routes (prior request) If requested at the airport:

EUR 90 / BGN 176,02 per direction for international routes

EUR 60/ BGN 117,34 per direction for domestic routes

For departures from London, the above fees are converted into GBP; from Zurich – into CHF; from Tel Aviv – into USD, according to the exchange rate on the day of payment. In the cargo hold (AVIH) there is no weight limitation for the pet, and the cage dimensions are 110 x 65 x 70 cm.

Pet transportation is subject to mandatory confirmation by the airline.

Only dogs are accepted for transport. The service is not

available to and from the UK. Fighting and dangerous breeds are accepted only in the cargo hold.

Passengers travelling with a pet (dog or cat) must familiarize themselves in advance with the airline's pet transportation instructions at www.air.bg and comply with all requirements of Regulation (EU) No 576/2013, which is mandatory for all EU Member States. At check-in, the pet's documents will be thoroughly checked. The passport must comply with the internationally accepted standard format.

For more information and detailed fees, please visit the airline's official website: www.air.bg

Upgrade до бизнес класа, за да е перфектно

„България Еър“ Ви дава възможност да повишите комфорта на своето пътуване благодарение на услугата Upgrade до бизнес класа.

Upgrade може да бъде закупен от 24 часа до 40 минути преди излитане, при наличие на свободни места. Освен удобство и комфорт, услугата Ви носи още редица предимства като приоритетна регистрация за полет и отвеждане към самолета, допълнителен

регистриран багаж, достъп до бизнес салон на отпратното летище, 4 - степенно меню и повече точки в програмата за лоялност FLY MORE. Съветваме Ви да заявите UPGRADE минимум 3 часа преди планирания час на излитане от София, за да гарантираме, че ще се насладите на 4-степенното меню като част от изживяването Ви на борда. Таксата за услугата Upgrade е 80 EUR / 156,46 BGN на посока за вътрешни линии и 150 EUR / 293,37 BGN за международни.

Можете да закупите Upgrade чрез Центъра за обслужване на клиенти на e-mail на callfb@air.bg,

както и в офисите на „България Еър“, чрез издателя на билета.

**За пътуване от Лондон посочените такси се превалутират в GBP, от Цюрих в CHF, от Тел Авив в USD спрямо курса на валутата в деня на заплащане.*

Upgrade to business class for the perfect trip

Bulgaria Air gives you the opportunity to upgrade the comfort of your flight with its Business Class Upgrade service.

Upgrades can be purchased between 24 hours and 40 minutes before departure, subject to availability. In addition to convenience and comfort, the service offers several other benefits, such as priority check-in and boarding, additional checked baggage, access to the business

lounge at the departure airport, a 4-course menu, and more points in the FLY MORE loyalty program.

We advise you to request an UPGRADE at least 3 hours before the scheduled departure time from Sofia to ensure that you enjoy the 4-course menu as part of your onboard experience.

The fee for the Upgrade service is EUR 80 / BGN 156.46 per direction for domestic flights and EUR 150 / BGN 293.37 for international flights.

You can purchase the upgrade through the Customer Service

Center via email at callfb@air.bg, at Bulgaria Air offices, or through the ticket-issuing agent.

** For travel from London, the stated fees are converted into GBP; from Zurich into CHF; and from Tel Aviv into USD, according to the exchange rate on the day of payment.*

Добавете повече удобство към Вашето пътуване!

До прозорец или до пътека? С повече пространство за краката или до Вашите близки? Чрез услугата "Избор на място" гарантирате предпочитано място за борда за Вас и Вашето семейство.

Услугата е налична за всички директни полети, оперирани от Авиакомпанията. Можете да заявите и заплатите своето място в

процеса на резервация на сайта или чрез мобилното приложение, след издаване на билета чрез функцията "Проверка на резервацията" на сайта, чрез Центъра за обслужване на клиенти на callfb@air.bg, офисите на Авиакомпанията в България и чужбина или чрез агента, издал на билета. Препоръчително е предварителното заявяване на услугата, за да се гарантира наличността. Пътниците са задължени да

се информират за условията и мерките за безопасност, предвидени при настъпване на аварийен изход.

** За повече информация и такси за услугата, моля посетете официалната страница на Авиакомпанията www.air.bg.*

Add more comfort to your journey!

Window or aisle? Extra legroom or seats next to your loved ones? With the Seat Selection service, you can guarantee your preferred seat on board for you and your family.

The service is available on all direct flights operated by the airline.

You can request and pay for your seat during the booking process on the website or via

the mobile app, after ticket issuance through the "Manage Booking" function on the website, via the Customer Service Center at callfb@air.bg, at the airline's offices in Bulgaria and abroad, or through the ticket-issuing agent.

Advance seat selection is recommended to guarantee availability.

Passengers are required to familiarize themselves with the conditions and safety measures applicable to seating at

emergency exits.

** For more information and service fees, please visit the official airline website: www.air.bg.*

Пътуване на деца без придружител

Доверете се на услугата на „България Еър“ за превоз на непридружени деца и бъдете спокойни за своето дете по време на полет!

• За деца между 5 и 11 г. се осигурява служител, който да посрещне детето от изпращача на отпратното летище, както и такъв, който да го предаде на посрещача при пристигане. За детето се заплаща пълната тарифа без детско намаление, плюс UM такса в размер на 70 EUR / 136,90 BGN на отсечка за международни полети и 40 EUR / 78,23 BGN за вътрешни полети. За пътуване от Лондон

посочените такси се превалутират в GBP, от Цюрих в CHF, от Тел Авив в USD спрямо курса на валутата в деня на заплащане.

• По желание на родителите, деца от 12 до 18 г. могат също да се възползват от услугата срещу заплащане на UM таксата. На тях се предоставя същата услуга като за деца между 5 и 11 г. За да се възползват от услугата, е необходимо да отправите запитването си поне 2 седмици преди полета на callfb@air.bg.

Пълните условия можете да намерите на официалния сайт на авиакомпанията www.air.bg

Unaccompanied minors flying

Trust Bulgaria Air's service for transporting unaccompanied minors and rest assured about your child during the flight!

• For children between 5 and 11 years of age, an employee will meet the child at the departure airport and hand them over to the person meeting them upon arrival. The child is charged the full fare without a child discount, plus a UM fee of EUR 70 / BGN 136.90 per leg for international flights and EUR 40 / BGN 78.23 for domestic flights. For travel from London, the above fees are converted into GBP, from Zurich into CHF, and from Tel Aviv into USD at

the exchange rate on the day of payment.

• At the parents' request, children aged 12 to 18 can also use the service upon payment of the UM fee. They are provided with the same service as children between 5 and 11 years of age. To take advantage of the service, you must submit your request at least 2 weeks before the flight to callfb@air.bg.

The full terms and conditions can be found on the airline's official website www.air.bg

THE FACE OF

Bulgaria Air
National Carrier www.air.bg

Airbus A320-214
fleet of 6

Airbus A220-300
fleet of 5

Airbus A220-100
fleet of 2

Embraer 190-100
fleet of 4

CODESHARE PARTNERS

Bulgaria Air's codeshare partnerships give our customers greater flexibility, more flight options, and access to a wider range of destinations. By working with leading international airlines, we make travel easier, more convenient, and seamlessly connected – all with the comfort and reliability of Bulgaria Air.

SOFIA - MADRID/BARCELONA
MADRID - LAS PALMAS/TENERIFE

VARNA/BURGAS/SOFIA - DOHA

A STAR ALLIANCE MEMBER

VARNA/BURGAS/SOFIA - ATHENS
ATHENS - BEYRUT / TEL AVIV / EREVAN /
NICE / TBILISI / LARNACA

VARNA/BURGAS/SOFIA - BELGRADE / TEL AVIV
BELGRADE - GENEVA AND MORE
BELGRADE - GENEVA

VARNA/SOFIA - PARIS
VARNA - PARIS
PARIS - LYON

SOFIA - AMSTERDAM

VARNA/BURAS/SOFIA - ROME/MILAN
ROME - MILAN / TURIN / FLORENCE / GENOVA / NAPLES /
PIZA / VENICE / BOLOGNA / TRIEST / VERONA / CATANIA /
BARI / PALERMO / LAMECIA TERME / BRINDIZI / REGGIO
CALABRIA / MADRID / BARCELONA / AMSTERDAM /
LONDON / PARIS / BRUSSELS / PRAGUE / GENEVA /
MALTA

VARNA/BURGAS / SOFIA - BUCHAREST

VARNA/BURGAS/SOFIA - RIGA
SOFIA - AMSTERDAM - RIGA
RIGA - STOCKHOLM/OSLO/HELSINKI/COPENHAGEN

SOFIA - BAKU

Дестинации Destinations

CODESHARE PARTNERS

Code share партньорството позволява на авиокомпаниите да предлагат на своите пътници повече полети до дадената дестинация при облекчена процедура за резервация, както на собствените полети, така и на полетите на партньора по маршрута.

The Code share partnership enables airlines to provide for their valuable customers more frequencies to each particular destination at facilitating booking procedure, on every own operated or marketing flight en route.

SPA PARTNERS

Special prorate agreement е сред основните търговски договори, предоставящ на партньорските авиокомпани изключителната възможност да увеличат броя на предлаганите дестинации през даден пункт и да отговорят на търсенето на клиентите с приемливи цени.

The Special prorate agreement is among the basic commercial agreements, giving partner airlines a significant opportunity to enlarge number of global beyond destinations offered in response to customer demands at reasonable prices.

INTERLINE PARTNERS:

Interline agreement позволява взаимното признаване на билетите и по този начин съществено допринася за това двете авиокомпани да могат да предлагат продукта на партньора по редовни линии.

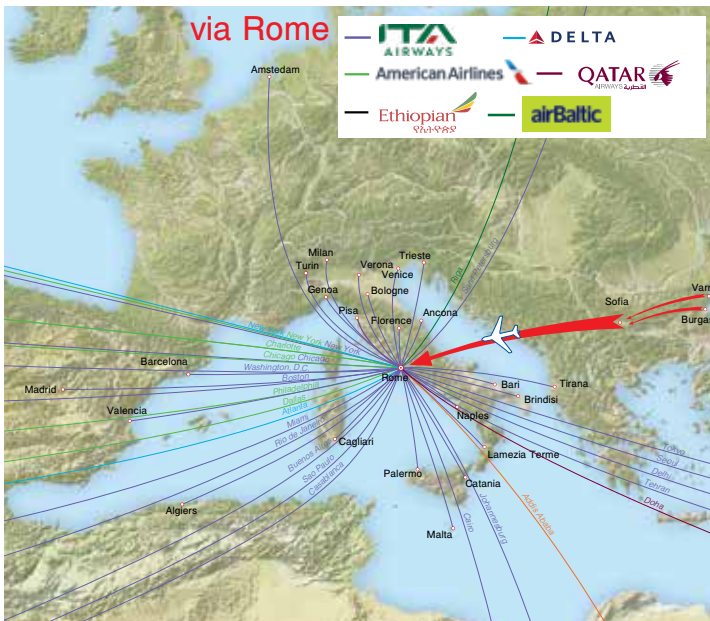
The Interline agreement permits the acceptance of each other's airtickets and that way contributes significantly both airlines to be able to offer customers reciprocally their product on schedule services.

Летете до Всяка точка на света с България Еър и партньори. Fly anywhere across the world with Bulgaria Air and partners.

Fly anywhere across the world with Bulgaria Air and partners.

БЪЛГАРИЯ ЕЪР: Къде га ни намериме?

BULGARIA AIR: Where to find us?

<p>SOF BOJ VAR</p> 	<p>Customer Service Center</p> <p>1, Brussels Blvd Sofia Airport, Sofia 1540 <i>Working Hours:</i> Every day 08:00-20:00 Local Time</p> <p>phone: +359 2 402 04 00 e-mail: callFB@air.bg www.air.bg</p>
	<p>Head office</p> <p>1, Brussels Blvd Sofia Airport, Sofia 1540 <i>Working Hours:</i> Monday - Friday 09:00-17:30 Local Time</p> <p>fax: +359 2 984 02 03 e-mail: office@air.bg www.air.bg</p>
	<p>Sofia City Office</p> <p>2 Ivan Vazov Street <i>Working hours:</i> Monday - Friday 09:00 - 17:30 Local time</p> <p>phone: +359 2 402 03 93 e-mail: tickets1@air.bg www.air.bg</p>
	<p>FLY MORE Office</p> <p>1, Brussels Blvd Sofia Airport, Sofia 1540 Every day: 9:00 a.m. to 5:00 p.m. (lunch break - 12:00 p.m. to 1:00 p.m.)</p> <p>+359 2 984 02 96 e-mail: flymore@air.bg www.air.bg</p>
	<p>Varna Airport Office</p> <p>Varna Airport Terminal 2, Departures <i>Working hours: Opens 2 hours prior to scheduled departure</i></p> <p>phone: +359 52 573 321 fax: +359 52 501 039 e-mail: varna@air.bg www.air.bg</p>
	<p>Varna City Office</p> <p>55, 8-mi primorski polk blvd <i>Working Hours:</i> Monday - Friday 09:00 - 17:00 Local time (lunch break: 12:30 p.m. - 1:30 p.m.)</p> <p>phone: +359 52 651 101 e-mail: varna_city@air.bg www.air.bg</p>
	<p>Shumen City office</p> <p>Shumen, Patleyna 10 str. <i>Monday-Friday: 09:00-17:00</i></p> <p>phone: +359 887 84 01 71 e-mail: shumen@air.bg www.air.bg</p>
<p>BER</p> 	<p>Germany, Berlin</p> <p>Bulgarian Air Tour Leipziger str 114-115, 10117 Berlin, Germany <i>Working hours:</i> Monday - Friday 09:00-18:00 Local Time</p> <p>phone.: +49 30 2514405 +49 30 2514460 fax: +49 30 2513330 e-mail: info@berlin-bat.de www.air.bg</p>

<p>LON</p> 	<p>United Kingdom, London</p> <p>Airport office Heathrow Ticket Pod 3 (Zone G) Terminal 4 Heathrow Airport TW6 3FB <i>Working hours:</i> Monday - Friday 09:30 - 17:30 Local Time</p> <p>phone: +44 208 745 9833 +44 788 966 4174 e-mail: LHR@bulgaria-air.co.uk www.air.bg</p>
<p>TLV</p> 	<p>Israel - Tel Aviv</p> <p>Open Sky LTD 25 Ben Yehuda Str. Israel 63806, Tel Aviv <i>Working hours:</i> Sunday - Thursday: 09:00-17:00 Local Time</p> <p>phone: +972 379 51 355 Viber & WhatsApp: +972 54 5066020 fax: +972 379 51 354 e-mail: annie@open-sky.co.il www.air.bg</p>
<p>USA</p> 	<p>Mailing Address: 1819 Polk St #401 San Francisco, CA 94109 <i>Working Hours:</i> Monday - Friday 9am - 5pm, Saturday - Sunday 9am - 1pm (EST)</p> <p>phone: 1-855-FLY-TO-BG (359-8624) e-mail: tickets@bulgariaairusa.com www.air.bg</p>
<p>VIE</p> 	<p>Austria, Vienna</p> <p>Intervega Reisen Tiefer Graben 9, A-1010 Wien, Austria <i>Working Hours:</i> Monday - Thursday 09:00-17:30 Local Time Friday 09:00-17:00 Local Time</p> <p>phone: +43 1 5352550 0 900 220013 (domestic line) fax: +431 5352552 e-mail: intervegareisen@aon.at office@intervega.at www.air.bg</p>

LOUNGEKEY PASS с VISA от ЦКБ.

Твоята **Visa** от **ЦКБ**
е тайният ключ към **1600+**
летищни бизнес салона
по света!

Плащай активно с картата
си, натрупай определен
оборот и получи
LoungeKey Pass!

В кампанията участват
карти **Visa Classic**,
Visa Gold, **Visa Platinum**
и **Visa Infinite**.

Научи повече тук:

Централна
Кооперативна
Банка
Важният си ти.

An Easter
Worth Sharing!

VIEW CATALOG

FOLLOW US

Frezco The Lacrima children's series